
Maj 2022

Støtte til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen

Ankestyrelsen

ANKESTYRELSEN

Telefon: 33 41 12 00 mandag til fredag klokken 9-15

Postadresse: Ankestyrelsen, 7998 statsservice

Mailadresse: ast@ast.dk

Hjemmeside: www.ast.dk

ISBN nr.: 978-87-7811-439-6

Indholdsfortegnelse

KAPITEL 1	SAMMENFATNING	4
	Hovedkonklusioner	6
	Læsevejledning	11
KAPITEL 2	STØTTE FØR OG EFTER DET FULDTE 18. ÅR	14
	Støttemuligheder før og efter det fyldte 18. år	18
	Støtte i de gennemgåede sager	22
	De unges oplevelser med forandring i støtten	46
KAPITEL 3	PROCESSEN OMKRING EN GOD OVERGANG TIL VOKSENLIVET	51
	Tværfaglig koordinering	53
	Oplevede udfordringer i overgangen til voksenlivet	55
	Gode erfaringer med tilpasning af støtte med henblik på selvstændiggørelse og kontinuitet	61
	De unges oplevelser med selvstændiggørelse	67
KAPITEL 4	INDDRAGELSE AF DEN UNGE OG DEN UNGES FAMILIE	71
	Krav om tidlig forberedelse af overgangen efter servicelovens § 19 a	72
	Kommunernes inddragelse af forældrene	74
	Kommunernes inddragelse af den unge	78
	De unges oplevelser med inddragelse i overgangsprocessen	83
KAPITEL 5	UNDERSØGELSENS METODE	87
	Sagsgennemgang	87
	Interview med kommuner	90
	Interview med unge med handicap	91
	Interview med Socialstyrelsen	92
	Interview med udvalgte jurister i Ankestyrelsen	93

KAPITEL 1

HANDICAP

Betydelig og varig nedsat fysisk og/eller psykisk funktionsevne eller indgribende lidelse.

Juridisk definition af handicap i serviceloven

UNDERSØGELSENS FORMÅL

Sammenfatning

Social- og Ældreministeriet har bedt Ankestyrelsen gennemføre en undersøgelse om, hvad der sker, når unge med handicap, hvis forældre har modtaget støtte efter serviceloven fylder 18 år og overgår til voksenbestemmelserne. Undersøgelsen har fokus på unge, hvis forældre har modtaget tabt arbejdsfortjente efter servicelovens § 42 og/eller personlig og praktisk hjælp eller støtte til den unge efter servicelovens § 44, jf. § 83 i et samlet omfang svarende til 20 timer eller mere ugentligt.

Undersøgelsen udspringer af en erkendelse af, at en god overgang fra børne- til voksenbestemmelserne er afgørende for at sikre unge med handicap en god vej ind i voksenlivet, og at det at blive voksen for disse unge kan være forbundet med særlige udfordringer.

Undersøgelsen indeholder både en sagsgennemgang, interview med unge med handicap, interview med kommuner samt interview med Socialstyrelsen, VISO og jurister i Ankestyrelsen.

Formålet med undersøgelsen er at belyse:

- Hvilke former for støtte de unge modtager før og efter det fyldte 18. år. Herunder om der er indikationer på manglende støtte efter det fyldte 18. år og hvilke generelle juridiske og socialfaglige betragtninger, sagerne giver anledning til.
- Hvordan de unge oplever overgangen fra støtte efter børnebestemmelserne til støtte efter voksenbestemmelserne i serviceloven.
- Hvordan kommunen håndterer overgangen fra barn til voksen, herunder oplevede udfordringer og gode erfaringer.

METODE OG DATAGRUNDLAG

Undersøgelsen bygger på følgende datakilder:

- Sagsgennemgang af 17 sager med henblik at give eksempler på, hvilken støtte unge med handicap modtager før og efter det fyldte 18.år. Sagerne kommer fra ti af landets 15 største kommuner og handler om unge over 18 år, der har modtaget støtte af et vist omfang i hjemmet efter børnebestemmelserne.
- Interview med henholdsvis sagsbehandlere og ledere i 5 ud af landets 15 største kommuner med henblik på

viden om kommunernes erfaringer med håndtering af overgangen. I hver kommune er der foretaget to virtuelle gruppeinterview med henholdsvis ledere og medarbejdere fra børne- og voksenområdet. Når vi refererer til kommuner i undersøgelsen, handler det om de interviewede kommuner.

- Interview med otte unge i alderen 18-23 år, der har brug for støtte fra kommunen grundet deres handicap, med henblik på at give indblik i de unges oplevelser med overgangen. Interviewene er foretaget enkeltvis, og i nogle tilfælde har der været pårørende eller støttepersoner til stede, der har hjulpet de unge med at gennemføre interviewet.
- Interview med ansatte i Socialstyrelsen med henblik på hvilke generelle socialfaglige betragtninger, sagerne giver anledning til samt generel viden om kommunernes praksis på området. Vi har udført to virtuelle gruppeinterview med henholdsvis VISO og Center for Handicap og Psykisk Sårbarhed.¹
- Interview med udvalgte jurister i Ankestyrelsen med henblik på hvilke generelle juridiske betragtninger, sagerne giver anledning. Det er ikke muligt for Ankestyrelsen at svare på, hvorledes den praksis, som sagsforløbene eksemplificerer, kan genfindes i Ankestyrelsens generelle erfaringer med kommunernes praksis før og efter den unge med handicap fylder 18 år fra klagesagsbehandlingen². Vi har foretaget et gruppeinterview med jurister, der har erfaring fra områderne om henholdsvis børnehandicap, voksenhandicap og beskæftigelse. Derudover har sekretariatet for Nævnet for Specialundervisning kommenteret udvalgte sagsbeskrivelse angående bevilling af STU.

Undersøgelsens metode uddybes i kapitel 5.

¹ Sidstnævnte trækker på deres erfaringer fra udarbejdelse af inspirationsmaterialet "Overgangen til voksenlivet for unge med handicap" (Socialstyrelsen, 2021) og taskforcen på handicapområdet. Taskforcen på handicapområdet er et samarbejde mellem Ankestyrelsen og Socialstyrelsen. Formålet med taskforcen er at styrke kommunernes sagsbehandling på handicapområdet for både børn og voksne. Taskforcen tilbyder kommunerne korte formidlings- og læringsforløb og længerevarende analyse- og udviklingsforløb. Taskforcen indsamler desuden løbende gode eksempler på redskaber fra de kommuner, som taskforcen samarbejder med.

² Det skyldes, at Ankestyrelsen i sin klagebehandling vurderer den konkrete påklagede afgørelse på enten voksen- eller børneområdet. I klagesagsbehandlingen foretager Ankestyrelsen derfor ikke en gennemgang af den støtte, som borger samlet set modtager før og efter det fyldte 18. år.

Nye regler på området

Den 1. januar 2021 trådte servicelovens § 19 a i kraft, som har til formål at sikre, at kommunerne forbereder overgangen til voksenlivet for unge med betydelig og varig funktionsnedsættelse eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse, som modtager hjælp efter serviceloven, på overgangen til voksenlivet så den unge ikke står med et udækket hjælpebehov, når den pågældende fylder 18 år. Herunder behov for førtidspension, værgemål, uddannelse- og beskæftigelsestiltag. Servicelovens § 19 a pålægger således kommunerne at påbegynde en tværgående og helhedsorienteret forberedelse i dialog med den unge og forældrene, når den unge fylder 16 år. Interviewene med kommunerne er foretaget efter, at servicelovens § 19 a blev indført, mens de 17 sager, som indgår i undersøgelsen, indeholder sagsakter, som ligger forud for lovændringen. Desuden er de interviewede unges erfaringer med overgangen fra før lovændringen. Det kan derfor ikke forventes, at forberedelsen af overgangen, som fremgår af sagsbeskrivelserne eller de unges erfaringer, lever op til den nye bestemmelse. Læs mere om § 19 a i kapitel 4.

HOVEDKONKLUSIONER

I dette afsnit beskriver vi hovedkonklusionerne fra undersøgelsen. Hovedkonklusionerne er delt op efter undersøgelsens formål og centrale fokusområder.

Støtten, de unge modtager før og efter det fyldte 18. år, og om der er indikationer på manglende støtte

Muligheder for hjælp og støtte ændrer sig, når en ung med handicap fylder 18 år. Den unge bliver formelt myndig, er ikke længere omfattet af forældrenes forsørgelsespligt og overgår fra børne- til voksenbestemmelserne i blandt andet serviceloven, hvor støttemuligheder og betingelser for støtte er anderledes.

Støtte før og efter det fyldte 18. år

I de 17 sager, som Ankestyrelsen har gennemgået, ser vi eksempler på, at de unge og deres familier modtager flere former for støtte både inden og efter, at den unge fylder 18 år.

Inden de unge fylder 18 år er den hyppigste støtte foranstaltninger efter servicelovens § 52, merudgifter efter servicelovens § 41 og aflastning/afløsning efter servicelovens § 44, jf. § 84 stk. 1. Derudover får nogle unge hjælpemidler og forløb efter servicelovens § 11 samt særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse efter STU-lovens § 2.

Efter de unge fylder 18 år, er de hyppigste eksempler på støtte socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte efter servicelovens § 85, særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse efter STU-lovens § 2 og førtidspension efter pensionslovens § 20. Derudover får nogle unge støtte efter serviceloven i form af merudgifter efter § 100, afløsning/aflastning efter § 84, midlertidigt botilbud efter § 107, aktivitets- og samværstilbud efter § 104 og hjælpemidler efter § 112.

Nogle støttemuligheder, som den unge kan blive bevilget efter servicelovens voksenbestemmelser, minder om servicelovens støttemulighederne før det fyldte 18. år. Det er blandt andet tilfældet for afløsning/aflastning efter § 84, personlig og praktisk hjælp og støtte efter § 83, ledsagelse efter § 97 og dækning af merudgifter efter § 100. Det er dog ikke muligt direkte at sammenligne disse støttemuligheder med de lignende støttemuligheder efter servicelovens børnebestemmelser. Det skyldes, at de lignende bestemmelser indeholder forskellige målgruppebeskrivelser og formål, og at de på forskellig vis vil kunne kombineres med andre støtteindsatser efter serviceloven eller anden lovgivning på henholdsvis børne- og voksenområdet.

Ingen eksempler på manglende støtte

Blandt de 17 sager er der ikke sager, hvor Ankestyrelsen ser indikationer på, at der ikke er givet tilstrækkelig støtte efter det fyldte 18. år. I størstedelen af de 17 sager ser Ankestyrelsen således indikationer på, at den støtte, som den unge modtager efter serviceloven, når denne er fyldt 18 år, modsvarer den unges behov. Der er dog eksempler på sager, hvor der mangler sagsakter om den støtte, som de unge har modtaget efter, at de er fyldt 18 år. I de sager er der uvished om støtten, og Ankestyrelsen kan derfor ikke kommentere på, om der er indikationer på tilstrækkelig støtte.

Generelle betragtninger om støtten før og efter det fyldte 18. år

Ud fra henholdsvis et juridisk og et socialfagligt perspektiv er Ankestyrelsen og VISO kommet med generelle betragtninger i forhold til den støtte, som de unge modtager før og efter det fyldte 18 år i de gennemgåede sager.

Der har i hovedparten af de 17 sager løbende været dialog med den unge og/eller den unges forældre, og kommunen har afholdt overdragelsesmøde mellem børne-/ungeafdelingen og voksenafdelingen forud for, at den unge fylder 18 år. Ud fra sagerne fremgår det dog, at det er forskelligt, hvor mange

overdragelsesmøder, der er afholdt, og hvor tæt på den unges 18 års fødselsdag, at mødet/møderne har fundet sted.

VISO anbefaler, at forældrene rådgives i god tid om de ændringer, som overgangen vil medføre i sager, hvor der er bevilget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 i et større omfang, og forældrene skal tilbage til arbejdsmarkedet eller overgå til anden form for forsørgelse i forbindelse med, at den unge fylder 18 år.

VISO bemærker, at der er flere sager, hvor kommunen kan overveje at tilpasse støtten op til det fyldte 18. år med henblik på at sikre en mere glidende overgang og lægge en plan for, hvordan overgangen bedst tilrettelægges for hele familien. Disse overvejelser kan kommunerne foretage i forbindelse med den forberedelse, som de er forpligtede til at gennemføre efter ikrafttrædelse af servicelovens § 19 a.³

Ankestyrelsen bemærker, at det i flere sager ikke fremgår, om kommunerne har vejledt om værgemål, hvilket kommunerne er forpligtede til.

Ankestyrelsen ser eksempler på sager, hvor der er lange ventetider på botilbud, og hvor unge bliver bevilget midlertidige botilbud efter servicelovens § 107, selvom de er i personkredsen for og burde blive bevilget længerevarende botilbud efter servicelovens § 108.

Ankestyrelsen og VISO overvejer i flere sager, hvor den unge fortsat bor hjemme efter det fyldte 18. år, at det kan være krævende for de pårørende at støtte de unge i sin hverdag. I disse sager bemærker Ankestyrelsen, at kommunerne ud fra en konkret og individuel vurdering blandt andet kan bevilge aflastning efter servicelovens § 84 med henblik på at aflaste familien.

I to sager, hvor de unge frasiger sig hjælp fra kommunen efter det fyldte 18. år, kommer Ankestyrelsen med den generelle betragtning, at kommunerne fortsat har en omsorgs- og vejledningspligt over for de unge. Her bemærker VISO, at der kan være risiko for, at de unge bliver socialt isoleret, hvis ikke kommunen og de pårørende er opsøgende i forhold til støtte til de unge.

På tværs af de 17 sager ser Ankestyrelsen både eksempler på unge, som er i STU forløb efter STU-lovens § 2, og unge som enten får forskellige beskæftigelsestiltag eller førtidspension

³³³ Da sagsakterne ligger inden § 19 a trådte i kraft den 1. januar 2021, var der på daværende tidspunkt ikke krav om, at kommunerne skulle påbegynde forberedelsen af overgangen til voksenlivet fra den unge fylder 16 år.

efter pensionslovens § 20. Blandt sagerne er der også eksempler på sager, hvor kommunen burde have overvejet førtidspension eller burde have tilbudt STU. Det VISO's generelle erfaring, at kommunerne kan miste blik for den unges hverdagsliv efter overgangen til voksenbestemmelserne, heriblandt den unges uddannelse, beskæftigelse og forsørgelse.

De unges oplevelser med overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne

De unge med handicap fortæller i interview, at de oplever, at der sker store forandringer i støtten, når de fylder 18 år, og at dette kan være udfordrende. En ung oplever, at hun får dækket færre merudgifter end tidligere. En anden erfarer, at hans hverdag er blevet mindre fleksibel, og at han ikke får den støtte, han synes, ville være den bedste. Begge fremhæver, at de efter det fyldte 18. år har begrænsede muligheder for at tage på ferie, fordi de ikke kan tage deres støtte med ud af landet, og at de savner denne mulighed. En tredje ung oplever, at hun får den hjælp, hun har brug for, og at hun bliver støttet til at opnå en tryk og selvstændig voksertilværelse.

Nogle unge fortæller, at de oplever en øget selvbestemmelse og selvstændighed i forbindelse med overgangen til voksenlivet, hvilket de sætter pris på. Andre unge fortæller, at de ønsker at flytte hjemmefra og opnå øget selvstændighed, men at de oplever økonomiske udfordringer og manglende støtte i den forbindelse.

De unge fremhæver forskellige oplevelser med overgangsprocessen. Det er vigtigt for alle de unge at blive inddraget i samarbejdet og de overvejelser, der er omkring overgangen. To unge oplever, at samarbejdet med kommunen omkring overgangen har været udfordrende, mens en anden ung har oplevet at blive lyttet til, inddraget og delagtiggjort i vigtige beslutninger omkring overgangen. Mange af de unge fortæller, at de ikke har et kendskab til deres rådgivere i kommunen. De interviewede unges erfaringer med overgangen er fra før reglerne i servicelovens § 19 a trådte i kraft.

Kommunernes overvejelser, gode erfaringer og oplevede udfordringer i håndtering af overgangen

Kommunerne har fra den 1. januar 2021 efter den nye bestemmelse i servicelovens § 19 a skullet begynde forberedelsen af overgangen til voksenlivet ved det fyldte 16. år for unge med betydelig og varig funktionsnedsættelse eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse, som modtager hjælp efter serviceloven. Forberedelserne skal være tværgående, helhedsorienterede og foregå i dialog med den unges forældre. I forberedelsen skal der blandt andet indgå overvejelser om behov for

hjælp som følge af funktionsnedsættelsen eller lidelsen samt om uddannelse, beskæftigelse og forsørgelsesgrundlag.

Kommunernes organisering omkring overgangen

Interviewkommunerne har i den tværfaglige koordinering af overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne organiseret sig via både tværgående netværksmøder og tværgående ungeenhed. Alle fem kommuner har gode erfaringer med at gøre brug af tværgående netværksmøder, som de oplever bidrager til rettidig inddragelse af relevante fagpersoner og skaber mulighed for fælles beslutninger om den unges overgang til voksenlivet. To kommuner har en tværgående ungeenhed samtidigt med, at de gør brug af tværgående netværksmøder. De oplever, at en ungeenhed understøtter mulighed for vidensdeling på tværs af børne- og voksenområdet og giver et særligt blik for selvstændiggørelse, uddannelse og beskæftigelse.

Oplevede udfordringer på grund af ændrede støttemuligheder

Kommunerne fremhæver en række forhold, som de skal være særligt opmærksomme på for at sikre en god proces for den unges overgang til voksenlivet.

Rådgivere og ledere i kommunerne oplever, at det kan være svært at indfri den unges og pårørendes forventninger til støtten efter voksenbestemmelserne på grund af forskelle mellem den støtte, som kommunerne kan bevillige efter børne- og voksenbestemmelserne.

Kommuner fremhæver, at det kan være vanskeligt at sikre den gode overgang til voksenlivet i sager, hvor der er bevilliget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 af større omfang op til det fyldte 18. år uden anden støtte, som kan fortsætte efter den unge fylder 18 år.

Derudover oplever kommunerne, at de skal være særligt opmærksomme på det tværfaglige samarbejde i sager om førtidspension grundet deres organisering, og i sager, hvor den unge skal flytte hjemmefra.

Gode erfaringer med at tilpasse støtten inden det fyldte 18. år

Kommunerne fremhæver gode erfaringer med at tilpasse støtten op mod den unge fylder 18 år. Kommunerne benytter sig af tilpasning af støtten i forhold til at sikre mest mulig selvstændiggørelse af den unge samt kontinuitet i støtten før og efter det fyldte 18. år.

Kommunerne pointerer, at det i forbindelse med at understøtte den unges selvstændighed er vigtigt at overveje, hvilke pasningsopgaver, der bør overgå til fagpersoner i takt med, at den unge bliver ældre. Her fremhæver kommunerne, at de blandt

andet forsøger at skabe kontinuitet i forhold til valget af kontaktperson, botilbud, anbringelsessted og fagpersoner til pasning og pleje.

I forbindelse med at sikre en god overgangsproces til voksenlivet, har der i hovedparten af de 17 gennemgåede sager været afholdt overdragelsesmøder og løbende været dialog med den unge og den unges forældre. Det varierer hvornår og hvor mange overdragelsesmøder kommunerne afholder i sagerne.

Overvejelser om inddragelse af unge og deres pårørende

I interviewene fremhæver både kommunerne og Socialstyrelsen betydningen af et godt samarbejde mellem kommune, forældre og den unge, hvor kommunen vejleder om og forventningsafstemme i forhold til støttemuligheder efter voksenbestemmelserne i god tid. Fordi gruppen af unge med handicap er en meget blandet gruppe, fremhæver både kommunerne og Socialstyrelsen, at det er vigtigt at afklare, i hvor høj grad den unge kan inddrages, og hvordan inddragelsen bedst kan tilrettelægges.

Kommunerne erfarer, at der kan være flere barrierer for inddragelse af den unge. Blandt andet er det ikke alle unge med handicap, der har ressourcer til eller forudsætninger for at deltage i forberedelsen af overgangsprocessen. Derudover oplever kommunerne, at nogle forældre er modvillige i forhold til, at den unge skal deltage på møder, fordi de oplever, at det påvirker den unge negativt. Kommunerne fortæller også, at forældrene kan blive bekymrede, når kontakten til kommunen skal foregå gennem den unge, når den unge fylder 18 år.

LÆSEVEJLEDNING

Rapporten består af følgende kapitler:

Kapitel 1: Sammenfatning

Rapportens første kapitel introducerer undersøgelsens baggrund og metodiske grundlag. Kapitlet indebærer en sammenfatning af rapportens pointer, der giver et indblik i undersøgelsens overordnede konklusioner.

Kapitel 2: Støtte før og efter det fyldte 18. år

I dette kapitel ser vi på, hvilke former for støtte unge med handicap kan modtage før og efter det fyldte 18. år. Vi giver et overblik over udvalgte støttemuligheder efter serviceloven og anden relevant lovgivning, som Ankestyrelsen har erfaring med, at unge med handicap får fra de er 16 til 20 år. I kapitlet

ser vi på, hvilken støtte der er givet i de 17 gennemgåede sager⁴. Vi ser blandt andet på, om der indikationer på, om den støtte, som de unge modtager efter serviceloven efter deres fyldte 18. år, modsvarer de unges behov. I kapitlet beskriver vi også hvilke generelle betragtninger, sagsbeskrivelserne giver anledning til ud fra et juridisk og socialfagligt perspektiv. Sidst i kapitlet gengiver vi de unges oplevelser med forandring i støtten, før og efter de fyldte 18. år.

Kapitel 3: Processen omkring en god overgang til voksenlivet

I dette kapitel ser vi på, hvordan kommunerne håndterer overgangen fra barn til voksen for unge med handicap⁵. Herefter ser vi på, hvilke oplevede udfordringer der er på tværs af kommunerne i forbindelse med overgangen. Til sidste ser vi på kommunernes gode erfaringer med tilpasning af støtten ud fra henholdsvis et ønske om selvstændiggørelse af den unge og kontinuitet af støtten på tværs af børne- og voksenbestemmelser. Kommunernes oplevede udfordringer og gode erfaringer er understøttet af eksempler fra de gennemgåede sager. Undervejs i kapitlet beskriver vi de unges oplevelser med henholdsvis udfordringer omkring at flytte hjemmefra og gode erfaringer med selvstændiggørelse.

Kapitel 4: Inddragelse af den unge og den unges familie

I dette kapitel beskriver vi indledningsvis reglerne om tidlig planlægning af overgangen fra barn til voksen efter servicelovens § 19 a. Derefter ser vi på, hvordan kommunerne inddrager de unge og deres forældre i overgangen. Til sidst i kapitlet beskriver vi de unges oplevelse med inddragelse i overgangen.

Kapitel 5: Undersøgelsens metode

I dette kapitel beskriver vi undersøgelsens metode.

Til rapporten hører to bilagsrapporter:

Bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser

I denne bilagsrapport præsenteres 17 sagsbeskrivelser, som er lavet på baggrund af en gennemgang af konkrete sager, der er blevet anonymiserede. I de relevante sagsbeskrivelser har Ankestyrelsen og VISO tilføjet generelle betragtninger om kommunernes praksis ud fra henholdsvis et juridisk og et socialfagligt perspektiv.

Bilagsrapport 2: Kommunernes arbejdsgang og organisering

⁴ De fulde sagsbeskrivelser fremgår af bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser

⁵ Mere udførlig beskrivelse af kommunernes håndtering af overgangen fremgår af bilagsrapport 2: Kommunernes arbejdsgange og organisering

I denne billagsrapport beskrives kommunernes håndtering af overgangen fra barn til voksen med fokus på kommunernes arbejdsgange og organisering i forbindelse med overgangen.

Støtte til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen - Ankestyrelsens beskrivelser af bestemmelser på området.

Ankestyrelsen har udarbejdet en oversigt med korte beskrivelser af støttemuligheder til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen. Oversigten indeholder beskrivelser af de bestemmelser, der bliver refereret til i denne undersøgelse, og er udgivet på Ankestyrelsens hjemmeside på ast.dk.

KAPITEL 2

Støtte før og efter det fyldte 18. år

Mulighederne for hjælp og støtte efter serviceloven ændrer sig, når en ung med handicap fylder 18 år, og dermed formelt bliver myndig. Den unge er ikke længere omfattet af forældrenes forsørgelsespligt, og kommunens fokus ændres fra familiens støttebehov til den unges forhold og behov. Overgangen til voksenlivet medfører ændrede rammer for indsatsen over for de unge, idet der er forskelle på støttemuligheder og betingelser for at være berettiget til støtte i børne- og voksenbestemmelserne i serviceloven. Ud over hjælp og støtte efter serviceloven vil unge også kunne få hjælp og støtte efter anden lovgivning både før og efter det fyldte 18. år. Eksempelvis er der mulighed for forskellige indsatser efter reglerne på undervisnings-, uddannelses- og/eller beskæftigelseslovgivningen.

I dette kapitel giver vi et overblik over støttemuligheder før og efter det fyldte 18. år for unge med handicap. Vi beskriver desuden, hvilken støtte unge modtager i 17 konkrete sager før og efter de fylder 18 år, og om der er indikationer på utilstrækkelig støtte efter det fyldte 18. år. Derudover præsenterer vi de generelle betragtninger fra Ankestyrelsen og VISO, som eksemplerne giver anledning til. Sagerne handler om unge, hvor de og deres familie har modtaget en del støtte, inden den unge er fyldt 18 år⁶. Sagerne er gengivet i anonymiseret form i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser* og giver indblik i, hvordan støtten kan ændre sig, når unge med handicap fylder 18 år⁷. Sidst i dette kapitel beskriver vi, hvordan en gruppe unge med betydelige og varige funktionsnedsættelser har oplevet den forandring i støtte, der skete, da de fyldte 18 år.

Hovedpointerne i kapitlet er beskrevet nedenfor.

⁶ I undersøgelsen ser vi på konkrete sager om unge, hvor den ene eller begge forældre har modtaget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 og/eller personlig og praktisk hjælp eller støtte til den unge efter servicelovens § 44, jf. § 83 i et samlet omfang svarende til 20 timer eller mere ugentligt

⁷ De 17 konkrete og anonymiserede sager indgår desuden som eksempler på praksis løbende i rapporten.

HOVEDPUNKTER

- Nogle af de støttemuligheder efter serviceloven, som den unge kan blive bevilget efter det fyldte 18. år, minder om støttemulighederne efter serviceloven før det fyldte 18. år. Det er dog ikke muligt at sammenligne disse støttemuligheder på tværs af overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne. Det skyldes, at bestemmelserne indeholder forskellige målgruppebeskrivelser og formål, og at de på forskellig vis vil kunne kombineres med andre indsatser efter serviceloven eller anden lovgivning.
- De 17 gennemgåede sager handler om unge, hvor de og deres familie har modtaget støtte, inden den unge er fyldt 18 år. I 15 sager har forældrene modtaget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 eller støtte til den unge efter servicelovens § 44, jf. § 83 svarende til 20 timer eller mere samlet set ugentligt, mens de unge i de sidste to sager er anbragt og modtager anden støtte grundet deres handicap.
- I de 17 sager ser vi eksempler på, at de unge og deres familier modtager flere former for støtte både inden og efter, at den unge fylder 18 år. Inden de unge fylder 18 år er den hyppigste støtte foranstaltninger efter servicelovens § 52, merudgifter efter servicelovens § 41 og aflastning/afløsning efter servicelovens § 44, jf. § 84 stk. 1. Derudover får nogle unge hjælpemidler efter servicelovens § 112 og forløb efter servicelovens § 11 samt særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse efter STU-lovens § 2. Efter de unge fylder 18 år, er de hyppigste eksempler på støtte socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte efter servicelovens § 85, særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse efter STU-lovens § 2 og førtidspension efter pensionslovens § 20. Derudover får nogle unge merudgifter efter servicelovens § 100, afløsning/aflastning efter servicelovens § 84, midlertidigt botilbud efter servicelovens § 107, aktivitets- og samværstilbud efter servicelovens § 104 og hjælpemidler efter servicelovens § 112.
- Der er blandt de 17 sager ingen sager, hvor Ankestyrelsen ser indikationer på, at der ikke er givet tilstrækkelig støtte efter det fyldte 18. år. I fem sager mangler der sagsakter om den støtte, som de unge har modtaget efter, at de er fyldt 18 år. I disse sager er der uvis-

hed om støtten, og Ankestyrelsen kan derfor ikke kommentere på, hvorvidt der er indikationer på tilstrækkelig støtte.

- I forbindelse med at sikre en god overgangsproces til voksenlivet, har der i hovedparten af de 17 sager været afholdt overdragelsesmøder og løbende været dialog med den unge og den unges forældre. Det varierer hvornår og hvor mange overdragelsesmøder, kommunerne afholder i sagerne.
- Det har ikke været muligt for Ankestyrelsen at svare på, hvorledes den praksis, som sagsforløbene eksemplificerer, kan genfindes i Ankestyrelsens generelle erfaringer med kommunernes praksis før og efter den unge med handicap fylder 18 år fra klagesagsbehandlingen⁸. Men på baggrund af de 17 sager fremhæver Ankestyrelsen følgende generelle betragtninger om støtten før og efter det fyldte 18. år:
 - I hovedparten af de 17 sager fremgår det, at kommunen har været i dialog med den unge og/eller den unges forældre i forbindelse med overgangen, og at kommunen har afholdt overdragelsesmøde mellem børne-/ungeafdelingen og voksenafdelingen forud for, at den unge fylder 18 år. Det er dog forskelligt, hvor mange overdragelsesmøder, der er afholdt, og hvor tæt på den unges 18 års fødselsdag, at mødet/møderne har fundet sted⁹.
 - I sager, hvor der er bevilget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 i et større omfang, og forældrene skal tilbage til arbejdsmarkedet eller overgå til anden form for forsørgelse i forbindelse med, at den unge fylder 18 år, anbefaler VISO, at forældrene rådgives i god tid om de ændringer som overgangen vil medføre.
 - Kommunen kan overveje at tilpasse støtten op til det fyldte 18. år med henblik på at sikre en mere glidende overgang og overveje om der med afsæt i den forberedelse, som kommunerne er forpligtede til at gennemføre efter servicelovens § 19 a eventuelt er grundlag for at lægge en plan for, hvordan overgangen bedst tilrettelægges for hele familien.
 - I flere sager fremgår det ikke, om kommunerne har vejledt om værgemål, hvilket kommunerne er forpligtede til.

- Der er eksempler på sager, hvor der er lange ventetider på botilbud, og hvor unge bevilges midlertidige botilbud efter servicelovens § 107, selvom de er i personkredsen for længerevarende botilbud efter servicelovens § 108.
- I de sager, hvor den unge fortsat bor hjemme efter det fyldte 18. år, kan kommunerne ud fra en konkret og individuel vurdering blandt andet bevilge aflastning med henblik på at aflaste familien. Her bemærker VISO, at det ud fra et socialfagligt perspektiv kan være en stor opgave for forældrene at passe de unge i hjemmet.
- I to sager frasiger de unge sig hjælp fra kommunen efter det fyldte 18. år. Her har kommunerne fortsat en omsorgs- og vejledningspligt over for de unge. Her bemærker VISO, at der kan være risiko for, at de unge bliver socialt isolerede, hvis den unge frasiger sig støtten, og at det derfor er vigtigt, at kommunen skaber en god dialog med borgerne om, hvad støtte indebærer.
- Ankestyrelsen ser i sagsbeskrivelserne både eksempler på unge, som er i STU forløb, og unge som enten får forskellige beskæftigelsestiltag eller førtidspension. Blandt sagsbeskrivelserne er der også eksempler på, at den unge burde have fået tilbudt STU efter STU-lovens § 2, men ikke får det. Der er også eksempler på forløb, hvor kommunen burde have overvejet førtidspension efter pensionslovens §20. Det er VISO's generelle erfaring, at kommunerne kan miste blik for den unges hverdagsliv efter overgangen til voksenbestemmelserne, heriblandt den unges uddannelse, beskæftigelse og forsørgelse.

⁸ Det skyldes, at Ankestyrelsen i sin klagebehandling vurderer den konkrete påklagede afgørelse på enten voksen- eller børneområdet. I klagesagsbehandlingen foretager Ankestyrelsen derfor ikke en gennemgang af den støtte, som borger samlet set modtager før og efter det fyldte 18. år.

⁹ Da sagsakterne ligger inden § 19 a trådte i kraft den 1. januar 2021, var der på daværende tidspunkt ikke krav om, at kommunerne skulle påbegynde forberedelsen af overgangen til voksenlivet fra den unge fylder 16 år.

- De unge fortæller, at de oplever, at der sker store forandringer i støtten, når de fylder 18 år, hvilket i nogle tilfælde kan være udfordrende. En ung oplever, at hun får dækket færre merudgifter end tidligere. En anden erfarer, at hans hverdag er blevet mindre fleksibel, og at han ikke får den støtte, han synes, ville være den bedste. Begge fremhæver, at de savner at kunne tage på ferie. En tredje ung fortæller, at hun oplever at få den hjælp, hun har brug for, og at hun bliver støttet til at opnå en tryk og selvstændig voksentilværelse.

STØTTEMULIGHEDER FØR OG EFTER DET FYLDTE 18. ÅR

Når en ung med handicap fylder 18 år, er den unge ikke længere omfattet af forældrenes forsørgelsespligt, og kommunens fokus ændres fra familiens støttebehov til den unges forhold og behov. Overgangen til voksenlivet medfører ændrede rammer for indsatsen over for de unge, idet der er forskelle på støttemulighederne og betingelserne for at være berettiget til støtte i henholdsvis børne- og voksenbestemmelserne i serviceloven.

I nedenstående tabel 2.1 giver vi et overblik over udvalgte støttemuligheder efter serviceloven og anden relevant lovgivning, som Ankestyrelsen har erfaring med, at unge med handicap får fra de er 16 til 20 år. I tabellen er støttemulighederne oplistet efter, om den unge kan modtage støtten før, efter eller både før og efter det fyldte 18. år.

Inden den unge med handicap fylder 18 år, har den unge og den unges familie mulighed for blandt andet at modtage kompensation for tabt arbejdsfortjeneste, dækning af merudgifter, personlig og praktisk hjælp og støtte, aflastning/afløsning, samtaleforløb eller -grupper, særlige dag- og klubtilbud og andre foranstaltninger efter børneområdets § 52 i serviceloven. Når den unge fylder 18 år, er der ikke længere mulighed for at modtage disse ydelser efter børnebestemmelserne i serviceloven. Inden for skoleområdet har den unge under 18 år ligeledes mulighed for at modtage forskellige former for støtte, hvilket ligger uden for servicelovens anvendelsesområde og denne undersøgelses fokusområde med undtagelse af STU¹⁰.

¹⁰ Ankestyrelsen er klagemyndighed på social- og beskæftigelsesområde og derudover er sekretariatet for klagenævnet for specialundervisning placeret i Ankestyrelsen.

Udvalgte ydelser i serviceloven kan tildeles personer med handicap både før og efter deres fyldte 18. år. Det handler om støtte til hjælpemidler, boligindretning, forbrugsgoder, handicapbil og bevilling af STU.

Når den unge med handicap fylder 18 år, træder andre bestemmelser i serviceloven i kraft. Det har betydning for, hvad den unge har mulighed for at modtage af støtte. Den unge kan nu også modtage forskellige beskæftigelses- og aktivitetsrettede tilbud efter serviceloven og loven om aktiv beskæftigelsesindsats. Derudover kan unge over 18 år blandt andet få bevilget midlertidige eller længevarende botilbud, selvudpeget hjælp, kontant tilskud til hjælp, ledsagelse eller en BPA-ordning, dækning af merudgifter, personlig og praktisk hjælp og støtte og aflastning/afløsning efter servicelovens voksenbestemmelser. Herudover kan visse unge efter det 18. år få efterværn efter servicelovens § 76 og § 76 a. Reglerne for efterværn uddybes i afsnittet "Kontinuitet ved hjælp af efterværn" i kapitel 3.

TABEL 2.1 UDVALGTE STØTTEMULIGHEDER FØR OG EFTER DET FYLDTE 18. ÅR

Før det fyldte 18. år	Både før og efter det fyldte 18. år	Efter det fyldte 18. år
• Netværks- eller samtale grupper, SEL §11, stk. 3 • Samtaleforløb, SEL §11, stk. 7 • Særlige dagtilbud og hjemmetræning, SEL §§ 32 og 32 a • Merudgifter, SEL § 41 • Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 • Personlig og praktisk hjælp og støtte, SEL § 44, jf. § 83 • Aflastning/afløsning, SEL § 44, jf. § 84, stk. 1 • Vedligeholdelsestræning, SEL § 44, jf. 86, stk. 2 • Ledsagelse (12-18 år), SEL § 45 • Foranstaltninger, SEL § 52	• Hjælpe midler, SEL § 112 • Forbrugsgoder, SEL § 113 • Støtte til køb af handicapbil, SEL § 114 • Boligindretning, SEL § 116 • Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2	• Efterværn, SEL § 76 og § 76 a • Personlig og praktisk hjælp og støtte, SEL § 83 • Rehabiliteringsforløb, SEL § 83 a • Afløsning/aflastning, SEL § 84 • Socialpædagogisk støtte og ekstern bistøtte, SEL § 85 • Genoptræning og vedligeholdelsestræning, SEL § 86, stk.2 • Selvudpeget hjælp, SEL § 94 • Kontant tilskud, SEL § 95 • Borgerstyret personlig assistance (BPA), SEL § 96 • Ledsagelse, SEL § 97 • Merudgifter, SEL § 100 • Beskyttet beskæftigelse, SEL § 103 • Aktivitets- og samværstilbud, SEL § 104 • Midlertidigt botilbud, SEL § 107 • Længerevarende botilbud, SEL § 108 • Pasning af nærtstående med handicap, SEL § 118 • Virksomhedspraktik, LAB § 57 • Ansættelse med løntilskud, LAB § 66 • Vejledning og opkvalificering, LAB § 91 • Ressourceforløb, LAB § 112 • Fleksjob, LAB § 116 • Revalidering, LAB § 142 • Mentorstøtte, LAB § 167 • Førtidspension, PSL § 20

Note: SEL er en forkortelse for serviceloven, STU er en forkortelse for lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, LAB er en forkortelse for Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats og PSL er en forkortelse for pensionsloven.

I Ankestyrelsens oversigt over støttemuligheder til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen¹¹ kan man læse mere om de fleste af støttemulighederne, som er oplistet i tabel 2.1. I oversigten beskriver vi:

- Bestemmelsens formål og målgruppe
- Eksempler på hvilke indsatser, der kan iværksættes efter den pågældende bestemmelse
- En opsummering af hovedpointerne fra relevante principmeddelelser, der handler om bestemmelsens formål og målgruppe

¹¹ "Støtte til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen - Ankestyrelsens beskrivelser af bestemmelser på området" (Ankestyrelsen, 2022).

- Henvisninger til for eksempel vejledninger eller forarbejder, som beskrivelsen er baseret på.

Oversigten er udgivet på Ankestyrelsens hjemmeside på ast.dk.

Som det fremgår af tabellen er der nogle støttemuligheder, som kommunen kun kan give efter børnebestemmelserne og ikke efter voksenbestemmelserne, når den unge fylder 18 år. Dette gælder blandt andet tabt arbejdsfortjeneste, som det kun er muligt at få bevilliget, frem til, at den unge fylder 18 år. Tabt arbejdsfortjeneste ydes til personer, der i hjemmet forsørger et barn under 18 år med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse. Ydelsen er betinget af, at det er en nødvendig konsekvens af den nedsatte funktionsevne at barnet passes i hjemmet, og at det er mest hensigtsmæssigt, at det er moderen eller faderen, der passer det. Der kan eksempelvis ydes tabt arbejdsfortjeneste til at følge barnet til lægeaftaler og til indhentelse af søvn og til praktiske opgaver i hjemmet, hvis barnet har et stort pasnings- og plejebæbehov, så forældrene er nødt til at være omkring barnet hele tiden. Efter det fyldte 18. år er der ikke samme mulighed for en sådan samlet ordning. Der vil derimod blandt andet være mulighed for at bevilge borgeren støtte i forhold til personlige og praktiske opgaver efter reglerne om praktisk og personlig hjælp, bevilge en ledsagerordning til at ledsage borgeren til selvvalgte aktiviteter, og socialpædagogisk støtte til at deltage i lægeaftaler, hvis borger eksempelvis har svært ved at forstå mødet med lægen.

Nogle af de støttemuligheder, som den unge kan få bevilget efter det fyldte 18. år, minder om støttemulighederne før det fyldte 18. år. Der er blandt andet også efter det 18. år mulighed for at modtage afløsning/aflastning, personlig og praktisk hjælp og støtte, ledsagelse og dækning af merudgifter efter bestemmelser i serviceloven. Det er dog ikke muligt direkte at sammenligne disse støttemuligheder på tværs af overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne én til én. Det skyldes, at bestemmelserne indeholder forskellige målgruppebeskrivelser og formål, og at de på forskellig vis vil kunne kombineres med andre støtteindsatser efter serviceloven eller anden lovgivning.

Se eksempelvis
**Ankestyrelsens
principmedde-
lelse 84-19 og
70-17**

Det er blandt andet muligt at få dækket merudgifter både før og efter det fyldte 18. år, men både personkredsen, nødvendighedsvurderingen, der skal foretages, og minimumsbeløbene er forskellig i de to bestemmelser. Personkredsen for dækning af merudgifter før det fyldte 18. år er familier til børn med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne eller indgribende kroniske eller langvarige lidelser. De udgifter, der kan dækkes efter denne bestemmelse er forældrenes nødvendige udgifter, der knytter sig til forsørgelsen af barnet, og som

er en konsekvens af barnets nedsatte funktionsevne. Beløbet til dækning af de nødvendige merudgifter kan ydes, når de skønnede merudgifter udgør mindst 5.207 kr. pr. år (2022-niveau). Personkredsen for dækning af merudgifter efter det 18. år er derimod borgere med varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. De udgifter, der kan dækkes efter denne bestemmelse er merudgifter som konsekvens af den nedsatte funktionsevne, som er nødvendige og som knytter sig til den daglige livsførelse. Derudover er minimumsbeløbet højere, end før man fylder 18 år (6.888 kr. (2022-niveau) pr. år).

STØTTE I DE GENNEMGÅEDE SAGER

For at give indblik i hvordan støtten kan ændre sig, når unge med handicap fylder 18 år, har vi gennemgået i alt 17 konkrete sager fra ti kommuner. Sagerne handler om unge, hvor de og deres familie har modtaget støtte, inden den unge er fyldt 18 år.

I undersøgelsen ser vi således alene på konkrete sager om unge, hvor den ene eller begge forældre har modtaget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 og/eller personlig og praktisk hjælp eller støtte til den unge efter servicelovens § 44, jf. § 83 i et samlet omfang svarende til 20 timer eller mere ugentligt.

Sagsbeskrivelserne handler derfor alle om familier, som har modtaget tabt arbejdsfortjeneste. Det på nær beskrivelserne om Rikke og Bastian. Disse to sager har vi valgt at medtage, selvom de hverken har fået bevilget hjælp efter § 42 eller § 44, jf. § 83, da de er eksempler på sager, hvor den unge er anbragt op til det fyldte 18. år. Både Rikke og Bastian havde et stort støttebehov inden det fyldte 18. år, men forældrene fik ikke nogen støtte grundet de unges handicap, da begge var anbragt.

I dette afsnit beskriver vi overordnet, hvad sagerne eksemplificerer. Sagerne er gengivet i anonymiseret form i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser*.

I vores gennemgang og beskrivelse af sagerne har vi set på:

- Støtte før og efter det fyldte 18. år i de 17 sager
Her ser vi på, hvilken støtte den unge i 17 sager får i alderen 15-17 år og 18-20 år efter serviceloven og anden relevant lovgivning. Det er støttemulighederne beskrevet i tabel 2.1, der har dannet rammen for denne undersøgelse, og som vi primært ser på i de gennemgåede sager.

De 17 sager giver ikke mulighed for at udlede, hvilken støtte kommunerne generelt giver til unge med handicap før og efter, de unge fylder 18 år¹².

- Tilstrækkelig støtte efter det fyldte 18. år

Ankestyrelsen ser på, om der ud fra sagernes akter, er indikationer på, at den støtte, som den unge modtager efter serviceloven efter det fyldte 18. år, modsvarer den unges behov. Vi supplerer dette med socialfaglige betragtninger fra VISO i udvalgte sager. Der bliver i denne undersøgelse ikke foretaget en juridisk vurdering af de enkelte afgørelses rigtighed. Læs mere om undersøgelsens metode i kapitel 5.

De 17 sager giver endvidere ikke mulighed for at udlede om unge med handicap generelt efter det fyldte 18 år modtager den støtte, som modsvarer deres behov. Vi bemærker også, at vi i denne undersøgelse ikke ser på sager, der har været påklaget til Ankestyrelsen.

- Dialog og overdragelsesmøder

Vi ser også på, hvordan kommunerne har forberedt overgangen fra barn til voksen i form af dialog med den unge og forældrene og overdragelsesmøder mellem børne-/ungeafdelingen og voksenafdelingen. Vi ser på, om der bliver afholdt flere overdragelsesmøder og den unges alder ved møderne.

Kommunernes generelle overvejelser omkring inddragelse af den unge og dennes forældre fremgår af kapitel 4 og af bilagsrapport 2: *Kommunernes arbejdsgange og organisation.*

- Generelle betragtninger fra Ankestyrelsen og VISO til de 17 sager

Endelig ser vi på, hvilke generelle juridiske og socialfaglige betragtninger, som de 17 sager giver anledning til i forhold til den støtte, som kommunerne giver til de unge før og efter det fyldte 18. år. De generelle betragtninger handler blandt andet om dialog og overdragelsesmøder, vejledning om værgemål, tilpasning af støtte, manglende tilbud om bo-tilbud, ungdomsuddannelse og aktiv forsørgelse eller førtidspension samt kommunernes omsorgs- og vejledningspligt.

Det er ikke muligt for Ankestyrelsen at svare på, hvorledes den praksis, som sagsforløbene eksemplificerer, kan genfindes i Ankestyrelsens generelle erfaringer med kommunernes praksis før og efter den unge med handicap fylder 18 år. Det skyldes, at Ankestyrelsen i sin klagebehandling vurderer den

¹² Det vil sige, at undersøgelsen ikke afdækker, i hvilket omfang den praksis, som vi ser i de gennemgåede sager, gør sig gældende generelt. Herunder afdækker vi heller ikke hvor mange unge, der på landsplan får den ene eller den anden støtte.

konkrete påklagede afgørelse på enten voksen- eller børneområdet. I klagesagsbehandlingen foretager Ankestyrelsen derfor ikke en gennemgang af den støtte, som borger har modtaget i forbindelse med overgangen.

Se mere om undersøgelsens metode i forbindelse med sagsindkaldelse, sagsgennemgang og interview med medarbejdere i henholdsvis Ankestyrelsen og VISO, i kapitel 5.

Støtte før og efter det fyldte 18. år i de 17 sager

I de 17 sager ser vi eksempler på, at de unge og deres familier modtager flere former for støtte både inden og efter, at den unge fylder 18 år.

Støtte før den unge fylder 18 år

Ud over tabt arbejdsfortjeneste og personlig og praktisk hjælp, som var et kriterium sagerne blev valgt ud fra, ser vi i sagerne også eksempler på, at de unge og deres familier modtager andre typer støtte efter serviceloven.

Mange af de unge får støtte efter serviceloven i form af foranstaltninger efter § 52, merudgifter efter § 41 og aflastning/afløsning efter § 44, jf. § 84 stk.1, hjælpemidler efter § 112 og forløb efter § 11. Vi ser også flere eksempler på sager, hvor den unge modtager særligt tilrettelagt ungdomsuddannelse efter STU § 2.

Derudover får enkelte unge støtte efter serviceloven i form af personlig og praktisk hjælp og støtte efter § 44, jf. § 83, vedligeholdelsestræning efter § 44, jf. § 86 stk. 2, støtte til køb af handicappil efter § 114, og boligindretning efter § 116.

Støtte efter det fyldte 18. år

Blandt sagsbeskrivelserne er der eksempler på flere former for støtte efter, at de unge fylder 18 år.

Mange unge får socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte efter servicelovens § 85, særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse efter STU § 2 og førtidspension efter pensionslovens § 20.

Derudover får nogle unge støtte efter serviceloven i form af merudgifter efter § 100, afløsning/aflastning efter § 84, midlertidigt botilbud efter § 107, aktivitets- og samværstilbud efter § 104 og hjælpemidler efter § 112.

Desuden får enkelte unge støtte efter serviceloven i form af handicappil efter § 114, boligindretning efter § 116, efterværn efter §§ 76 og 76 a, personlig og praktisk hjælp og støtte efter § 83, selvudpeget hjælp efter § 94, borgerstyret personlig as-

sistance (BPA) efter § 96, ledsagelse efter § 97, vedligeholdelsestræning efter § 86 og rehabiliteringstræning efter § 83 a. Der er i sagerne et enkelt eksempel på bevilling af mentorstøtte efter loven om aktiv beskæftigelsesindsats § 167, men der er ellers ikke nogen eksempler på beskæftigelsestiltag. Der er desuden en række former for støtte efter serviceloven, som vi ikke ser eksempler på, såsom bevilling af kontant tilskud, læn- gerevarende botilbud, forbrugsgoder, eller pasning af nærtstående med handicap efter §§ 95, 108, 113 og 118.

De 17 sagsbeskrivelser viser, at sagerne er meget forskellige. I nedenstående tabel 2.2 har vi oplistet sagsbeskrivelserne og tilføjet, hvilken støtte de unge får før og efter det fyldte 18. år for at give et overblik over alle sagsbeskrivelserne.

TABEL 2.2 STØTTE FØR OG EFTER DET FYLDTE 18. ÅR I DE GENNEMGÅEDE SAGER FORDELT PÅ SAGSBESKRIVELSER

	Støtte før det fyldte 18. år	Støtte efter det fyldte 18. år
Anders	- Netværks- eller samtale grupper, SEL §11, stk. 3 - Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Kontaktperson efter SEL § 52, stk. 3, nr. 6	- Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - Førtidspension, LSP § 20
Oskar	- Samtaleforløb, SEL §11, stk. 7 - Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning /afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2	- Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - Midlertidigt botilbud, SEL § 107 - Hjælpebidler, SEL § 112 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2
Rikke	- Samtaleforløb, SEL §11, stk. 7 - Aflastning /afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1 - Netværkspleje efter SEL § 52, stk. 3, nr. 7 - Hjælpebidler, SEL § 112 - Støtte til køb af handicapbil, SEL § 114 - Boligindretning, SEL § 116	- Efterværn, SEL § 76 a - Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - BPA, SEL § 96 - Ledsagelse, SEL § 97 - Merudgifter, SEL § 100 - Hjælpebidler, SEL § 112 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Førtidspension, LSP § 20
Marie	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning /afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1 - Hjælpebidler, SEL § 112	- Personlig og praktisk hjælp og støtte, SEL § 83 - Aflastning, SEL § 84 - Selvudpeget hjælp, SEL § 94 - Merudgifter, SEL § 100 - Støtte til køb af handicapbil, SEL § 114 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Førtidspension, LSP § 20
Pernille	- Netværks- eller samtale grupper, SEL §11, stk. 3 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42	- Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85

	- Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Kontaktperson efter SEL § 52, stk. 3 nr. 6 - Rådgivning, SEL § 52	- Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2
Maja	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning / afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1 - Behandlingsforløb, SEL § 52, stk. 3, nr. 3 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2	- Aflastning, SEL § 84 - Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - Midlertidigt botilbud, SEL § 107 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2
Anna	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning / afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1	- Merudgifter, SEL § 100 - Aktivitets- og samværstilbud, SEL § 104 - Midlertidigt botilbud, SEL § 107 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Førtidspension, LSP § 20
Mia	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning / afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1 - Behandlingsforløb, SEL § 52, stk. 3, nr. 3 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2	- Aflastning, SEL § 84 - Førtidspension, LSP § 20
Sigurd	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning / afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1 - Hjælpemidler, SEL § 112 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2	- Aflastning, SEL § 84 - Merudgifter, SEL § 100 - Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - Aktivitets- og samværstilbud, SEL § 104 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Førtidspension, LSP § 20
Alice	- Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Aflastning / afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1	- Aflastning, SEL § 84 - Aktivitets- og samværstilbud, SEL § 104 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Førtidspension, LSP § 20
Peter	- Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Familiebehandling, SEL § 52 - Anbringelse på efterskole, SEL § 52.	- Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - Mentorstøtte, LAB § 167
Lea	- Samtaleforløb, SEL § 11, stk. 7 - Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Personlig hjælp og støtte, SEL § 44, JF. § 83 - Aflastning / afløsning, SEL § 44, JF. § 84, stk. 1	- Hjælpemidler, SEL § 112 - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2 - Førtidspension, LSP § 20
Bastian	- Anbringelse uden for hjemmet efter SEL § 52, stk. 3, nr. 7	- Efterværn, SEL § 76 a - Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2
Jeppe	- Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42	- Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85
Alex	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42	- Merudgifter, SEL § 100
Ida	- Netværks- eller samtale grupper, SEL § 11, stk. 3	

	- Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Anbringelse uden for hjemmet efter SEL § 52 stk. 3, nr. 7	
Jesper	- Merudgifter, SEL § 41 - Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 - Personlig hjælp og støtte, SEL § 44, JF. § 83 - Familiebehandling/samtaleforløb, SEL § 52 - Kontaktperson, SEL § 52, stk. 3, nr. 6 - Hjælpebidler, SEL § 112 - Støtte til køb af handicapbil, SEL § 114 - Boligindretning, SEL § 116	- Personlig og praktisk hjælp og støtte, SEL § 83 - Aflastning, SEL § 84 - Socialpædagogisk støtte og ekstern bostøtte, SEL § 85 - Ledsagelse, SEL § 97 - Merudgifter, SEL § 100 - Midlertidigt botilbud, SEL § 107 - Boligindretning, SEL § 16

Note: I denne tabel fremgår de støttemuligheder som Ankestyrelsen har erfaring med, at unge med handicap får, fra de er 16 til 20 år. Hvis de unge modtager yderligere støttemuligheder, fremgår det af de enkelte sagsbeskrivelserne i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

SEL er en forkortelse af Serviceloven, STU er en forkortelse af lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, LAB er en forkortelse for lov om aktiv beskæftigelse og LSP er en forkortelse for lov om socialpension.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser*.

Tilstrækkelig støtte efter det fyldte 18. år

Ankestyrelsen ser på, om der er indikation for, at der er givet tilstrækkelig støtte efter det fyldte 18 år.¹³ Dette suppleres med socialfaglige betragtninger fra VISO i udvalgte sager.

Ingen eksempler på manglende støtte

Blandt de 17 sager er der ikke sager, hvor Ankestyrelsen ser indikationer på, at der ikke er givet tilstrækkelig støtte efter det fyldte 18. år. I størstedelen af de 17 sager ser Ankestyrelsen således indikationer på, at den støtte, som den unge modtager efter serviceloven, når denne er fyldt 18 år, modsvarer den unges behov. Dette er blandt andet tilfældet i sagen om Pernille, som efter sin 18-års fødselsdag bliver bevilliget socialpædagogisk støtte i hjemmet.

SAGSBESKRIVELSE OM PERNILLE

Pernille lider af autisme, angst og socialfobi. Det betyder blandt andet, at Pernille har en langsom informationsbehandling og et stort skolefravær.

Pernilles ene forælder modtager op til, at Pernille fylder 18 år, tabt arbejdsfortjeneste 30 timer om ugen efter servicelovens § 42 grundet Pernilles skoleværing. Fra

¹³ Der bliver i denne undersøgelse ikke foretaget en juridisk vurdering af de enkelte afgørelsers rigtighed. Læs mere om undersøgelsens metode i kapitel 5.

Pernille er 16 år og frem til hendes 18 års fødselsdag, får hun forskellig støtte efter servicelovens § 11, stk. 3 og § 52, stk. 3, nr. 6. Heriblandt en kontaktperson uden for hjemmet. Og da Pernille er 17 år, bliver forældrene bevilget rådgivning om at have et barn med adfærdsvanskeligheder. Endelig får Pernille i en kortere periode inden hun fylder 18 år bevilget STU efter STU-lovens § 2.

Fra Pernille fylder 18 år, får hun bevilget socialpædagogisk støtte. Formålet med bevillingen er, at Pernille skal få metoder, strategier og redskaber, der kan hjælpe hende med at skabe struktur i dagligdagen og give hende en større livskvalitet. Formålet med bevillingen er også at forberede Pernille på at kunne flytte i egen bolig med støtte. Kommunen har løbende fokus på, at det er den rigtige person, de har ansat som støtte for Pernille.

SOCIALFAGLIGE OG JURIDISKE BETRAGTNINGER

Ud fra sagens oplysninger kan Ankestyrelsen med et juridisk perspektiv ikke se indikationer på, at Pernille ikke får tilstrækkelig støtte ved at bo hjemme med socialpædagogisk støtte. Det fremgår dog ikke i sagen om, kommunen laver en vurdering af belastningen på familien ved at have Pernille boende hjemme. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne kan give socialpædagogisk støtte i hjemmet i kombination med andre tiltag ud fra en konkret og individuel vurdering af støttebehovet.

VISO bemærker ud fra et socialfagligt perspektiv, at det er en meget stor opgave for den socialpædagogiske støtte, når der ikke er nogen anden støtte til Pernille. Ifølge VISO kan det være relevant at overveje, hvorvidt der kan skabes mere struktur og indhold i hverdagen.

I forhold til beskæftigelse og forsørgelse fremgår mulighederne for udvikling af Pernilles arbejdsevne ikke i sagens akter. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne efter retssikkerhedsloven har pligt til at foretage en helhedsvurdering af, hvilken form for hjælp borgeren skal have. I den forbindelse skal kommunerne tage stilling til blandt andet borgerens forsørgelsesgrundlag. I Pernilles sag ville det sige, at kommunen skulle vurdere, om Pernille opfylder betingelser for førtidspension, det vil sige om hendes arbejdsevne er så varigt og væsentligt nedsat, at hun ikke kan blive selvforsørgende, heller ikke i et fleksjob. Hvis kommunen vurderer, at der er udviklingsperspektiv for Pernilles arbejdsevne, skal kommunen

vurdere, hvordan den afklaring og udvikling skal ske, herunder om det er relevant med et ressourceforløb, eller om afklaring kan ske efter almindelig tilbud efter beskæftigelsesindsatsloven, for eksempel virksomhedspraktik.

VISO peger på vigtigheden af et helhedsperspektiv og koordinering af indsatser således, at borgeren understøttes i at have et aktivt liv og undgår unødigt social isolation.

Læs den fulde sagsbeskrivelse i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Sagen om Pernille er et eksempel på en sag, hvor Ankestyrelsen ikke ser indikationer på, at der efter det fyldte 18. år ikke er givet tilstrækkelig støtte efter serviceloven. Ankestyrelsen påpeger dog, at det kan være en stor belastning for familien at have Pernille boende hjemme, og at støtten kan kombineres med andre tiltag, hvis kommunen vurderer, at det er behov for dette. Hertil kommer VISO's socialfaglige betragtning om, at det er en meget stor opgave for den socialpædagogiske støtte.

I sagsbeskrivelsen om Pernille fremgår også betragtninger om Pernilles beskæftigelse og forsørgelse efter det fyldte 18. år, hvor lovkravene knytter sig til anden lovgivning end serviceloven. Vi kommer senere i dette kapitel ind på Ankestyrelsens generelle betragtninger til beskæftigelse og forsørgelse.

Uvished om tilstrækkelig støtte i nogle sager

I fem sager mangler der sagsakter om den støtte, som den unge får efter det fyldte 18. år. Ud fra sagernes akter er det derfor ikke muligt for Ankestyrelsen at kommentere på, hvorvidt der er indikationer på tilstrækkelig støtte i disse fem sager.

Sagen om Anna er et eksempel på en sag, hvor det ikke er tydeligt ud fra sagens akter, om Annas behov bliver tilgodeset i et midlertidige botilbud.

SAGSBESKRIVELSE OM ANNA

Anna er svært mental retarderet på grund af en hjerne-skade som følge af svær epilepsi. Annas mentale udvikling svarer til et barn på 2 år, og hun har daglige epileptiske anfald. Anna har på grund af sine anfald og en begrænset forståelse af egne handlinger behov for pasning og overvågning døgnet rundt.

Anna og hendes familie modtager inden, at Anna fylder 18 år, tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42, dækning af merudgifter efter servicelovens § 41, aflastning efter servicelovens § 44, jf. § 84 og støtte til handicapbil efter servicelovens § 114.

En måned før Anna fylder 18 år, bliver der afholdt et møde med forældrene og rådgivere fra voksenafdelingen om mulige botilbud til Anna. Annas rådgiver vurderer, at Anna har behov for et længerevarende botilbud med døgndækning, da hun skal være under konstant opsyn på grund af sine epileptiske anfald og sit behov for støtte i alle livets forhold. Kommunen bevilger få dage inden, Anna fylder 18 år, hende plads på et midlertidigt botilbud med indflytning umiddelbart efter, hun bliver 18 år. Kommunen vælger dette tilbud, fordi stedet også har nogle længerevarende botilbudspladser, som dog ikke er ledige på det tidspunkt, hvor forældrene og Anna gerne vil have, at Anna skal flytte hjemmefra. Det er aftalt med botilbuddet, at Anna skal have en længerevarende botilbudsplads, når der bliver en plads ledig.

Derudover får Anna også bevilget en plads på aktivitets- og samværstilbud, en plads på STU, dækning af merudgifter til flytningen og førtidspension fra, at hun fylder 18 år.

Et halvt år efter Annas flytning fremgår det af sagen, at den ene forælder er personlig værge for Anna. Der er dog ikke oplysninger om ansøgningen om værgemålet i sagen. Det fremgår ikke, om kommunen har gennemført en magtanvendelsessag for at flytte Anna til hendes botilbud.

Der fremgår desuden ikke oplysninger om henholdsvis visitationen i forbindelse med bevilling af botilbud og vedrørende inddragelse af forældre ved valget af botilbud, herunder om værgeren har haft mulighed for frit valg.

Da Anna har boet på botilbuddet i omkring seks måneder, vælger forældrene, at hun skal sove hjemme hos dem hver nat og kun være på tilbuddet i løbet af dagen. Forældrene er bekymret for, om Anna får den rigtige hjælp og støtte i løbet af natten. Nattevagten på tilbuddet kører Anna hjem, men bliver ikke hos hende om natten. Forældrene søger om at blive ansat som Annas hjælper om natten. Det får de afslag på med henvisning til, at

Anna er bevilget et botilbud, som vil kunne tilgodeses hendes behov. På grund af samarbejdsvanskeligheder mellem forældre og botilbud trækker det ud med tildeling af en længerevarende botilbudsplads.

SOCIALFAGLIGE OG JURIDISKE BETRAGTNINGER

Det fremgår af sagens akter, at kommunen har fulgt familien og vurderet, at der ikke er udviklingsperspektiv i forhold til arbejdsevne og derfor bevilget førtidspension ved det 18. år. Ud fra sagens oplysninger kan Ankestyrelsen ikke se indikationer på, at dette ikke er i overensstemmelse med Annas funktionsevne.

Det er ikke helt klart i sagens akter, om Annas behov bliver tilgodeset i det midlertidige tilbud på grund af manglende oplysninger herom. Ankestyrelsen gør dog opmærksom på, at når kommunerne vurderer, at en borger er omfattet af den personkreds, der har behov for et længerevarende botilbud, så bør kommunerne pege på et sådant tilbud. Derefter skal kommunerne vejlede borger/værge om muligheden for frit valg. Når borger/værge har haft mulighed for at udnytte det frie valg, skal kommunerne sikre, at flytningen bliver gennemført i henhold til reglerne om magtanvendelse, når det er påkrævet. Det fremgår ikke i sagen om Anna, hvorvidt flytningen er gennemført i henhold til reglerne om magtanvendelse.

Læs den fulde sagsbeskrivelse i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Eksemplet med Anna illustrerer udfordringer med at finde det rette botilbud og forskellen på varigt- og midlertidigt botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108.¹⁴

Eksemplet med Anna illustrerer også udfordringer med værgemål og håndtering af regler om magtanvendelse ved flytning. Udfordringer, som Ankestyrelsen genfinder i taskforce forløb

¹⁴ Man kan læse mere om udfordringer med bevilling af botilbud i Ankestyrelsens undersøgelse "Visitation til botilbud. Eksempler på praksis og overvejelser fra seks kommuner" (2021).

på handicapområdet¹⁵. Udfordringer med værgemål og Ankestyrelsens generelle vurderinger i den sammenhæng kommer vi ind på i kapitel 4 om inddragelse.¹⁶

Ud over sagen om Anna er der også uvished om, hvorvidt de unge får tilstrækkelig støtte i sagerne om Mia, Lea, Jeppe og Ida, da der også her mangler sagsakter om den støtte, som de unge har modtaget efter, at de er fyldt 18 år. Se nærmere om sagerne i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser*.

Generelle betragtninger om støtten før og efter det fyldte 18. år fra Ankestyrelsen og VISO

I dette afsnit beskriver vi de generelle betragtninger fra både Ankestyrelsen og VISO vedrørende støtten før og efter det fyldte 18. år, som de 17 sager har givet anledning til.

Det har ikke været muligt for Ankestyrelsen at svare på, hvorledes den praksis, som sagsforløbene eksemplificerer, kan genfindes i Ankestyrelsens generelle erfaringer med kommunernes praksis før og efter den unge med handicap fylder 18 år. Det skyldes, at Ankestyrelsen i sin klagebehandling vurderer den konkrete påklagede afgørelse på enten voksen- eller børneområdet. I klagesagsbehandlingen foretager Ankestyrelsen derfor ikke en gennemgang af den støtte, som borger har modtaget i forbindelse med overgangen.

Før de unge fylder 18 år handler de juridiske og socialfaglige betragtninger særligt om dialog og overdragelsesmøder, manglende vejledning om værgemål og tabt arbejdsfortjeneste og tilpasning af støtte for at sikre en glidende overgang.

Efter at de unge er fyldt 18 år omhandler de juridiske og socialfaglige betragtninger særlig manglende tilbud om ungdomsuddannelse, beskæftigelse og førtidspension samt omsorgs- og vejledningspligt.

Dialog og overdragelsesmøder

I forbindelse med at sikre en proces ved overgangen til voksenlivet for unge med handicap, har der i hovedparten af de 17 sager løbende været dialog med den unge og/eller den unges

¹⁵ Taskforcen på handicapområdet er et samarbejde mellem Ankestyrelsen og Socialstyrelsen. Formålet med taskforcen er at styrke kommunernes sagsbehandling på handicapområdet for både børn og voksne. Taskforcen tilbyder kommunerne korte formidlings- og læringsforløb og længerevarende analyse- og udviklingsforløb. Taskforcen indsamler desuden løbende gode eksempler på redskaber fra de kommuner, som taskforcen samarbejder med.

¹⁶ Derudover har Ankestyrelsen tidligere undersøgt udfordringer med håndteringen af reglerne om magtanvendelse ved flytning i undersøgelsen "Ankestyrelsens praksistjek af magtanvendelsesreglerne i serviceloven" (2018).

forældre, og kommunen har afholdt overdragelsesmøde mellem børne-/ungeafdelingen og voksenafdelingen forud for, at den unge fylder 18 år.

Det er forskelligt, hvor mange overdragelsesmøder, der er afholdt, og hvor tæt på den unges 18 års fødselsdag, at mødet/møderne har fundet sted. Da sagsakterne ligger inden § 19 a trådte i kraft den 1. januar 2021, var der på daværende tidspunkt ikke krav om, at kommunerne skulle påbegynde overgangen til voksenlivet fra den unge fylder 16 år. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne på baggrund af den nye bestemmelse i serviceloven § 19 a skal begynde forberedelsen af overgangen til voksenlivet ved det fyldte 16. år for unge med betydelig og varig funktionsnedsættelse eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse, som modtager hjælp efter serviceloven. Forberedelserne skal være tværgående, helhedsorienteret og foregå i dialog med den unges forældre. I forberedelsen skal der blandt andet indgå overvejelser om behov for hjælp af støtte som følge af funktionsnedsættelsen eller lidelsen, uddannelses, beskæftigelses og forsørgelsesgrundlag mv.

I tre ud af de 17 sager afholder kommunen flere overleveringsmøder, hvor det første finder sted, når den unge er 15 eller 16 år. Dette ses i sagerne om Maja, Anna og Sigurd. Den første sagsbeskrivelse fremgår her, mens de to andre udfoldes i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser*.

I omkring halvdelen af de 17 sager har kommunen afholdt et overdragelsesmødet, da den unge er omkring 17,5 år. Dette er blandt andet tilfældet i sagen om Oskar. I Oskars sag fremgår det ikke i sagens akter, at der har været en egentlig forberedelse af overgangen, men at kommunen løbende har været i dialog med forældrene. Derudover er der sket en inddragelse af Oskar både før og efter det fyldte 18. år. Blandt andet indgår Oskar i udredningen, der foregår op til det fyldte 18. år.

SAGSBESKRIVELSE OM OSKAR

Oskar har en udviklingsforstyrrelse, er lettere mentalt retarderet og har en række psykiske lidelser. Oskars sociale forståelse er ikke alderssvarende.

Oskar og hans familie modtager inden, at Oskar fylder 18 år, støtte efter serviceloven i form af tabt arbejdsfortjeneste efter § 42, aflastning efter § 44, jf. § 84, samtaleforløb efter §11, stk. 7, dækning af merudgifter efter § 41 og hjælpemidler efter § 112.

Rådgiveren har løbende dialog med Oskars forældre og Oskar, inden han fylder 18 år. Da Oskar er 17,5 år, bliver der afholdt et overleveringsmøde. Oskars uddannelsessted, rådgivere fra henholdsvis børne- og voksenområdet og forældre deltager. På mødet gør forældrene opmærksom på, at de og Oskar ønsker, at Oskar flytter hjemmefra, når han bliver 18 år. Børneafdelingen sender kort efter et overleveringsnotat til voksenafdelingen. Indholdet fremgår ikke blandt sagsakterne. Mor meddeler kommunen, at hun starter på job på fuld tid igen, når Oskar bliver 18 år. Derudover er samarbejdet og overgangen ikke tydeligt beskrevet. Det fremgår ikke af sagsakterne, hvordan forældrene og Oskar er blevet orienteret om overgangen, herunder hvem der er den nye rådgiver efter det fyldte 18. år.

Efter Oscar er fyldt 18 år, modtager han socialpædagogisk støtte og hjælpemidler efter servicelovens §§ 85 og 112, genoptræning efter Sundhedslovens § 140 og STU efter STU-lovens § 2.

Læs den fulde sagsbeskrivelse i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

I fire sager fremgår det ikke af sagens oplysninger, om der har været afholdt et overleveringsmøde mellem børne- og voksenområdet. Dette gør sig blandt andet gældende i sagerne om Alex og Jesper.

SAGSBESKRIVELSE OM ALEX

Alex har en medfødt sygdom, som blandt andet medfører nedsat lungefunktion. Alex har ofte lungebetændelse, som hurtigt kan udvikle sig. I sagen om Alex er der aftalt et overdragelsesmøde, men det ender med at blive aflyst grundet sygdom.

To måneder, inden Alex fylder 18 år, er der igen dialog om et overdragelses/netværksmøde, men dette ender med at blive aflyst grundet sygdom hos familien. Det ses ikke i sagen at der afholdes et egentligt møde med familien i forbindelse med overgangen, men der er mailkorrespondance med moren om dækning af merudgifter efter det fyldte 18. år. Der er i det hele taget løbende dialog med forælderen, men der ses ingen dialog med Alex.

SAGSBESKRIVELSE OM JESPER

Jesper lider af en svær nervesygdom, som han har fået som ung teenager. Jesper har som følge heraf været indlagt flere gange og kommunen bevilliger omfattende støtte herunder personlig støtte i hjemmet, samtaleforløb, kontaktperson, støtte til forskellige hjælpemidler samt dækning af merudgifter.

I sagen om Jesper giver Jespers mor udtryk for, at der er behov for et overdragelsesmøde, så Jespers sag bliver overdraget korrekt til voksenområdet. Dette sker et halvt år, inden Jesper fylder 18 år. Kommunen omtaler også flere gange, at der skal afholdes et overdragelsesmøde, men der er hverken referat, deltagerliste eller lignende fra et sådant møde.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Manglende vejledning om værgemål

Det er kommunens ansvar at være opmærksom på, om den unges funktionsniveau gør, at den unge har behov for en værge.

I flere sager bemærker Ankestyrelsen, at der burde være blevet vejledt om værgemål inden, den unge fylder 18 år, men det fremgår ikke af sagernes akter, hvorvidt denne vejledning har fundet sted. Sagen om Alice er et eksempel på en sag, hvor det ikke fremgår, om kommunen har vejledt om værgemål selvom, det ville være relevant.

SAGSBESKRIVELSE OM ALICE

Alice har en kromosom defekt og er som følge heraf svært retarderet. Hun har udviklingsmæssigt en alder på 2,5-3,5 år.

Alice bor hos sine forældre, som modtager tabt arbejdsfortjeneste i varierende grad og aflastning 90 døgn om året uden for hjemmet på et aflastningstilbud.

Det fremgår af sagen, at forældrene handler efter fuld magt fra deres datter både før og efter det fyldte 18. år. Det fremgår dog ikke af sagens akter, om kommunen har vejledt forældrene om eventuelt værgemål. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at det er kommunernes ansvar

at være opmærksom på, om den unges funktionsniveau gør, at den unge har behov for en værge. Det vil sige, at kommunerne skal rådgive forældre eller andre om, at de har mulighed for at henvende sig til Familieretshuset for at søge om værgemål, eller for at få råd og vejledning om værgemålsreglerne.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Kommunernes forpligtelser i forhold til vejledning om værgemål vil blive udfoldet i kapitel 4 om inddragelse.

Vejledning i god tid i forhold til tabt arbejdsfortjeneste og eventuel tilpasning af støtten

I flere sager fremgår det, at kommunens bevilling af tabt arbejdsfortjeneste løber uændret frem til, at den fylder 18 år. Generelt anbefaler VISO, at i sager, hvor der er bevilget tabt arbejdsfortjeneste i et større omfang, og forældrene skal tilbage til arbejdsmarkedet eller overgå til anden form for forsørgelse i forbindelse med, at den unge fylder 18 år, at forældrene rådgives i god tid om de ændringer som overgangen vil medføre. Kommunen kan endvidere overveje at tilpasse støtten op til det fyldte 18. år med henblik på at sikre en mere glidende overgang og overveje om der med afsæt i den forberedelse, som kommunerne er forpligtede til at gennemføre efter servicelovens § 19 a, eventuelt er grundlag for at lægge en plan for, hvordan overgangen bedst tilrettelægges for hele familien.

I flere sager gør Ankestyrelsen opmærksom på, at kommunerne har mulighed for at bevilge afløsning/aflastning inden det fyldte 18. år, hvis kommunerne ud fra en konkret og individuel vurdering ser, at støtten kan gavne den unge og familien. Ved afløsning og aflastning modtager den unge støtte inden for velkendte rammer og uden skift i sin hverdag. Dertil gør Ankestyrelsen opmærksom på, at kommunerne kan bevilge personlig og praktisk hjælp udført af andre end forældrene, hvis kommunen finder det hensigtsmæssigt for den unge eller for familiens trivsel ud fra en konkret og individuel vurdering.

Sagen om Anders er et eksempel på en sag, hvor kommunen skal være opmærksom på vejledning til forældrene tilbagevenden til arbejdsmarkedet, og hvor kommunen kan overveje tilpasning af støtte for at sikre en mere glidende overgang.

I sagen om Anders har kommunen bevilliget børnepasser efter servicelovens § 41 og ikke efter servicelovens § 44. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne ved bevillingen af børnepasser efter § 44 kan vælge at lade den samme person, som har opbygget kendskab til den unge inden det fyldte 18. år, fortsætte med at yde støtten efter det fyldte 18. år efter servicelovens § 84. Ankestyrelsen gør også opmærksom på, at kontaktperson kan opretholdes efter det fyldte 18 år efter reglerne i servicelovens § 76 om efterværn.

SAGSBESKRIVELSE OM ANDERS

Anders har flere diagnoser heriblandt autisme og angst. Anders er i medicinsk behandling for sine lidelser, men er fortsat meget styret af dem og umoden af sin alder. Det beskrives i sagen, at Anders blandt andet har svært ved at ændre vaner, har lang responstid, er meget utryg ved at være alene hjemme og har selvmordstanker.

Inden Anders fylder 18 år, bor han sammen med sine forældre. Sociale relationer giver ikke mening for Anders, og han mødes ikke med andre end forældrene og så venner over nettet.

Som 13-årig bliver Anders sygemeldt fra skolen på grund af svære belastningssymptomer og bliver herefter hjemmeundervist af en pædagog indtil 10. klasse. Herefter er det meningen, at Anders skal starte i et STU forløb, men kommunen og forældrene har svært ved at finde et tilbud, der egner sig til Anders.

Frem til at Anders bliver 18 år, modtager hans mor tabt arbejdsfortjeneste 26 timer om ugen. Kommunen følger løbende op på bevillingen og begrundes den med, at Anders ikke er i skole og ikke kan være alene på grund af sit store behov for støtte og guidning. Det fremgår ikke af sagen, om denne støtte kun kan varetages af moren.

Familien får dækket timer til børnepasser som merudgift, indtil Anders er 15 år. Børnepasseren fungerer også som aflastning for Anders' forældre.

Da Anders er 17 år, får han bevilget en kontaktperson i seks timer om ugen. Kontaktpersonen er fundet i Anders og familiens netværk. Bevillingen gælder frem til, Anders bliver 18 år og er givet på baggrund af hans nedsatte funktionsevne og behov for særlig støtte.

BOTILBUD EFTER SERVICELOVEN §§SEL § 107 OG 108

Kommunen kan tilbyde borgeren et midlertidigt eller et længerevarende botilbud.

Midlertidige botilbud efter SEL § 107 kan tilbydes, hvis borgeren har et midlertidigt behov for et botilbud. Det kan eksempelvis være for at afklare borgerens fremtidig boform.

Længerevarende botilbud efter SEL § 108 retter sig til personer, som har et længerevarende behov for et botilbud på grund af et omfattende behov for hjælp til almindelige daglige funktioner, pleje eller lignende.

Kommunen kan alene henvise til tilbud, som er registreret på tilbudsportalen.

Læs den fulde sagsbeskrivelse i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Manglende tilbud om botilbud

Når unge med handicap bliver vurderet at være i personkredsen for midlertidige eller længerevarende botilbud, er det kommunens ansvar at tilbyde dem et passende botilbud.

I flere af sagsbeskrivelserne fremhæver Ankestyrelsen betragtninger i forbindelse med bevilling af midlertidige og længerevarende botilbud. Blandt sagerne er der flere eksempler på, at de unge står på venteliste til botilbud, men at ventetiden er lang på grund af mangel på ledige pladser på botilbud. Der er også eksempler på, at unge bliver vurderet at være i personkredsen for længerevarende botilbud, men bliver tilbudt midlertidige botilbud på grund af manglende længerevarende pladser.

SAGSBESKRIVELSE OM ANNA

Sagsbeskrivelsen om Anna er et eksempel på en sag, hvor det trækker ud med tildeling af en længerevarende botilbudsplads trods enighed om behov for en sådan ved det fyldte 18. år. At det trækker ud skyldes i første omgang manglende plads på det ønskede botilbud og senere samarbejdsvanskeligheder mellem forældre og botilbud. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at når kommunerne vurderer, at en borger er omfattet af den personkreds, der har behov for et længerevarende botilbud, så bør kommunerne pege på et sådant tilbud. Derefter skal kommunerne vejlede borger/værge om muligheden for frit valg af botilbud.

SAGSBESKRIVELSE OM MAJA

Sagsbeskrivelsen om Maja er et eksempel på en ung, som står på venteliste til et længerevarende botilbud, hvor kommunen bevilliger anden støtte i ventetiden. I Majas tilfælde bevilger kommunen ekstern bostøtte 30 timer om ugen, to aflastningsdøgn om måneden, og samtidig ansætter kommunen den ene forældre til at yde afløsning/aflastning fra Majas 18-års fødselsdag. Maja bliver også tilbudt en plads på venteliste til et midlertidigt botilbud. Maja er meget opsat på at flytte på botilbud, og

efter ni måneders ventetid flytter Maja ind på et midlertidigt botilbud med socialpædagogisk støtte i opstartsperioden.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Aflastning og praktisk hjælp og personlig pleje efter det fyldte 18. år

Ankestyrelsen og VISO overvejer i flere sager, hvor den unge fortsat bor hjemme efter det fyldte 18. år, at det kan være krævende for de pårørende at støtte den unge i hverdagen. I den forbindelse bemærker Ankestyrelsen, at det er muligt at bevilge aflastning efter servicelovens § 84 med henblik på at aflaste familien samt praktisk hjælp og personlig pleje efter servicelovens § 83. Ankestyrelsen bemærker dette i sagerne om Marie, Maja, Pernille, Lea og Alex i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser*. Nedenfor nævner vi to eksempler, hvor Ankestyrelsen bemærker, at kommunen kunne overveje at bevilge aflastning efter det fyldte 18. år.

SAGSBESKRIVELSE OM PERNILLE

Pernille lider af autisme, angst og socialfobi. Det betyder blandt andet, at Pernille har en langsom informationsbearbejdning og et stort skolefravær. Pernilles far er inden det 18. år blevet bevilget 30 timers tabt arbejdsfortjeneste om ugen, fordi Pernille lider af skolevægring. Efter Pernille fylder 18 år, får hun bevilget socialpædagogisk støtte. Formålet med bevillingen er, at forberede Pernille på at kunne flytte i egen bolig med støtte, og at Pernille skal få metoder, strategier og redskaber, der kan hjælpe hende med at skabe struktur i dagligdagen og give hende en større livskvalitet.

Ud fra sagens oplysninger kan Ankestyrelsen med et juridisk perspektiv ikke se indikationer på, at Pernille ikke får tilstrækkelig støtte ved at bo hjemme med socialpædagogisk støtte. Det fremgår dog ikke i sagen om, kommunen laver en vurdering af belastningen på familien ved at have Pernille boende hjemme. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne kan give socialpædagogisk støtte i hjemmet i kombination med andre tiltag ud fra en konkret og individuel vurdering af støttebehovet. VISO bemærker ud fra et socialfagligt perspektiv, at det er en

meget stor opgave for den socialpædagogiske støtte, når der ikke er nogen anden støtte til Pernille.

SAGSBESKRIVELSE OM ALEX

Alex har en medfødt sygdom, som blandt andet medfører nedsat lungefunktion. Alex har ofte lungebetændelse, og en lungebetændelse kan hurtigt udvikle sig. Alex har behov for et rent og tørt indeklima. Alex og hans familie modtager inden, at Alex fylder 18 år, tabt Arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 og dækning af merudgifter efter servicelovens § 41. Efter Alex fylder 18 år får han dækket merudgifter og der er dialog om STU og forsørgelse i form af skoleydelse.

Ud fra oplysningerne i sagen kan Ankestyrelsen ikke se indikationer på, at den støtte, som kommunen har bevilget, ikke modsvarer Alex' behov. Det fremgår af sagen, at Alex' mor har været sygemeldt og over for kommunen har givet udtryk for, at det er hårdt at passe Alex i hjemmet. Ankestyrelsen bemærker, at kommunerne har mulighed for at bevilge praktisk hjælp, personlig pleje og aflastning efter servicelovens bestemmelser.

Læs de fulde sagsbeskrivelse i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Ankestyrelsen ser ikke indikationer på, at der ikke er givet tilstrækkelig støtte i de to oven for nævnte sagsbeskrivelser eller i de andre sager, hvor Ankestyrelsen har generelle betragtninger omkring aflastning, praktisk hjælp og personlig pleje.

I sagen om Marie fremhæver VISO dog, at det ud fra et socialfagligt perspektiv er bekymrende, at mor varetager støtten i hjemmet, når psykiatrien i en tidlig alder udtaler, at man ikke skal regne med, at Maries mor på sigt kan passe hende i det omfang, der er brug for. I Maries tilfælde har kommunen længe forsøgt indkøring i et aflastningstilbud. Læs sagsbeskrivelsen om Marie i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser*.

Omsorgs- og vejledningspligt

Ankestyrelsen bemærker i to sager, hvor den unge efter det fyldte 18. år frasiger sig hjælp fra kommunen, at kommunerne har en omsorgs- og vejledningspligt. Det er samtidig nødvendigt at bemærke, at Ankestyrelsen i disse sager ikke kan se indikationer på, at der ikke er bevilget tilstrækkelig støtte efter fyldte 18. år ud fra sagens akter.

SAGSBESKRIVELSE OM ANDERS

Anders har flere diagnoser heriblandt autisme og angst. Inden Anders fylder 18 år, modtager han og hans familie tabt arbejdsfortjeneste, dækning af merudgifter, kontaktpersonsordning og netværks- eller samtalegrupper. Efter Anders fylder 18 år, bor han fortsat hos sine forældre. Anders får bevilget førtidspension på et visitationsmøde den måned, han fylder 18 år. Anders får derudover bevilget socialpædagogisk støtte. Anders ønsker ikke at bruge den socialpædagogiske støtte, som han er blevet bevilget. Støtten ophører derfor et halvt år efter, at Anders er fyldt 18 år. Der bliver ikke iværksat anden støtte efter ophøret af den socialpædagogiske støtte

Ud fra sagens akter kan Ankestyrelsen ikke se indikationer på, at Anders ikke har modtaget tilstrækkelig støtte, da Anders' funktionsniveau er svingende, og der kan være perioder, hvor han er forholdsvis velfungerende. Af sagens akter fremgår det videre, at Anders i perioder har det dårligere og løbende har brug for støtte til for eksempel kontakten til offentlige myndigheder. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne har en almindelig omsorgspligt og derfor har pligt til at sikre, at de unge har mulighed for støtte i dårlige perioder. VISO vurderer, at med de diagnoser Anders har, og da han er tilkendt førtidspension, er der risiko for, at Anders bliver socialt isoleret i hjemmet, hvis ikke kommunen eller hans forældre er opsøgende. VISO bemærker, at nogle mennesker med autisme, hvis forestillingsevne ikke er så god, kan have svært ved at forstå meningen med en foranstaltning som eksempelvis socialpædagogisk støtte, og at de derfor ofte frabeder sig hjælpen. VISO understreger, at det derfor er vigtigt, at kommunen skaber en god dialog med borgeren omkring, hvad formålet med støtten er.

SAGSBESKRIVELSE OM JEPPE

Jeppe lider af en spiseforstyrrelse, som er karakteriseret ved undervægt, restriktive spisemønstre og vægtregulerende adfærd. Det er nødvendigt at hjælpe Jeppe med mad og at overvåge ham, når han spiser. Jeppe har desuden været tiltagende depressiv med selvskadeimpulser. Jeppe er ikke aldersvarende.

Inden Jeppe fylder 18 år, modtager hans mor tabt arbejdsfortjeneste ad hoc, og Jepses far modtager 33 timers tabt arbejdsfortjeneste om ugen. Tre måneder efter

Jeppes 18-års fødselsdag starter Jeppe i et beskæftigelsestilbud, men bliver sygemeldt. Der fremgår ikke yderligere informationer om beskæftigelsestilbuddet i sagen. Jeppe får efterfølgende uddannelsesyldelse. Da Jeppe er 18,5 år, bevilger kommunen socialpædagogisk støtte til Jeppe. Denne støtte ophører tre måneder efter, da Jeppe ikke ønsker den. Jeppe søger om optagelse på den sociale boligliste. Kommunen giver Jeppe et tilbud med mulighed for indflytning tre måneder efter. Sagen indeholder flere boligtilbud, og det fremgår ikke klart, hvornår Jeppe har takket ja til et tilbud. Jeppe flytter i en bolig, da han er 19,5 år.

Ud fra sagens akter er det ikke muligt for Ankestyrelsen at kommentere på, hvorvidt der er indikationer på, om Jeppe modtager støtte efter det fyldte 18. år, der modsvare hans behov. Det fremgår af sagens oplysninger, at kommunen bevilger socialpædagogisk støtte efter § 85, men at Jeppe vælger at frasige sig hjælpen. Det fremgår også af sagen, at Jeppe henvender sig senere med behov for en bolig, og at Jeppe har en tiltagende selvskadende adfærd og ikke kommer ud. Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne skal vejlede borgere om den hjælp og støtte, som kommunen kan yde, også selv om borgeren tidligere har frasagt sig støtten.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Manglende tilbud om en ungdomsuddannelse

Kommunen skal sørge for, at unge efter endt grundskole får et tilbud om en ungdomsuddannelse. STU er en 3-årig uddannelse, som kommunen kan give til unge under 25 år, der ikke kan gennemføre en anden ungdomsuddannelse, selv om der ydes specialpædagogisk støtte eller anden støtte til den unge. Læs mere herom i Ankestyrelsens oversigt over støttemuligheder til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen¹⁷.

Blandt sagsbeskrivelserne ser vi mange eksempler på STU både før og efter det fyldte 18. år (se oversigten i tabel 2.2). Men der er blandt sagsbeskrivelserne også flere eksempler på, at det ikke lykkes for den unge at gennemføre en STU. Anke-

¹⁷ "Støtte til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen - Ankestyrelsens beskrivelser af bestemmelser på området" (Ankestyrelsen, 2022). Find oversigten på ast.dk.

styrelsen ser eksempler på, at den unge burde have fået tilbudt STU men ikke får det, og omvendt at den unge får tilbudt STU, men ikke burde have fået det.

Det er VISO's generelle erfaring, at kommunerne kan komme til at miste blik for den unges hverdagsliv efter overgangen til voksenbestemmelserne. Det kan handle om tilbud om ungdomsuddannelse såsom STU, men det kan også handle om beskæftigelsestilbud og forsørgelsesgrundlag, som vi kommer ind på i de følgende afsnit.

SAGSBESKRIVELSE OM RIKKE

I sagsbeskrivelsen om Rikke får hun tilbudt en STU, men hun vælger ikke at benytte sig af tilbuddet, da hun ikke føler sig godt placeret på den valgte skole. Hertil bemærker Sekretariatet for Klagenævnet for Specialundervisning i Ankestyrelsen (KNS) blandt andet, at ungdomsuddannelsen i videst muligt omfang skal tilrettelægges under hensyntagen til den unges kvalifikationer, modenhed og interesser, og at kommunen skal vejlede om klagemulighed, hvis uddannelsestilbuddet er et andet end det, den unge selv har ønsket.

SAGSBESKRIVELSE OM ANDERS

I sagsbeskrivelsen om Anders har kommunen og forældrene svært ved at finde et tilbud, der egner sig til Anders og hans behov, og det fremgår ikke af sagen, at Anders får bevilget en STU. Hertil påpeger KNS, at STU skal gives til unge under 25 år, der ikke kan gennemføre en anden ungdomsuddannelse, selv om der ydes specialpædagogisk støtte eller anden støtte til den unge. Kommunen skal sørge for, at de unge efter undervisningspligtens ophør får et tilbud om en ungdomsuddannelse, hvis de ønsker det. Kan der ikke, efter dialog med den unge og forældrene, opnås enighed om indstillingen eller udkast til individuel uddannelsesplan, skal der i en indstilling til kommunalbestyrelsen redegøres herfor.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Manglende tilbud om aktiv beskæftigelse

Der er flere muligheder for at understøtte beskæftigelse på det almindelige arbejdsmarked for mennesker med handicap. Herunder handicapkompenserende ordninger, der også kan være aktuelle for unge. Ankestyrelsen ser i klagesagsbehandlingen

følgende indsatser blive brugt til unge med handicap: ansættelse med løntilskud, ressourceforløb, revalidering, fleksjob og mentorstøtte efter Lov om en aktivbeskæftigelse §§ 66, 112, 116, 142 og 167. Læs mere herom i Ankestyrelsens oversigt over støttemuligheder til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen¹⁸.

Sagen om Peter er et eksempel på bevilling af mentorstøtte efter LAB § 167. I sagen om Pernille overvejer kommunen, om Pernille i stedet for STU skal have et tilbud efter loven om en aktiv beskæftigelsesindsats.

SAGSBESKRIVELSE OM PETER

Sagsbeskrivelsen om Peter handler om en ung mand med ADHD og angst. Det fremgår af sagen, at Peters funktionsniveau er meget svingende, og han kan i perioder nærmest alt, mens han i andre perioder dårligt kan komme ud af sengen. Peter får bevilget mentorstøtte efter lov om en aktiv beskæftigelsesindsats § 167 og bostøtte efter serviceloven § 85 efter sit fyldte 18. år.

SAGSBESKRIVELSE OM PERNILLE

I sagsbeskrivelsen om Pernille overvejer kommunen, om Pernille i stedet for STU skal have et tilbud efter loven om en aktiv beskæftigelsesindsats. Pernilles STU bliver sat på pause, fordi hun ikke har et fast fremmøde. Sagen indeholder ikke oplysninger om, hvilken vejledning Pernille får herom, og hvad hun får bevilget.

VISO bemærker ud fra et socialfagligt perspektiv, at det er en meget stor opgave for den socialpædagogiske støtte, når der ikke er nogen anden støtte til Pernille. Ifølge VISO kan det være relevant at overveje, hvorvidt der kan skabes mere struktur og indhold i hverdagen.

¹⁸ "Støtte til unge med handicap i overgangen fra barn til voksen - Ankestyrelsens beskrivelser af bestemmelser på området" (Ankestyrelsen, 2022). Find oversigten på ast.dk.

Efter **Ankestyrelsens principmeddelelse 58-18**, er det ikke et krav, at den unge skal have iværksat et ressourceforløb forud for tilkendelsen af sin førtidspension, hvis det er dokumenteret eller helt åbenbart, at den unges arbejdsevne ikke kan forbedres.

Klagenævnet for Specialundervisning i Ankestyrelsen (KNS) påpeger blandt andet, at kommunen har ansvaret for, at uddannelsesplanen justeres efter behov, og at kommunen ved genoptagelsen af ungdomsuddannelsen kan stille krav om en ny målgruppevurdering. Det kan desuden blive aktuelt at justere den unges uddannelsesplan.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

I de resterende 15 sager ser vi i øvrigt ikke eksempler på de ovenstående beskæftigelsestiltag.

Manglende tilbud om forsørgelse i form af førtidspension

Hvis den unges arbejdsevne er varigt nedsat, og det vurderes, at den unge ikke er i stand til at blive selvforsørgende ved sin 18-års fødselsdag, kan den unge tilkendes førtidspension efter pensionslovens § 20. Det vil sige, at kommunen vurderer, at nedsættelsen af arbejdsevnen er af et sådant omfang, at den unge ikke er i stand til at blive selvforsørgende ved at få et arbejde, herunder et fleksjob. Der må altså ikke være udsigt til, at den unges arbejdsevne kan udvikles. Den unge kan fortsat få tilbud om STU uafhængigt af, om den unge også får bevilget førtidspension.

Vi ser flere eksempler på bevilling af førtidspension blandt sagsbeskrivelserne. Vi ser også eksempler på forløb, hvor kommunen burde have overvejet førtidspension. Maja og Mia er eksempler på sager, hvor der bevilliges førtidspension. I Mias tilfælde sker det dog forsinket.

SAGSBESKRIVELSER OM MAJA

Sagsbeskrivelsen om Maja er et eksempel på en sag, hvor det er svært at vurdere, om der er udviklingspotentialer i Majas arbejdsevne eller, om hun burde have fået bevilget førtidspension. Det fremgår af sagen, at kommunen har forberedt overgangen til voksenlivet i Majas sag. Ankestyrelsen bemærker, at kommunerne skal være opmærksomme på udviklingspotentialer i de unges arbejdsevne, og om de skal bevilges førtidspension ved deres fyldte 18. år.

SAGSBESKRIVELSER OM MIA

Sagsbeskrivelsen om Mia er et eksempel på en sag, hvor kommunen vurderer, at den unges arbejdsevne ikke kan udvikles, og at Mia derfor er i målgruppen for at få bevilget førtidspension. Det fremgår af sagen, at kommunen først bevilger førtidspension en måned efter hendes 18-års fødselsdag, hvilket kunne tyde på, at kommunen ikke er kommet rettidigt i gang med at forberede Mias overgang til voksenlivet. Ud fra sagens akter var kommunen i besiddelse af de relevante oplysninger om Mias arbejdsevne inden hendes overgang og kunne have bevilget førtidspension med virkning fra den 1. i måneden efter Mias 18-års fødselsdag.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Det er VISO's generelle erfaring, at kommunerne kan komme til at miste blik for den unges hverdagsliv efter overgangen til voksenbestemmelserne. Det kan blandt andet være en situation, hvor beskæftigelsesforvaltningen vurderer, at en ung er for sårbar til en praktik, mens socialforvaltningen ikke synes, at de har mulighed for at bevilge andet end socialpædagogisk støtte. I disse tilfælde kan den unge komme til at stå i en situation uden tilbud i løbet af sin hverdag. Det kan bidrage til social isolation og mangel på hverdagsstruktur og rytme.

DE UNGES OPLEVELSER MED FORANDRING I STØTTEN

I undersøgelsen har vi interviewet syv unge med betydeligt og varigt nedsat funktionsniveau. I interviewene er det tydeligt, at flere af de unge oplever, at deres støtte fra kommunen har ændret sig ved det fyldte 18. år, og at dette har haft betydning for deres hverdag.

Nogle af de unge fortæller, at de er frustrerede over, at de ikke kan få den samme støtte efter de er fyldt 18 år, som de fik før de fyldte 18 år. I dette afsnit fremgår to unges fortællinger med disse frustrationer. De fortæller, at de ændringer der sker i støtten begrænser deres muligheder for at leve deres liv som tidligere.

Nogle unge oplever, at de har opnået en god tilværelse efter overgangen til voksenlivet, og får den hjælp, som de har brug for. I dette afsnit fremgår en af de unges oplevelser med at være glad for den støtte, som hun modtager efter voksenbestemmelserne.

I forbindelse med Sannes beskrivelse gør Ankestyrelsen opmærksom på, at kommunens vurdering af den unges behov for dækning af merudgifter skal være en konkret og individuel vurdering af, hvad der er nødvendigt for borgeren. Desuden er det en betingelse, at merudgiften er en konsekvens af den nedsatte funktionsevne. Se servicelovens § 100, stk. 1.

Sanne oplever, at hjælpen er blevet dårligere

For Sanne drejer det sig om, at hun ikke længere kan få dækket merudgifter, hvilket gør, at hendes økonomi er presset, da hun skal bruge sin fulde SU på at betale for sin handicapbil. Derudover fortæller Sanne, at hun ikke længere har mulighed for at tage med sin familie på ferie, fordi kommunen ikke dækker hjælpere på ferie i udlandet. Sannes mor har derfor betalt for at få hjælperne med, men har kun haft råd til, at hjælperne kunne være med på halvdelen af familiens planlagte ferie.

INTERVIEW MED SANNE

Sanne er 20 år gammel. Hun har muskelsvind og bruger elektrisk kørestol og respirator. Sanne bor hos sin mor og er i gang med en ungdomsuddannelse.

Sanne synes, at overgangen fra barn til voksenbestemmelser har været en stor omvæltning. Hun oplever, at hun ikke længere får bevilget det, hun har behov for. Efter Sanne fyldte 18 år, fik hun at vide, at der var flere af hendes bevillinger af dækning af merudgifter, som hun ikke længere kunne få. Det kom bag på hende, for kommunen havde fortalt hende, at der ikke ville ske ændringer.

"Kommunen sagde, at når jeg bliver 18, så tager vi hånd om det her med merudgifter, og der sker ikke så meget. Det lød meget som om, at der ikke rigtig ville ske noget."

Efter Sanne fyldte 18 år, kunne hun ikke længere få bevilget merudgifter til for eksempel vaskeklude, som hun bruger mange af hver dag. Hun oplevede, at kommunen afviste bevillingen på det grundlag, at andre 18-årige ikke benytter vaskeklude i det omfang, hun gjorde, og at det derfor ikke var nødvendigt.

Sannes støtte efter det fyldte 18. år har betydning for hendes mulighed for at tage på ferie. Sanne har fået afslag på merudgifter til at køre på ferie med begrundelsen, at andre 18-årige ikke kører på ferie i egen bil. Derudover er hun kommet en uge senere på ferie end resten af sin familie, fordi kommunen ikke dækker hjælpere til ferier uden for Danmark, og Sannes mor kun kunne betale for én uges ferie.

Karl oplever manglende fleksibilitet. Ankestyrelsen pointerer, at kommunen skal være opmærksom på at vejlede om muligheden for en selvudpeget hjælper, der kan give fleksibilitet i hverdagen. Se service-lovens § 94.

VÆRGEMÅL

Familieretshuset kan ifølge værgemålsloven § 5 beskikke en værge (læs mere herom i kapitel 5)

Sanne oplever, at der er et grundlæggende økonomisk problem, der er fulgt med overgangen fra barn til voksen. Hele Sannes SU går til at betale af på sin handicapbil, og der er derfor ikke overskud i Sannes økonomi. Sanne forstår derfor ikke, hvordan hun skal dække de andre merudgifter, som hun ikke længere får bevilget af kommunen. Sanne bor hjemme og kan derfor få økonomisk hjælp af sin mor, men Sanne er bekymret for, hvordan det skal hænge sammen, når hun flytter hjemmefra.

Karl oplever, at hjælpen er mindre fleksibel

Ligesom Sanne oplever Karl at være blevet begrænset i sine muligheder, efter han er fyldt 18 år. Det skyldes blandt andet, at hans hverdag er styret af, at han skal være hjemme på bestemte tidspunkter, hvor hjemmehjælperen kommer på besøg for at hjælpe med personlig og praktisk hjælp og støtte. Tidligere var det mere fleksibelt, da den samme hjælper stod for alle plejeopgaver. Ligesom Sanne oplever Karl også en udfordring med, at kommunen ikke bevilger hjælpere på ferie uden for landets grænser. Det betyder, at Karl ikke længere kan komme på ferie med sin familie. Karl er kommet under værgemål under et alvorligt sygdomsforløb, som nu er afsluttet. Karl udtrykker, at han har svært ved at annullere værgemålet, og nu betyder værgemålet, at kommunen ikke kan bevilge Karl den BPA-ordning, som han ønsker.

INTERVIEW MED KARL

Karl er 21 år og har muskelsvind. Karl bor hos sine forældre og er ansat i et skånejob. Karl fortæller om flere forskellige udfordringer i forbindelse med sit nye voksenliv; et værgemål, der begrænser hans muligheder for støtte, manglende støtte fra kommunen til at flytte hjemmefra, problemer med at bevæge sig videre i et uddannelsesforløb, manglende støtte på ferier og en skemalagt hverdag.

Karl synes, at den bedste løsning for ham er en BPA-ordning, hvor han er arbejdsgiver for sine hjælpere. Det bunder i, at Karl har et omfattende støttebehov i hjemmet, hvor der er behov for hjælpere i alle hans vågne timer. Karl kan dog ikke få BPA under værgemål. Karl befinder sig altså i en situation, hvor han oplever, at værgemålet spænder ben for hans mulighed for det, han mener ville være en meningsfuld udvikling af sine bevillinger.

Til spørgsmålet om, hvorvidt Karl savner noget af den støtte, han fik, inden han fyldte 18 år, peger han på et ønske om en mindre skemalagt hverdag:

"Ja, der er det, at hjemmeplejen kommer på punktbesøg. Før i tiden havde jeg en hjælper, der varetog de opgaver. Hver gang jeg laver noget ud af huset, og jeg måske ved, at jeg ikke er hjemme til et eller to besøg, så er der nogen, der skal ringe og aflyse for mig."

Inden Karl fyldte 18 år, fortæller Karl, at den samme hjælper varetog alle opgaver i hjemmet. Efter han er fyldt 18, får han også hjemmeplejebesøg flere gange dagligt. Karl fortæller, hvordan hans hverdag er bestemt af disse hjemmeplejebesøg. Besøgene betyder, at han har svært ved at være spontan i sin hverdag. Karl understreger, at han synes, at kommunens bevillinger strukturerer og begrænser hans hverdag, da han fortæller, at han ikke kan få bevilget hjælp til indkøb. Det er ikke en mulighed, fordi kommunen har etableret en platform, der gør det muligt at handle via nettet. Ifølge Karl bidrager dette til manglen af oplevelser og spontanitet i hans hverdag:

"Så ryger oplevelsen jo. Så kan man ikke købe noget slik eller chips eller noget med hjem på vejen, ikke."

Både Sanne og Karl beskriver, at de oplever, at der sker mærkbare forandringer i den bevilgede støtte før og efter det fyldte 18. år. Sanne og Karl fortæller, at den nye støtte de modtager, på forskellig vis har betydning for deres oplevelse af selvstændighed og selvbestemmelse i deres hverdag. Ligesom Sanne giver Karl udtryk for, at han oplever udfordringer i forhold til at komme på ferie.

INTERVIEW MED KARL

Siden Karl er fyldt 18 år, har han ikke haft mulighed for at komme ud og rejse, fordi han ikke kan få bevilget støtte uden for Danmark.

"Det er mildt sagt meget svært at komme på ferie med hjælpere, hvis man ikke har BPA og er fyldt 18."

Under sit interview fremhæver Karl, at han synes, at lovgivningen bør ændres, så alle har mulighed for at holde

en uges ferie om året uden for Danmark, og at dette også burde gælde unge med handicap.

Line oplever, at hun får den hjælp, som hun har brug for

Line fortæller, at hun er glad for den støtte, som hun modtager efter overgangen til voksenlivet. Line er flyttet på et botilbud, hvor hun oplever at få den støtte, som hun har behov for, og hvor der er voksne til stede, som hjælper hende.

INTERVIEW MED LINE

Line har autisme og psykisk funktionsnedsættelse og er for nylig fyldt 18 år. Før Line fyldte 18 år, boede hun hos sin mor og gik samtidig på en specialskole, som hun var meget glad for.

Line fortæller, at hun ikke har været nervøs for at blive voksen og for de forandringer, der følger med. Lige inden hun fyldte 18 år, valgte Line at begynde på en efterskole.

Line er senere flyttet på et botilbud, og hun er generelt glad for sin nuværende situation. Hun ved, at hun har brug for støtte i sin hverdag, og hun oplever, at hun har nogen at snakke med på botilbuddet. Line giver udtryk for, at hendes tryghed omkring både sin nuværende og fremtidige situation hænger meget sammen med, at hun har voksne omkring sig på botilbuddet, som hun grundlæggende stoler på, og som hun ved, vil hjælpe hende, hvis hun har behov for det:

"Hvis jeg ikke lige kan komme til de voksne, så er der vel en vikar, der kan hjælpe."

Line har generelt haft en god oplevelse med at blive 18 år og føler, at hun kan leve mere selvstændigt, samtidig med at hun kan få den hjælp, hun har brug for.

KAPITEL 3

Processen omkring en god overgang til voksenlivet

For at overgangen fra barn til voksen skal fungerer for den unge, er der mange ting, der skal spille sammen. I dette kapitel beskriver vi hvordan, kommunerne arbejder med at skabe en god proces for overgangen til voksenlivet herunder, hvilke gode erfaringer og oplevede udfordringer de har hermed.

Første del af kapitlet indeholder en kort beskrivelse af kommunernes arbejdsgange og organisering af den tværfaglige koordinering. Dette uddybes desuden i bilagsrapport 2: *Kommunernes arbejdsgang og organisering*.

Anden del af kapitlet indeholder en gennemgang af de oplevede udfordringer, som kommunerne nævner i forhold til at sikre en god overgang til voksenlivet. Disse udfordringer knytter sig til forventninger til støtten, sager med tabt arbejdsfortjeneste uden anden støtte, sikring af der rette tilbud i forhold til forsørgelse og sager, hvor den unge skal flytte hjemmefra. Kommunernes udsagn er understøttet af betragtninger fra Socialstyrelsen og VISO. I forbindelse med udfordringer, når den unge skal flytte hjemmefra, er kommuners udsagn også understøttet af et interview med en ung, som har oplevet udfordringer i forhold til at flytte hjemmefra.

Tredje del af kapitlet indeholder kommunernes gode erfaringer med tilpasning af støtten op mod det fyldt 18. år med henblik på både selvstændiggørelse og sikring af kontinuitet i støtten. Kommunernes fortællinger er suppleret med eksempler fra de 17 gennemgåede sager.

Den sidste del af kapitlet beskriver de unges oplevelser med selvstændiggørelse i forbindelse med at fylde 18 år. Kapitlet understreger vigtigheden af at fokusere på en selvstændig tilværelse for den unge i forbindelse med overgangen til voksenlivet.

Kapitlets hovedpointer fremgår nedenfor.

HOVEDPOINTER

- Den tværfaglige koordinering af overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne er i interviewkommunerne organiseret via tværgående netværksmøder og for to

kommuners vedkommende i kombination med en tværgående ungeenhed.

- Kommunerne har gode erfaringer med, at de tværgående netværksmøder bidrager til rettidig inddragelse af relevante fagpersoner og skaber mulighed for fælles beslutninger om den unges overgang til voksenlivet.
- De to kommuner, som har en ungeenhed, oplever, at en ungeenhed understøtter mulighed for vidensdeling på tværs af børne- og voksenområdet og giver et særligt blik for selvstændiggørelse, uddannelse og beskæftigelse.
- Kommunerne fremhæver en række forhold, som de skal være særligt opmærksomme på for at sikre en god proces for den unges overgang til voksenlivet.
 - Kommunerne oplever, at forventningsafstemninger er vigtig, da det kan være svært at indfri den unges og de forældrenes forventninger til støtten efter voksenbestemmelserne på grund af forskelle mellem den støtte, som kommunerne kan bevillige efter børne- og voksenbestemmelserne.
 - Kommuner fremhæver, at de er særligt opmærksomme på sager, hvor der er bevilget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 af større omfang op til det fyldte 18. år uden anden støtte, som ikke kan fortsætte efter voksenbestemmelserne. Kommunernes erfaringer er nemlig, at det kan være vanskeligt at sikre den gode overgang til voksenlivet i disse sager.
 - Derudover oplever kommunerne, at det tværfaglige samarbejde i sager om førtidspension efter pensionslovens § 20 kan give udfordringer, ligesom der kan opstå udfordringer, når den unge skal flytte hjemmefra.
- Kommunerne fremhæver gode erfaringer med at tilpasse støtten op mod den unge fylder 18 år i forhold til størst mulig selvstændiggørelse af den unge og sikring af mest mulig kontinuitet i støtten før og efter det fyldte 18. år.
 - I forhold til at understøtte den unges selvstændighed, pointerer kommunerne blandt andet, at det er

MODELLER FOR TVÆRGÅENDE OG HELHEDSORIENTET SAMARBEJDE

Samlet organisation, hvor fagpersoner med kompetencer og viden inden for børnehandicap, voksenhandicap, jobcenteret (for eksempel nøglepersoner på handicapområdet), Ungdommens uddannelsesvejledning/ungevejledning (UU) og øvrige relevante fagpersoner samles i én enhed.

Tværgående netværksmøder, hvor børnehandicap, voksenhandicap, jobcenteret (for eksempel nøglepersoner på handicapområdet), Ungdommens uddannelsesvejledning/ungevejledning (UU), repræsentant fra uddannelsesinstitution eller arbejde, og øvrige relevante fagpersoner kan være repræsenteret.

Kilde: Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap – et inspirationsmateriale

vigtigt at overveje, hvilke pasningsopgaver der bør overgå til fagpersoner i takt med, at den unge bliver ældre. Flere unge fortæller i interview, at de har haft en oplevelse af øget selvstændighed i forbindelse med at flytte hjemmefra.

- I forhold til at skabe kontinuitet i støtten fremhæver kommunerne blandt andet valg af kontaktperson, botilbud, anbringelsessted og fagpersoner til pasning og pleje.
- Unge fortæller i interview, at de oplever en øget selvbestemmelse og selvstændighed i forbindelse med overgangen til voksenlivet, hvilket de sætter pris på. Andre unge fortæller, at de ønsker at flytte hjemmefra og opnå øget selvstændighed, men at de oplever økonomiske udfordringer og manglende støtte i den forbindelse.

TVÆRFAGLIG KOORDINERING

De fem interviewkommuner¹⁹ har organiseret den tværfaglige koordinering af overgangen fra børne- til voksenbestemmelserne via tværgående netværksmøder og for to kommuners vedkommende i kombination med en tværgående ungeenhed. I dette afsnit beskriver vi kort kommunernes organisering og arbejdsgange omkring overgangen og deres erfaringer hermed. En mere detaljeret gennemgang af kommunernes organisering og arbejdsgange samt oplevede udfordringer og gode erfaringer er beskrevet bilagsrapport 2: *Kommunernes arbejdsgang og organisering*.

Tværgående netværksmøder

Alle fem kommuner - Odense, Aalborg, Næstved, Frederiksberg og Viborg Kommune - bruger tværgående netværksmøder, når de forbereder den unges overgang til voksenlivet. Det varierer hvornår og hvor mange tværgående netværksmøder, kommunerne holder, men alle holder et møde, når den unge er omkring 16 år gammel.

Kommunerne har gode erfaringer med, at de tværgående netværksmøder bidrager til rettidig inddragelse af relevante fagpersoner. Til møderne deltager der ofte rådgivere fra både børne- og voksenafdelingen eller medarbejdere fra ungeenheden.

¹⁹ Odense, Aalborg, Næstved, Frederiksberg og Viborg Kommune.

den samt repræsentanter fra UU-vejledningen, STU, beskæftigelsesafdelingen og jobcenter. Kommunerne oplever, at de tværgående netværksmøder skaber rammer for det efterfølgende samarbejde i form af kendskab til hinanden og hinandens fagområder, forventningsafstemning, afklaring af behov for sagsoplysning og ansvarsfordeling.

Kommunerne har desuden gode erfaringer med, at de tværgående netværksmøder skaber mulighed for fælles beslutninger om den unges overgang til voksenlivet. I nogle af kommunerne er der ledelsesrepræsentation med bevillingskompetence til stede på netværksmøderne, og her oplever de, at det giver mulighed for at bevæge sig væk fra kassetænkning og i stedet fokusere på et fælles ansvar for at finde den bedste løsning til den unge. I andre kommuner, hvor der ikke er mulighed for at træffe afgørelser om bevillinger på netværksmøderne, bliver der truffet administrative aftaler om hvem, der overtager rollen som koordinerende rådgiver, og hvilke arbejdsopgaver, der ligger forud i forbindelse med at forberede en god overgangsproces for den unge.

En samlet ungeenhed

Odense og Aalborg Kommune arbejder med en model, hvor handicapkompenserende ydelser for unge er samlet i én forvaltning. I disse to kommuner har man oprettet en tværgående ungeenhed, der kan arbejde specifikt med et ungeperspektiv i sagsbehandlingen. Odense Kommune har etableret en ungeenhed for 15 til 29-årige, mens Aalborg Kommunes ungeenhed varetager sagsbehandlingen for 15 til 18-årige. De resterende kommuner - Frederiksberg, Næstved og Viborg Kommune - har organiseret sig sådan, at børne- og voksenområdet er adskilt i forskellige forvaltninger, og den unge overgår til forvaltningen for voksenområdet ved sin 18-års fødselsdag.

I både Aalborg og Odense Kommune oplever rådgivere og ledere, at den samlede organisering i en ungeenhed betyder, at medarbejderne sidder fysisk i nærheden af hinanden, giver kollegial sparring, videndeler og arbejder sammen. Dette oplever de har en positiv effekt på det løbende tværfaglige samarbejde.

Ledere i Odense og Aalborg Kommune fremhæver, at den samlede ungeenheds særlige fokus på unge bidrager til, at rådgiverne får et bedre blik for det at være ung i forhold til selvstændiggørelse, uddannelse og beskæftigelse. Både medarbejdere og ledere i de to kommuner fremhæver, at denne form for organisering giver mulighed for at samle indsigter på tværs af børne- og voksenområdet, hvilket blandt andet betyder, at det er muligt at samstemme perspektiver i sagsoplysningen.

I begge kommuner gør man også brug af tværgående netværksmøder blandt andet for at inddrage andre relevante fagpersoner i sagsbehandlingen samt for at understøtte det rådgiverskifte, der finder sted internt i enheden ved overgangen til voksenbestemmelserne.

Fast rollefordeling og fælles redskaber

Alle kommuner fremhæver en tydelig rolle- og ansvarsfordeling som vigtig for koordineringen af en god overgang til voksenlivet for unge med handicap. Dette kan organiseres i form af en ungehed og tværfaglige netværksmøder understøtte. Men ud over det beskriver nogle kommuner gode erfaringer med aftaler om rolle- og ansvarsfordeling med henholdsvis en nedskrevet samarbejdsaftale/model i forbindelse med netværksmøderne, brug af fælles redskaber på netværksmødet såsom oprettelse af en handleplan eller udfyldning af en fælles skabelon med aftaler. Nogle kommuner har desuden gode erfaringer med, at faste medarbejdere har ansvar for forberedelsen af overgangen og overlevering mellem afdelingerne. I forhold til det sidste gør repræsentanter fra Socialstyrelsen opmærksom på, at samarbejdet i særligt mindre kommuner ofte kan være personbåret. Socialstyrelsen anbefaler i sådanne tilfælde, at kommunen udarbejder velbeskrevne arbejdsgange for overgangen, så det ikke alene er personbåren viden. Det gør det blandt andet nemmere for en anden medarbejder at træde ind i rollen, hvis der skulle være behov.

OPLEVEDE UDFORDRINGER I OVERGANGEN TIL VOKSENLIVET

Ifølge kommunerne er der en række forhold, som udfordrer den gode overgang til voksenlivet. Kommunerne fremhæver

- unge og pårørendes forventninger til støtten
- sager, hvor der er bevilliget tabt arbejdsfortjeneste i et større omfang uden anden støtte
- sikring af de rette tilbud om uddannelse, beskæftigelse og forsørgelse
- det tværfaglige samarbejde i forhold til sager om førtidspension
- situationer, hvor den unge skal flytte hjemmefra.

Udfordringerne belyses både ud fra interview med de fem kommuner, VISO, Socialstyrelsen og unge med handicap.

Forventninger til støtten

Som nævnt i kapitel 2 er mulighederne for støtte forskellig før og efter den unge fylder 18 år. Ændringerne i støtte medfører nogle udfordringer for kommunerne i forhold til at sikre den gode overgang. Kommunerne fortæller, at det kan være svært

BEHANDLING EFTER SERVICELOVEN § 102

Ankestyrelsen gør opmærksom på, at kommunerne har mulighed for at bevilge blandt andet psykologhjælp på voksenområdet. Det følger af, at hvis ikke behandlingen kan bevilges inden for det almindelige sundhedsvæsen, kan kommunen ud over tilbud efter § 85 give tilbud af behandlingsmæssig karakter til borgere med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktions-evne.

for både forældre og den unge, at støttemuligheder i børne- og voksenbestemmelserne ændrer sig efter det fyldte 18. år. Dette kan skabe udfordringer i samarbejdet med forældre og den unge. Rådgivere i Aalborg og Odense Kommune beskriver det på denne måde:

"Vi oplever en udfordring med forventninger til støtte. For der er ikke samme tilbud og muligheder for at støtte og hjælpe dem [de unge og forældrene] i voksenlovgivningen. Det kræver derfor meget råd og vejledning og tilvænnning fra de er måske 16 år. Når du bliver 18 år, så kan du forvente det og det. Det er ikke så meget, men så lidt. Det kan være en udfordring særligt for pårørende, der har fået meget støtte i 18 år fra familiegruppen, og så er det mindre støtte, når den unge fylder 18 år." (Rådgiver, Aalborg Kommune)

"Jeg synes, at det kan være svært, at der er nogle indsatser i børneparagrafferne, som er svære at modsvare. Noget af det, vi har prøvet at arbejde med er at forventningsafstemme i ret god tid, så det ikke kommer som et stort chok. Der kommer nok til at ske nogle store ændringer, altså tabt arbejdsfortjeneste og aflastningsniveau. Altså, nogle gange kan der godt være svære overgange, og der skal ske en relativt stor forandring for familiens liv." (Rådgiver, Odense Kommune)

Rådgiverne i Aalborg Kommune fortæller videre, at det kan være en udfordring, at de pårørende forventer en del støtte efter det fyldte 18. år, som kommunen ikke er i stand til at imødekomme ud fra den udarbejdede voksenudredningsmetoden (VUM) og kommunes serviceniveauer.

Kommunerne oplever, at det er afgørende, at rådgiveren er opmærksom på at vejlede om ændringen i støttemuligheder i god tid, inden den unge fylder 18 år, og at forventningsafstemme med både forældrene og den unge.

Ifølge Socialstyrelsen kan det blive en stor udfordring at sikre en god overgang til voksenlivet, hvis den forælder og den unge ikke modtager råd og vejledning i god tid op mod det fyldte 18. år, fordi den unge og forældrene kan forvente støtte, som ikke kan tilbydes efter lovgivningen på voksenområdet. I interviewet med Socialstyrelsen fremgår vigtigheden af, at den unge og dennes familie i god tid inden overgangen er grundigt vejledt om, hvad det har af betydning at overgå fra lovgivningen på børneområdet til lovgivningen på voksenområdet.

Sager med tabt arbejdsfortjeneste uden anden støtte

Som beskrevet i kapitel 2 er det ikke muligt at videreføre tabt arbejdsfortjeneste efter, den unge fylder 18 år. Efter det fyldte 18. år er der ikke samme mulighed for en sådan samlet ordning. Der vil derimod være mulighed for at bevilge borgeren støtte i forhold til personlige og praktiske opgaver efter reglerne om praktisk og personlig hjælp, bevilge en ledsagerordning til at ledsage borgeren til selvvalgte aktiviteter, og socialpædagogisk støtte til optræning og udvikling af færdigheder.

I sager, hvor der er bevilget tabt arbejdsfortjeneste i et større omfang uden andre foranstaltninger, oplever nogle kommuner, at overgangen til voksenbestemmelserne kan være udfordrende. Ledelsen i Viborg kommune beskriver det således:

”De sværeste sager er, når forældrene får fuld tabt arbejdsfortjeneste. Der er det rigtig svært for forældrene. Hvis jeg skal komme med et eksempel: Hvis det er vurderet, at der ikke er behov for særlig støtte, altså at der ikke er igangsat foranstaltninger eller merudgifter, men i stedet kun bevilget tabt arbejdsfortjeneste. Så er der ikke noget støtte, der kan fortsætte efter det fyldte 18. år. Hvis der ikke har været behov for særlig støtte – for eksempel kontaktperson – så er der ikke mulighed for efterværn. Så sager med fuld tabt arbejdsfortjeneste, hvor der ikke er for eksempel § 52, er typisk de sager, hvor det er en stor og svær overgang. For de pasningsbehov, som den unge har som 17-årig, de pasningsbehov har den unge også som 18-årig. (Leder, Viborg Kommune).

Rådgiverne i flere kommuner oplever, at det med henblik på en god overgang til voksenbestemmelserne kan være afgørende at overveje en tilpasning af tabt arbejdsfortjeneste op mod, at den unge bliver 18 år. Rådgiverne oplever dog ikke altid, at det er muligt at lave den tilpasning og finde andre løsninger end tabt arbejdsfortjeneste inden det fyldte 18. år. Nogle kommuner beskriver for eksempel, at det kan være særligt udfordrende at justere bevillingen af tabt arbejdsfortjeneste, når den unge har svært ved at deltage i aktiviteter, er hjemme i løbet af dagen og oplever social isolation på grund af skolevægring og psykiske udfordringer. I disse tilfælde kan der ske et u hensigtsmæssigt brat brud i støtten for både den unge og den unges forældre ved overgangen til voksenbestemmelserne. Nogle kommuner har dog også gode erfaringer med, at de kan justere bevillingen af tabt arbejdsfortjeneste ved at bevilge personlig pleje, aflastning eller ledsagelse foretaget af andre end den unges pårørende efter servicelovens §§ 41, 45 og 44, jf. § 83 eller 84. Dette med henblik på kontinuitet i støtten og selvstændiggørelse af den unge i overgangen til voksenlivet. Læs mere om dette senere i dette kapitel.

”Vi forsøger at få den unge i skole, så forældrenes tabte arbejdsfortjeneste bliver mindre, men det kan man bare ikke i alle sager.”

BOTILBUD EFTER SERVICELOVEN §§SEL § 107 OG 108

Kommunen kan enten tilbyde borgeren et midlertidigt eller et længerevarende botilbud.

Midlertidige botilbud efter SEL § 107 kan tilbydes, hvis borgeren har et midlertidigt behov for et botilbud. Det kan eksempelvis være for at afklare borgerens fremtidig boform.

Længerevarende botilbud efter SEL § 108 retter sig til personer, som har et længerevarende behov for et botilbud på grund af et omfattende behov for hjælp til almindelige daglige funktioner, pleje eller lignende.

Kommunen kan alene henvise til tilbud, som er registreret på tilbudsportalen.

Socialstyrelsen har i taskforcen²⁰ set eksempler på, at det i sager, hvor der er bevilget tabt arbejdsfortjeneste, kan være svært for rådgiverne at have overblik over, hvad det er for nogle problematikker og støttebehov, der venter på voksenområdet ved overgangen. Det gælder særligt i sager, hvor barnet og forældrene ikke har været inddraget i forbindelse med opfølgningen. Socialstyrelsen har også erfaret fra kommunerne, at sager, hvor der kun er bevilget tabt arbejdsfortjeneste og eventuelt merudgifter, kan blive opdaget for sent i forhold til at forberede en god overgang.

Sikring af de rette tilbud i forhold til forsørgelse

Derudover oplever ledere og rådgivere på tværs af kommuner udfordringer med det tværfaglige samarbejde i forhold til rettidigt at inddrage rådgiveren fra forvaltningen med ansvar for støtte til personer, som modtager førtidspension. Det er særligt en udfordring ved sager med unge, hvor det sent bliver afklaret, om de skal have førtidspension eller ej. En mere deltagende gennemgang af udfordringer med den tværfaglige koordinering i forbindelse med bevilling af førtidspension er beskrevet i bilagsrapport 2: *Kommunernes arbejdsgang og organisering*.

Når den unge skal flytte hjemmefra

Endelig beskriver flere kommuner, at der kan opstå udfordringer i forhold til at skabe den gode overgang til voksenlivet, når den unge skal flytte hjemmefra. Rådgiverne fra Frederiksberg Kommune italesætter for eksempel, at nogle forældre kan være udfordret af, at kommunen helst ser, at den unge flytter på botilbud ved det fyldte 18. år, mens forældrene ønsker, at den unge bliver boende hjemme.

Nogle kommuner beskriver, at det kan være en udfordring at have det rigtige botilbud klar, når den unge og forældrene ønsker det. Rådgivere i blandt andet Næstved Kommune beskriver, at det kan skyldes, at voksenafdelingen først hører om den unge kort tid inden, den unge fylder 18 år, og at der dermed ikke er et botilbud klar, når dagen oprinder. Samtidig kan det være udfordrende for kommunen at skulle planlægge, at der skal være en plads til den unge på et botilbud et godt stykke ud i fremtiden. Sagsbeskrivelserne i bilagsrapport 1: *Sagsbeskrivelser* om Anna og Maja er eksempler på sager,

²⁰ Taskforcen på handicapområdet er et samarbejde mellem Ankestyrelsen og Socialstyrelsen. Formålet med taskforcen er at styrke kommunernes sagsbehandling på handicapområdet for både børn og voksne. Taskforcen tilbyder kommunerne korte formidlings- og læringsforløb og længerevarende analyse- og udviklingsforløb. Taskforcen indsamler desuden løbende gode eksempler på redskaber fra de kommuner, som taskforcen samarbejder med.

hvor der opstår udfordringer med at have det rette botilbud klar.

En udfordring kan ifølge rådgiverne fra Odense Kommune også være tvivl og usikkerhed om, hvad der skal ske efter et midlertidigt botilbud. De oplever, at forældrene kan blive meget frustrerede over, at der ikke er en langsigtet plan for, hvad der skal ske med deres barn på sigt:

"Jeg synes, at jeg har oplevet, når vi har haft de her møder, at det måske nok er det, der er mest frustrerende for forældrene, fordi de næste par år kan den unge måske godt blive boende i et § 107 tilbud på det her sted, men i forhold til det sociale, så ændrer de sig også fra at være børn til at blive voksne. På den måde synes jeg, at det måske er det, der sådan bekymrer forældrene, at der ikke er en 100% køreplan fra dag et af, og det er der jo bare ikke. Det kan man ikke, det kræver, at der er en plads, og at det er det rigtige sted." (Rådgiver, Odense Kommune)

Ifølge rådgiverne fra Odense kommune kan det være en udfordring at afgøre, hvad der skal ske med en borger, der ikke er dårlig nok til at få bevilget et botilbud efter § 107, mens det afklares, hvor meget støtte borgeren har brug for, men samtidig heller ikke er i stand til at bo i egen lejlighed. Denne borger falder mellem to stole og kan dermed være svær at placere.

I forlængelse af Katrines oplevelse af manglende støtte til ture, pointerer Ankestyrelsen, at kommunen bør være opmærksom på, at borgeren kan bevilges ledsagelse til selvvalgte aktiviteter, hvis behovene ikke imødekommes af botilbuddet. Se servicelovens § 97 og punkt 8 i vejledning om ledsagesordning, med mere, nr. 9286 af 26. april 2018.

At flytte hjemmefra var en stor omvæltning for Katrine

Unge mennesker med handicap kan opleve, at deres hverdag ændrer sig markant, når de fylder 18 år og overgår til voksenbestemmelserne, hvis dette hænger sammen med at flytte hjemmefra. Katrine, som er flyttet hjemmefra omkring halvdelen af år efter sin 18-års fødselsdag, fortæller, at hun er glad for sit botilbud, men at det også er en udfordrende hverdag. Hun fortæller, at det har været en stor omvæltning at skulle flytte hjemmefra og lære at bo på et botilbud, hvor personalet ikke altid har tid til at hjælpe hende lige, når hun ønsker det. Katrine savner nogle gange at bo hjemme, og hun savner støtte og ledsagelse til aktiviteter i sin hverdag.

INTERVIEW MED KATRINE

Katrine er 21 år gammel og har en kognitiv funktionsnedsættelse. Katrine bor på et botilbud, hvor hun har boet i halvdelen af år. Inden Katrine blev 18 år, boede hun hjemme hos sine forældre, hvor hendes mor og far hjalp

hende i hverdagen. Da Katrine fylder 18 år, snakker hendes forældre med hende om, at hun skal flytte hjemmefra. Katrine beskriver, at det var hendes forældres beslutning, at hun skulle flytte hjemmefra og ikke hendes egen. Til gengæld var Katrine med til at vælge det botilbud, hvor hun har fået tildelt en lejlighed. Katrine kendte allerede en beboer på tilbuddet, og derfor tog hun sin mor med ud for at besøge stedet:

"Jeg var ude at kigge på stedet. Det var mig, der sagde det til min mor, fordi at hende min veninde, hun bor nedenunder, hun bor her på bostedet. Og så fik jeg den her lejlighed på bostedet."

Katrine oplevede, at hun i begyndelsen havde svært ved at bo på botilbuddet, fordi hun ikke følte sig tryk ved stedet og personalet endnu. Hun oplever stadigvæk, at det i perioder kan være svært at være flyttet fra sine forældre, fordi hun savner sin mor. Hun kan i den forbindelse godt finde på at forlade botilbuddet:

"Jeg har en aftale om at snakke med min mor på personaletelefonen hver søndag, men jeg kan godt finde på at stikke af [hjem til familien], fordi jeg har det lidt svært."

Dette hænger sammen med, at selvom Katrine er glad for botilbuddet, så bliver hun nogle gange frustreret, fordi hun oplever, at personalet ikke altid har tid til at tale med hende, når hun har brug for det. Derudover peger Katrine på, at hun nogle gange savner mere støtte til praktiske opgaver. Hun er frustreret over, at personalet har travlt med nogle af de andre beboere, der har brug for mere hjælp.

Katrine savner også, at personalet har tid til at støtte hende i ture ud af huset. Katrine fremhæver blandt andet, at hun gerne vil have støtte til at tage på ture i weekenden til for eksempel stranden eller til havnen for at få en is. Katrine har ikke fået bevilget en ledsager, der gør det muligt for hende at tage på denne slags ture, og det ligger ikke i botilbuddets opgaver.

Katrine savner støtte til sociale aktiviteter, og hun fremhæver i den forbindelse også et behov for selvstændighed og spontanitet i sin hverdag. Det er vigtigt for hende, at hun har muligheden for at kunne fylde sin hverdag ud med aktiviteter, hun har

lyst til, og ikke er begrænset af de tilgængelige støttemuligheder. Katrine understreger, at selvstændighed er afgørende ved at pege på behovet for støtte, der muliggør en hverdag, hvor man selv har indflydelse på dages indhold.

GODE ERFARINGER MED TILPASNING AF STØTTE MED HENBLIK PÅ SELVSTÆNDIGGØRELSE OG KONTINUITET

Flere kommuner beskriver, at de har gode erfaringer med at tilpasse støtten til den unge op mod det fyldte 18. år for at sikre en god overgang til voksenlivet. Kommunerne arbejder både med tilpasning af støtte med henblik på henholdsvis selvstændiggørelse af den unge og sikring af kontinuitet i støtten.

Tilpasning af støtten med henblik på selvstændighed

Kommunerne fortæller, at de gradvist har mere og mere fokus på selvstændiggørelse af de unge frem mod det fyldte 18. år. Dette både i forhold til, hvem der udfører pasning og pleje, og hvad målet med støtten skal være. Dette gør sig i høj grad gældende i de kommuner, hvor den unge overgår til en ungeafdeling ved det 15. år, men også i samarbejdet mellem rådgivere på børne- og voksenområdet i de andre kommuner. Læs mere om kommunernes arbejdsgange i forbindelse med overgangen i bilagsrapport 2: *Kommunernes arbejdsgang og organisering*. Desuden skal den unge forberedes på at være myndig og part i egen sag, hvilket også er et aspekt af selvstændiggørelsen, som kommunerne arbejder med. Læs mere herom i kapitel 4.

Hvem skal stå for pasning og pleje af den unge?

Som et eksempel på selvstændiggørelse af den unge nævner rådgivere fra flere kommuner, at det er centralt at overveje forældrenes rolle i forbindelse med pasningen af den unge. Fordi børnebestemmelserne fokuserer på familiens trivsel, er forældrene ofte inddraget aktivt i den støtte, kommunen tilbyder den unge. Rådgiverne sætter fokus på, at jo tættere den unge kommer på de 18 år, jo mere afgørende er det at overveje, hvordan forældrene skal være inddraget i pasningen og plejen af den unge. For eksempel siger en rådgiver fra Frederiksberg Kommune det sådan:

"Forældrene skal være forældre og ikke behandlere."

"Vi tænker meget over, at forældrene ikke skal være behandlere i vores gruppe. Forældrene skal være forældre og ikke behandlere. [...] det her med, hvad er en naturlig forælderrolle, og hvad er ikke en naturlig forælderrolle ud fra forskellige aldre. Jo tættere på det fyldte 18. år, des mere er der noget med forælderrollen. (Rådgiver, Frederiksberg Kommune)

AFLASTNING OG BØRNEPASSER

Aflastning kan ydes til familier til unge under 18 år efter serviceloven § 44, jf. § 84, når aflastningen sker af hensyn til den øvrige familie

Sker aflastningen på grund af barnets særlige behov for støtte, så skal aflastningen finde sted i henhold til serviceloven § 52, stk. 3, nr. 5

Hvis der er behov for aflastning, som ikke kan tilgodeses i en af de to nævnte ordninger, så kan der eventuelt dækkes merudgifter til aflastning i eget hjem, eksempelvis i form af en børnepasser.

I Næstved Kommune har rådgiverne lignende overvejelser om at adskille rollen som forældre og plejer og giver udtryk for, at de opfatter det som etisk vigtigt at overveje, hvor længe det giver mening for den unge, at det er forældrene, der varetager intime plejeopgaver.

Rådgivere i flere kommuner oplever, at det at understøtte de unges naturlige løsrivelse fra forældrene kan være udfordrende, når den unges forældre gerne vil yde omsorg for den unge og er vant til at varetage denne rolle. Her er det vigtigt at tale med forældrene om fordelene ved, at en professionel varetager den unges behov for personlig pleje og behandling:

Socialstyrelsen skriver i deres inspirationsmateriale om overgangen til voksenlivet, at det kan være svært for forældrene at give slip på ansvaret og have tiltro til den unges selvstændighed. Forældrene kan være utrygge ved, at den unge, i samarbejdet med sin rådgiver, får den nødvendige hjælp og støtte ind i voksenlivet²¹.

Tilpasning af støtte med henblik på kontinuitet

Kommunerne understreger, at det er afgørende for den gode overgang at skabe løsninger for den unge, som kan fortsætte, når den unge overgår til voksenområdet. Her handler tilpasning af støtten ifølge kommunerne om at sikre kontinuitet i den hjælp og støtte, som den unge modtager før og efter det fyldte 18. år, og undgå de brud, der kan opstå, som følge af forskelligheder på de to områder.

Kontinuitet i pasning og pleje

Kommunerne ønsker at forberede den unge på det liv, som kommer efter det fyldte 18. år, ved at andre end mor og far kan varetage pasnings- og plejeopgaver. I denne forbindelse handler det ifølge kommunerne om, at den unge kan have gavn af at opleve, at støtten varetages af fagpersoner op mod det fyldte 18. år, fordi det med stor sandsynlighed vil være den unges virkelighed i sit voksenliv, at fagpersoner skal varetage forskellige pasnings- og plejeopgaver. Her nævner kommunerne, at de i stedet for tabt arbejdsfortjeneste kan bevilge personlig pleje, aflastning eller ledsagelse foretaget af andre end den unges pårørende efter servicelovens §§ 41, 45 og 44, jf. § 83 eller 84.

Sagen om Oskar er et eksempel på en sag, hvor kommunen har forsøgt at lave en tilpasning af støtten op mod det fyldte 18. år, men hvor det ikke er lykket.

²¹ Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale.

SAGSBESKRIVELSE OM OSKAR

Sagsbeskrivelsen om Oskar er et eksempel på en sag, hvor det fremgår af sagens akter, at kommunen forsøger at tilpasse støtten op til Oskars 18-års fødselsdag. Men at det kan være udfordrende og ikke altid lykkes. I Oskars tilfælde opstår der problemer med at få Oskar til at sove på aflastningsstedet, da han er 16,5 år. Kommunen har en dialog med forældrene om, hvorvidt døgnaflastning er den rette løsning, og døgnaflastning ophører.

Læs de fulde sagsbeskrivelser i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Forældrene kan varetage støtten efter det fyldte 18. år

Af hensyn til den unges behov kan kommunen lade en forælder varetage støtten for den unge i hjemmet efter den unge er fyldt 18. år. Bevillingen kan for eksempel ske efter følgende bestemmelser:

FORÆLDRENE KAN VARETAGE STØTTEN EFTER DET FYLDTE 18. ÅR

- Selvudpeget hjælp efter serviceloven § 94
- Kontant tilskud efter serviceloven § 95
- Ledsager efter serviceloven § 97

I forhold til selvudpeget hjælp efter servicelovens § 94 kan en person, som er berettiget til hjælp eller støtte efter § 83, selv vælge at udpege en person til at udføre opgaverne. Dette kan være en forælder. Den udpegede person skal godkendes af kommunalbestyrelsen, som herefter indgår kontrakt med den pågældende om omfang og indhold af opgaverne, om leverancesikkerhed, jf. § 90, og om betaling.

I forhold til kontant tilskud efter servicelovens § 95 kan kommunen, hvis denne ikke kan stille den nødvendige hjælp til rådighed for en person, der har behov for hjælp efter §§ 83 og 84, i stedet udbetale et tilskud til hjælp, som den pågældende selv antager. Her kan borgeren vælge at antage en forælder. Kommunen kan dog i særlige tilfælde beslutte, at hjælpen efter 95, stk. 2 fortsat skal gives som naturalhjælp eller udbetales til en nærtstående person, som helt eller delvis passer den pågældende. Den nærtstående kan, medmindre vedkommende har indgået aftale om overførsel af tilskuddet efter stk. 5, højst

varetage pasningsopgaven i 48 timer om ugen. Den nærtstående kan være en forælder.

I forhold til ledsager efter servicelovens § 97 skal kommunen tilbyde 15 timers ledsagelse om måneden til personer under folkepensionsalderen, jf. § 1 a i lov om social pension, dog således at aldersgrænsen ikke kan blive mindre end 67 år. Ledsagelsen tilbydes til personer, der ikke kan færdes alene på grund af betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne. En person, som er berettiget til ledsagelse efter servicelovens § 97 har ret til selv at udpege en person til at udføre opgaven. Kommunen skal godkende og ansætte den udpegede person. Der kan normalt ikke ske ansættelse af personer med en meget nær tilknytning til den, der er berettiget til ledsagelse. Kommunen kan beslutte at tilbyde personer, som er berettiget til ledsagelse, at få ydelsen udbetalt som et kontant tilskud til en ledsager, som de pågældende selv antager. Det er frivilligt for den berettigede at benytte tilbuddet. Som udgangspunkt vil personen ikke kunne vælge sin forælder som ledsagelse, da udgangspunktet er, at personen gerne skal kunne deltage i aktiviteter uden sin forælder eller nærtstående i øvrigt. Efter en konkret og individuel vurdering vil det i visse situationer ikke kunne udelukkes.

Kontinuitet i botilbud, kontaktperson og anbringelsessted

At tage højde for hvilke bevillinger, der kan bevilges efter servicelovens voksenbestemmelser, kan også handle om at tage højde for hvilke udfører, der kan fortsætte efter det fyldte 18 år. Udfører kan for eksempel være botilbud eller kontaktperson. Der er enighed på tværs af flere kommunerne om, at det styrker indsatserne og overgangen til voksenbestemmelserne, hvis børneområdet er i stand til at inddrage voksenrådets muligheder for bevillinger og leverandører i deres arbejde. På den måde har rådgiverne mulighed for at skabe indsatser op mod overgangen til voksenlivet, som kan videreføres efter voksenbestemmelserne uden, at den unge oplever et stort brud i sin hverdag eller sin tilgængelige støtte.

Rådgivere fra Frederiksberg Kommune beskriver for eksempel dette i forbindelse med valget af udfører til støttekontaktperson:

"[...] i stedet for at finde en støttekontaktperson ude i byen, så vælger vi at samarbejde med voksenafdelingen om at sætte nogle af deres på. Hvis det nu er et halvt år før, den unge bliver 18 år, så sørger vi jo for, at det er en, der også kan være på efter det fyldte 18. år. Så det samarbejde kører vi jævnlige. Det gør vi for at sikre en vis kontinuitet for den unge." (Rådgivere, Frederiksberg Kommune)

Rådgiverne har gode erfaringer med, at tildelingen af kontaktpersoner blandt andet sker i tæt samarbejde med voksenafdelingen, så den unge har mulighed for at beholde den samme

KONTAKTPERSON/SOCIALPÆDAGOGISK STØTTE

Kontaktperson kan bevilges inden det fyldte 18. år efter SEL § 52.

Hvis den unge har en kontaktperson op til det 18. år, kan kommunen træffe afgørelse om at opretholde indsatsen efter det fyldte 18 år som efterværn, jf. SEL § 76, stk. 2.

En voksen kan desuden modtage socialpædagogisk støtte efter § 85.

EFTERVÆRN EFTER SERVICELOVEN § 76

For unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er anbragt uden for hjemmet eller har haft en kontaktperson, kan kommunen træffe afgørelse om støtte i form af efterværn indtil den unge fylder 23. år.

EFTERVÆRN EFTER SERVICELOVEN § 76 A, STK. 2

For unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, kan kommunen træffe afgørelse om, at døgnopholdet opretholdes til den unge fylder 23. år.

støtte. Det er altså ifølge kommunen afgørende, at rådgiverne på børneområdet ikke træffer beslutninger om blandt andet valg af udfører op mod det fyldte 18. år uden at inddrage voksenrådgiverne og medregne, hvilke udfører der kan fortsætte.

Rådgiverne i Næstved Kommune gør også opmærksom på, at tilpasning af støtten efter børnebestemmelserne kan handle om valget af anbringelsessted for unge under 18 år. Det er ifølge dem en fordel, hvis kommunen overvejer, om man regner med, at den unge vil få brug for et botilbud efter det fyldte 18. år, inden en anbringelse bliver gennemført. Hvis dette er tilfældet, vil kommunen have mulighed for at vælge et anbringelsessted, hvor den unge for eksempel kan overgå i et midlertidigt botilbud efter § 107, når den unge er fyldt 18 år. Alternativet er, oplever nogle kommuner, at den unge må flytte til et nyt tilbud i forbindelse med sin 18-års fødselsdag, hvilket kan være u hensigtsmæssigt for den unge. Når kommunen ifølge blandt andet rådgiverne i Næstved Kommune vælger anbringelsespladser, er det altså centralt for den gode overgang til voksenlivet, at kommunen overvejer anbringelsesinstitutioner, der har pladser til unge både under og over 18 år.

Rådgiverne fra Næstved Kommune påpeger, at tilpasningen af støtten efter børnebestemmelserne også hænger sammen med et tæt samarbejde med voksenområdet. Voksenområdet er inddraget i udvælgelsen af det rette botilbud for at sikre, at der tidligt i processen skabes en brobygning mellem børne- og voksenområdet.

Kontinuitet ved hjælp af efterværn

Hvis den unge modtager støtte i form af kontaktperson eller anbringelse uden for hjemmet efter servicelovens § 52 inden det fyldte 18. år, har kommunen mulighed²² for at bevillige efterværn frem til det 23. år efter servicelovens § 76 eller § 76 a.

Det er en betingelse for efterværn efter § 76, at der er et udviklingssigte hen mod en selvstændig voksentilværelse. Det betyder, at unge med særlige problemer (fx svære psykiske lidelser eller fysiske funktionsnedsættelser), som forventes at være afhængig af massiv støtte i deres voksentilværelse, falder udenfor målgruppen for efterværn efter § 76. Det vil sige, at disse unge ved det 18. år overgår til voksenbestemmelserne, hvor fx kontaktperson bevilges efter § 85. Se ovenstående overvejelser om kontinuitet i forbindelse med kontaktperson.

²² Hvis den unge har været anbragt umiddelbart op til det 18. år, og anbringelsen ikke opretholdes som efterværn, skal den unge altid tilbydes en kontaktperson.

Unge med en betydelig fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, der vurderes at være afhængig af støtte i deres voksentilværelse, kan dog efter § 76 a blive i en plejefamilie indtil det fyldte 23. år.

Rådgivere i Næstved Kommune fortæller, at efterværn netop kan fungere som en måde at skabe en glidende overgang fra barn til voksen.

"Jeg har et eksempel, hvor der var en multihandicappet ung, der boede i en plejefamilie, hvor man fik lavet den her lidt glidende overgang [...] Han var på § 76 a, og der var plejefamilien med hele vejen [...] det blev bare en rigtig god brobygning." (Rådgiver, Næstved Kommune).

Rådgiveren beskriver her, hvordan man ved at gøre brug af servicelovens § 76 a om efterværn har sørget for at holde den unge i en meningsfuld foranstaltning, indtil han var klar til at flytte hjemmefra.

I sagsbeskrivelsen om Rikke ser vi, at efterværn efter § 76 a bliver brugt.

SAGSBESKRIVELSE OM RIKKE

Sagsbeskrivelsen om Rikke er et eksempel på, at efterværn bliver brugt ved overgangen til voksenlivet. Rikke bor hos plejefamilien, indtil hun som 20-årig bliver bevillet en BPA-ordning.

Læs den fulde sagsbeskrivelse i bilagsrapport 1: Sagsbeskrivelser.

Der kan være udfordringer ved brugen af efterværn for netop samarbejdet mellem rådgivere på børne- og voksenområdet. Flere kommuner nævner, at efterværnssager kan være udfordrende, fordi det er svært at forudse, hvornår sagerne skal overtages af voksenafdelingen, og derved hvornår overgangen skal forberedes særligt, når der gives anden støtte efter voksenbestemmelserne sideløbende. Det kan altså være vanskeligt at afgøre, hvornår det gode tidspunkt for overgangen er i en efterværnssag. Samtidig forklarer kommunerne, at der er både økonomiske udfordringer og udfordringer i forbindelse med udfører ved efterværnssager. Det kan være svært for kommunen at finde ud af, hvor udgifterne til indsatser til den unge ligger, hvis den unge er i efterværn. Samtidig kan det være en udfordring for voksenafdelingen at sørge for, at den samme udfører kan overtage efter efterværnet, når den unge skal overgå til voksenhandicap.

DE UNGES OPLEVELSER MED SELVSTÆNDIGGØRELSE

De interviewede unge fortæller, at det kan have stor betydning for ens hverdag, når støtten forandrer sig efter det fyldte 18. år. For flere af de unge hænger forandringerne i deres bevilgede støtte efter det fyldte 18. år sammen med en oplevelse af selvstændighed og selvbestemmelse i deres hverdag. Som beskrevet nedenfor oplever flere af de unge, at det at flytte hjemmefra har været afgørende for, at de oplever øget selvstændiggørelse. Samtidig beskriver en ung, at hun oplever en mere selvstændig voksentilværelse efter det fyldte 18. år i kraft af at blive inddraget i beslutninger om sit liv, mens en anden ung beskriver at den rette hjælp og støtte fordrer en selvstændig tilværelse.

Karl og Sanne ønsker at flytte hjemmefra men oplever økonomiske vanskeligheder

Både Karl og Sanne, der er blevet introduceret i kapitel 2, sætter fokus på selvstændighed ved at fremhæve, at det er vigtigt for dem at få støtte til at kunne flytte hjemmefra i den nærmeste fremtid.

INTERVIEW MED KARL

Karl er 21 år og har muskelsvind. Karl bor hos sine forældre og er ansat i et skånejob.

Karl peger på, at det at flytte hjemmefra er en vigtig del af at blive voksen, men at det kan være svært at få den rette hjælp fra kommunen.

"Egentlig vil jeg også gerne flytte hjemmefra. Bare et sted i nærheden. Men det er jo den samme historie. Kommunen er langsomme. De hævder, at der ikke er plads til mine hjælpemidler. Uden at mig og nogle af mine hjælpere eller familiemedlemmer overhovedet har været der."

INTERVIEW MED SANNE

Sanne er 20 år gammel. Hun har muskelsvind og bruger elektrisk kørestol og respirator. Sanne bor hos sin mor og er i gang med en ungdomsuddannelse.

Sanne fortæller, at hun godt kunne ønske sig at bo for sig selv en dag og samtidig have en nogenlunde økonomi. Det er dog svært for hende at forestille sig, når hun ikke kan have et almindeligt fuldtidsjob. Derfor håber Sanne, at hun en dag kan få det fra kommunen, hun har brug for, så hun kan forsørge sig selv.

Andre unge fortæller, at de oplever øget selvbestemmelse og selvstændighed, efter de er fyldt 18 år og er overgået til voksenbestemmelserne, hvilket de fremhæver som noget positivt.

At flytte hjemmefra var godt for Storms selvstændighed

Storm på 22 år fortæller, at det har haft stor betydning for hans hverdag, at han efter sit fyldte 18. år har fået mulighed for at flytte i sin egen lejlighed på et botilbud. For Storm er det vigtigt, at han har fået mulighed for at frasi sig hjælp, han ikke ønsker, og at han har et sted, hvor for eksempel personalet fra botilbuddet ikke må komme ind uden hans tilladelse.

INTERVIEW MED STORM

Storm er 22 år gammel og bor i sin egen lejlighed på et botilbud, hvor han flyttede ind kort tid efter, han fyldte 18 år. Storm er diagnosticeret med mental retardering og ADHD. Inden Storm flyttede ind på botilbuddet, boede han hos sin mor. Storm får førtidspension og har et skånejob i et lokalt supermarked.

Storm gør det klart, at det var hans eget ønske at flytte hjemmefra. Han fortæller, at han nogle gange er glad for sit botilbud, men at han er også træt af, at botilbuddet får leveret mad udefra, fordi han savner muligheden for at lave mad med de andre beboere. Det betyder, at Storm nogle gange ikke vil spise med og bliver i sin lejlighed. Til gengæld sætter Storm pris på de sociale aktiviteter med de andre beboere.

Storm synes, at han får den hjælp, han har brug for. Det er dog vigtigt for ham, at han kun får hjælp, når han gerne selv vil have det. Storm fortæller, at det er hans egen lejlighed, og at det er vigtigt, at han selv bestemmer, hvornår der kommer personale ind. Han oplever, at personalet respekterer det, når han ikke vil have hjælp.

Det er vigtigt for Emilie at være med til at tage beslutningerne

Emilie, som for nyligt er flyttet hjemmefra, fremhæver ligesom Storm, at følelsen af selvbestemmelse og selvstændighed er afgørende for hende i sit voksenliv. For Emilie er det vigtigt, at hun selv har været med til at træffe beslutning om at komme på efterskole, efterfølgende flytte på botilbud og starte STU. Af Emilies beskrivelse er det tydeligt, at hendes netværk støtter op om at sikre, at hun får mest mulig selvbestemmelse.

INTERVIEW MED EMILIE

Emilie er 20 år gammel og er diagnosticeret med mental retardering. Emilie går i øjeblikket på STU og er netop flyttet hjemmefra til en lejlighed på et botilbud, hvor hun har boet i under en måned. Emilie har gået på specialskole, og det er hendes forældre, der har stået for hendes støtte i hverdagen, da hun boede hjemme. Op til flytningen til botilbuddet har Emilie gået to år på efterskole.

I interviewet fremhæver Emilie dét at være selvstændig som særligt vigtigt og en stor grund til, at hun har valgt at flytte hjemmefra:

"Noget af det, som jeg gerne ville mest, det var at være selvstændig. Så jeg kunne gøre nogle ting, som jeg ikke skal have hjælp til eller noget støtte. Fordi det er svært, når det er, at man har et handicap, der hedder indlæringsvanskeligheder. Det er svært for mig at lære ting."

Emilie fortæller, at hun på sit nye botilbud får hjælp til at komme op om morgenen, at blive mindet om praktiske gøremål i hverdagen og nogle gange at blive sat i gang med aktiviteter. Derudover får Emilie serveret aftensmad på botilbuddet. For Emilie er den hjælp, som hun kan få af personalet, vigtige grunde til, at hun har valgt at flytte på botilbud. Emilie fortæller, at hendes beslutning om at flytte var et aktivt valg om at få den tryghed og mulighed for et mere selvstændigt voksenliv, som botilbuddet tilbyder. Hun er bevidst om, at hun ikke ville få dækket de samme behov i egen lejlighed.

Emilie ville gerne flytte hjemmefra for at prøve noget nyt og blive mere selvstændig i de opgaver, der får hendes hverdag til at hænge sammen. Det er et gennemgående tema for Emilie, at hun ønsker at skabe en mere selvstændig voksentilværelse, og hun øver sig i at træffe beslutninger om for eksempel uddannelse og bolig.

"Jeg har svært ved selv at tage mine egne beslutninger på den måde, at jeg har det handicap, jeg har. Jeg er faktisk blevet meget bedre til at tage mine egne beslutninger, fordi det var faktisk mit valg, at jeg gerne ville på efterskole. Det var også mit valg, at jeg gerne ville bo alene, altså flytte hjemmefra."

Ligesom Emilie, så oplever Line, som tidligere er blevet præ-senteret, at hendes tilværelse er blevet mere selvstændig efter det fyldte 18. år. Ifølge Line har de voksne omkring hende hjulpet hende med at skabe en mere selvstændig voksentilværelse, som hun sætter stor pris på. Line har generelt haft en god oplevelse med at blive 18 år og føler, at hun kan leve mere selvstændigt, samtidig med at hun kan få den hjælp, hun har brug for. Line oplever altså øget selvstændighed gennem den rette støtte efter voksenbestemmelserne.

KAPITEL 4

Inddragelse af den unge og den unges familie

Når den unge fylder 18 år, sker der et skift i forhold til inddragelse. Inden det fyldte 18. år har kommunens fokus været på familien som helhed, og forældre eller værger har automatisk været involveret i den unges sag i kraft af deres rolle som forældremyndighedsindehavere. Når den unge fylder 18 år, bliver den unge myndig²³, og kommunens fokus flytter sig fra familien som helhed til den unge.

I dette kapitel beskriver vi kommunernes overvejelser i forbindelse med at foretage den korrekte sagsoplysning og kommunernes inddragelse af henholdsvis forældrene og den unge i sagen før og efter, den unge fylder 18 år. I kapitlet beskriver vi også unges oplevelser med inddragelse i forbindelse med overgangsprocessen.

Kapitlet begynder med en kort introduktion til de nye regler for forberedelsen af overgangen, som er beskrevet i servicelovens § 19 a. Reglerne trådte i kraft den 1. januar 2021 og pålægger kommunerne at påbegynde en tværgående og helhedsorienteret forberedelse af overgangen fra barn til voksen for unge med betydelig og varig funktionsnedsættelse eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse, som modtager hjælp efter serviceloven i dialog med både den unge og forældrene, når den unge fylder 16 år.

HOVEDPUNKTER

- Både kommunerne og Socialstyrelsen fremhæver betydningen af et godt samarbejde mellem kommune, forældre og den unge, og at kommunen skal vejlede om og forventningsafstemme i forhold til støttemuligheder efter voksenbestemmelserne i god tid.
- Gruppen af unge med handicap er en meget blandet gruppe. Både kommunerne og Socialstyrelsen anfører derfor, at det er vigtigt at afklare, i hvor høj grad den unge kan inddrages, og hvordan inddragelsen bedst kan tilrettelægges.

²³ Når det drejer sig om unge med betydelig og varigt nedsat funktionsniveau er det mulighed for at forældrene kan søge om værgemål og overtage kontakten til kommunen. Dette vil blive uddybet senere i kapitlet.

- Kommunerne oplever, at forældrene kan blive bekymrede, når kontakten til kommunen skal foregå gennem den unge, når den unge fylder 18 år.
- Kommunerne erfarer, at der kan være flere barrierer for inddragelse af den unge. Det er ikke alle unge med handicap, der har ressourcer til eller forudsætninger for at deltage i forberedelsen af overgangsprocessen, og nogle forældre er modvillige i forhold til, at den unge skal deltage på møder, fordi de oplever, at det påvirker den unge negativt.
- Kommunerne bruger forskellige metoder og redskaber til at inddrage unge med handicap. Herunder De Tre Huse, Den Motiverende Samtale og Signs Of Safety i forhold til, hvad der fungerer og ikke fungerer.
- De unge fremhæver forskellige oplevelser med overgangsprocessen. Det er vigtigt for alle de unge at blive inddraget i samarbejdet og de overvejelser, der er omkring overgangen. To unge oplever, at samarbejdet med kommunen omkring overgangen har været udfordrende, mens en anden ung har oplevet at blive lyttet til, inddraget og delagtiggjort i vigtige beslutninger omkring overgangen. Mange af de unge fortæller, at de ikke har et kendskab til deres rådgivere i kommunen. Hertil kan bemærkes, at de interviewede unges erfaringer med overgangen er fra før reglerne i servicelovens § 19 a trådte i kraft.

KRAV OM TIDLIG FORBEREDELSE AF OVERGANGEN EFTER SERVICELOVENS § 19 A

I dette afsnit beskriver vi servicelovens § 19 a, der gælder i forbindelse med forberedelsen af overgangen. Denne regel trådte i kraft den 1. januar 2021. Interviewkommunerne beskriver, at de allerede inden indførslen af § 19 a havde fokus på at forberede overgangen til voksenlivet i god tid, men at indførslen af § 19 a har skærpet dette fokus og tydeliggjort kommunens forpligtelser.

For at sikre at kommunen, den unge og forældrene er godt forberedte på overgangen, skal kommunerne efter de nye regler forberede overgangen til voksenlivet for unge med betydelige og varige funktionsnedsættelser, allerede fra den unge fyl-

der 16 år. Forpligtelsen retter sig mod unge med varig betydelig funktionsnedsættelse eller indgribende kronisk eller længe-revarende lidelse, som modtager hjælp efter serviceloven.

BESTEMMELSE OM FORBEREDELSE AF OVERGANGEN, SERVICELOVEN § 19 A

Kommunalbestyrelsen skal, når en ung med betydelig og varig nedsat funktionsevne eller indgribende kronisk eller langvarig lidelse, som modtager hjælp efter denne lov, fylder 16 år, påbegynde forberedelsen af overgangen til voksenlivet. Det samme gælder for unge, hvis forældre-myndighedsindehavere modtager hjælp efter denne lov alene med afsæt i den unges betydelige og varigt ned-satte fysiske eller psykiske funktionsevne eller indgri-bende kroniske eller langvarige lidelse. Forberedelsen skal være tværgående og helhedsorienteret og skal fo-regå i dialog med den unge og dennes forældre. Forbere-delsen skal ikke være mere omfattende, end formålet i det enkelte tilfælde tilsiger.

Loven indeholder en opstilling af temaer, som kommunen altid skal overveje i forbindelse med forberedelsen af overgangen til voksenlivet. De fremgår af servicelovens § 19 a, stk. 2. Samti-dig tydeliggør bestemmelsen det eksisterende kommunale an-svar for at sikre en tværgående og helhedsorienteret forbere-delse af overgangen i dialog med den unge og dennes foræl-dre.

TEMAER I FORBEREDELSEN AF OVERGANGEN, SERVICELOVEN § 19 A, STK. 2

I forberedelsen, jf. stk. 1, skal der indgå overvejelser om følgende forhold vedrørende den unge:

- 1) Behov for hjælp og støtte som følge af funktionsnedsættelsen eller lidelsen
- 2) Uddannelse
- 3) Beskæftigelse og forsørgelsesgrundlag
- 4) Boligforhold
- 5) Sociale forhold
- 6) Øvrige relevante forhold

Den nye bestemmelse skal sikre, at den unge ikke står med et udækket hjælpebehov, når den pågældende fylder 18 år.

SAMARBEJDET MED FORÆLDRE ER CENTRALT I OVERGANGEN

Indtil den unge fylder 18 år, vil forældrene formentlig være en aktiv part i forberede den unges overgang. Efter det fyldte 18. år vil inddragelse af forældrene være betinget af, at den unge giver samtykke til forældrenes medvirken, eller at en forælder er beskikket som værge. Det er derfor vigtigt at få talt med forældrene om, hvilken rolle de gerne vil have i den unges voksenliv samt at drøfte og forventningsafstemme dette med den unge selv.

Kilde: Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale

RETTIDIG FORBEREDELSE, SERVICELOVEN § 19A, STK. 3

Forberedelsen af overgangen, jf. stk. 1 og 2, skal være afsluttet, således at kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om den fremtidige hjælp og støtte, og således at denne kan iværksættes, umiddelbart efter at den unge er fyldt 18 år.

KOMMUNERNES INDDRAGELSE AF FORÆLDRENE

Godt samarbejde med forældrene er afgørende i forberedelsen af overgangen

Forældrene er en vigtig part i samarbejdet om den unges sag, inden den unge fylder 18 år. Derfor er forældrene også vigtige parter i overvejelser om, hvilken støtte den unge skal have efter det fyldte 18 år. Socialstyrelsen pointerer i sit inspirationsmateriale, at et godt samarbejde med forældrene er centralt i forberedelse af overgangen til voksenlivet.²⁴ Alle fem kommuner oplever, at samarbejdet med forældrene er afgørende for, at overgangen kommer til at glide. En leder fra Viborg Kommune udtrykker:

"Jo mere forældrene er inddraget, jo nemmere er det. I de sager, som går i hårdknude, der har vi ikke været gode nok til at inddrage. Ofte er det den manglende inddragelse, der frustrerer forældrene mere end bevillingen." (Leder, Viborg Kommune)

Flere af de interviewede kommuner fortæller, at et dårligt samarbejde med forældrene på grund af eksempelvis forskellige forståelser og forventninger til, hvilken støtte den unge har brug for, kan gøre forberedelsen af overgangen til voksenbestemmelserne vanskelig.

I en undersøgelse fra 2020²⁵ finder Ankestyrelsen, at der er flere vigtige faktorer, der fremmer et godt samarbejde mellem kommunerne og forældrene til børn og unge med handicap:

²⁴ Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale

²⁵ Ankestyrelsen (2020): Samarbejde mellem kommuner og forældre til børn med handicap

- At rådgiveren lytter til forældrenes oplevelser og input, og forældrene bliver mødt med anerkendelse og empati.
- At rådgiveren kender til handicapområdet og er inde i den specifikke sag.
- At forældre og rådgiveren kender hinanden.
- Tydelig og fortløbende orientering om tilbud, sagsgang, afgørelser og ændringer til forældrene.
- At indsatsen er koordineret, så samarbejdet mellem forældrene og de involverede aktører er overskueligt og har et fælles fokus.

I interviewene med Aalborg Kommune om støtte til unge med handicap i overgangen til voksenlivet fortæller ledere og rådgivere, at de har gode erfaringer med at gøre forældrene til samarbejdspartnere og lægger vægt på, at forældrene er eksperter i de unges liv. Kommunen oplever, at dette giver forældrene en oplevelse af at blive forstået og taget alvorligt, hvilket danner grobund for et godt samarbejde. I ovenfor nævnte undersøgelse af Ankestyrelsen fra 2020 er der flere beskrivelser af, hvad der kan bidrage til et godt samarbejde mellem kommuner og forældre til børn med handicap.

I forhold til forberedelsen af overgangen og hvilken støtte, der kan være relevant, når den unge overgår til voksenbestemmelserne, har flere kommuner gode erfaringer med informationsmøder, hvor forældrene kan få viden om overgangen til voksenafdelingen.

Afklaring af forældrenes rolle efter det fyldte 18. år

Indtil den unge fylder 18 år, er det oftest forældrene, som har taget sig af kontakten til kommunen og ansøgt om støtte. Efter det fyldte 18. år vil inddragelse af forældrene være betinget af, at den unge enten giver samtykke til forældrenes medvirken eller, at en forælder er beskikket som værge.

En afklaring af hvad forældrenes rolle skal være, når den unge fylder 18 år, er en vigtig del af forberedelsen af den unges overgang til voksenbestemmelserne. Socialstyrelsen pointerer i sit inspirationsmateriale, at det er væsentligt at tale med forældrene om, hvilken rolle de gerne vil have i den unges voksenliv, og få drøftet og forventningsafstemt dette med den unge selv²⁶.

DEN UNGE BØR ORIENTERES OM FORÆLDRENE'S FREMTIDIGE ROLLE

Rådgiveren på børneområdet bør orientere de unge om mulighederne for at få forældre eller andre til at medvirke i deres sag, så de unge kan tage stilling til dette.

Kilde: Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale

²⁶ Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale

Flere kommuner oplever, at forældrene kan være bekymrede over, at kommunikationen som udgangspunkt kommer til at gå gennem den unge, når den unge fylder 18 år og bliver myndig. Rådgivere fra Næstved Kommune fortæller, at de er gør meget ud af at forklare forældrene om rammerne for samarbejdet efter, at den unge er fyldt 18 år. Rådgiverne fortæller forældrene, at de fortsat ønsker et samarbejde med forældrene, men at samarbejdet nu bliver på den unges præmisser:

"Jeg gør meget ud af at prøve at berolige forældre, når den unge fylder 18. Vi ønsker selvfølgelig stadigvæk et samarbejde men som udgangspunkt, der er det den unge, jeg samarbejder med. Forældrene kan fint være med, og jeg synes faktisk, at oftest så gør det noget godt. Jeg fortæller den unge, at nu er det dig, vi går til, og du har selvfølgelig ret til at tage dine forældre med. Det er jo ikke, fordi jeg siger, at vi ikke vil samarbejde, fordi forældrene er jo en vigtig spiller i de unges liv, men det er altså så den unge selv, der kan bestemme, hvor lidt og hvor meget forældrene skal være med." (Rådgiver, Næstved Kommune)

Rådgivere fra Næstved Kommune fortæller også, at de godt forstår forældrenes bekymringer, og at de forsøger at forklare forældrene, hvilke muligheder der ligger inden for voksenbestemmelserne, og at det ikke handler om, at kommunen ikke længere ønsker at samarbejde med forældrene, men derimod at den unge bliver myndig ved sin 18-års fødselsdag og derfor har ret til selv at bestemme i sin sag.

VÆRGEMÅL

Værgemålslovens § 5

Ankestyrelsens principmeddelelse

60-17 slår fast, at en kommune, inden den afgør en sag om hjælp og støtte til borgere, som har en funktionsnedsættelse, skal sikre sig, at borgeren er i stand til at varetage sine interesser.

Værgemål eller fuldmagt

Når den unge bliver 18 år, bliver den unge myndig, og kontakten fra kommunen vil som udgangspunkt gå gennem den unge. Den unge kan i nogle situationer have et ønske om, at forældrene eller andre fungerer som den unges repræsentant. Den unge skal i den situation give eksempelvis forælderen en fuldmagt til, at forælderen kan fungere som partsrepræsentant. Det forudsætter, at den unge kan forstå betydningen af at give en fuldmagt. Hvis den unge ikke er i stand til at afgive en fuldmagt, skal det afklares, om den unge har behov for et værgemål. Det kan være nødvendigt i de situationer, hvor den unge ikke selv er i stand til at varetage sine egne enten økonomiske eller personlige forhold. Det kan være forældre, andre nærtstående personer eller en professionel, som bliver beskikket som værge for den unge.

Det er kommunens ansvar at være opmærksom på, om den unges funktionsniveau gør, at den unge har behov for en værge. I dette tilfælde skal kommunen rådgive forældre eller andre om, at de har mulighed for at henvende sig til Familie-

retshuset for at søge om værgemål, eller for at få råd og vejledning om værgemålsreglerne. Da der kan være lang sagsbehandlingstid for at få et værgemål, og idet det kan være relevant med et værgemål fra den dag, hvor den unge bliver 18 år, skal kommunen vejlede om denne mulighed i god tid, inden den unge fylder 18 år.

Kommunen skal bede Familieretshuset om at beskikke en værge, hvis kommunen vurderer, at:

- borgeren ikke kan varetage sine interesser og ikke kan give en gyldig fuldmagt til andre om at varetage sine interesser,
- der er en interessekonflikt mellem borgeren og forældrene, eller
- der ikke er enighed mellem kommunen og forældrene om den indsats, der er nødvendig. En klage er i sig selv udtryk for en sådan uenighed.

Socialstyrelsen har i taskforcen²⁷ set eksempler på udfordringer i nogle kommuner med tydelig fordeling af ansvaret mellem den afgivende og modtagende afdeling, herunder hvem der har ansvar for at orientere den unge og forældre om blandt andet værgemål. Denne udfordring genfindes også blandt de interviewede kommuner:

”Noget af det, som jeg også er blevet opmærksom på, det er værgemål. Vi havde lige én, der fik pension, og så skal overgå til Ældrehandicapforvaltningen, men han har ikke været på pensionsmøde, og han blev 18 her sidste weekend. [...] Der er ikke nogen, der har tænkt værgemål, og det burde der være tænkt på for et halvt år siden eller måske længere tid siden.” (Leder, Odense Kommune)

Lederen i Odense Kommune pointerer, at det kan være en stor udfordring for rådgiverne i voksenafdelingen, hvis der ikke er blevet ansøgt om værgemål, inden borgeren bliver 18 år. Ledelsen oplever særligt, at dette er en udfordring i de sager, hvor den unge flytter til kommunen lige op til det fyldte 18. år, og sagen derfor ikke er blevet drøftet på et møde, da den unge var 16 år.

I vores gennemgang af sager til denne undersøgelse har vi blandt andet set på, om kommunen har vejledt om værgemål. Vi ser flere eksempler på, at dette ikke fremgår af sagen, og vi

²⁷ Taskforcen på handicapområdet er et samarbejde mellem Ankestyrelsen og Socialstyrelsen. Formålet med taskforcen er at styrke kommunernes sagsbehandling på handicapområdet for både børn og voksne. Taskforcen tilbyder kommunerne korte formidlings- og læringsforløb og længerevarende analyse- og udviklingsforløb. Taskforcen indsamler desuden løbende gode eksempler på redskaber fra de kommuner, som taskforcen samarbejder med.

ser også eksempler på sager, hvor værgemålet udestår, men Ankestyrelsen vurderer, at der burde være blevet vejledt, og at et værgemål også burde have været på plads, inden den unge fylder 18 år.

KOMMUNERNES INDDRAGELSE AF DEN UNGE

Socialstyrelsen skriver i deres inspirationsmateriale, at det er vigtigt, at rådgiveren orienterer den unge om mulighederne for at få forældre eller andre til at medvirke ved deres sag efter det fyldte 18. år, så den unge kan tage stilling til dette.²⁸ Hvis den unge ikke giver forældrene fuldmagt til at medvirke i sagen, og forældrene ikke har et værgemål, vil kontakten fra kommunen foregå direkte til den unge, der er fyldt 18 år.

Gruppen af unge med betydelig og varig nedsat funktionsniveau er en heterogen gruppe, og der er stor forskel på, hvordan unge oplever deres situation og de vilkår, som deres funktionsnedsættelser medfører. Socialstyrelsen skriver i sit inspirationsmateriale, at det derfor er vigtigt, at rådgiveren gør sig faglige overvejelser om, hvordan inddragelsen af den unge bedst kan tilrettelægges, og at rådgiveren i dialogen med den unge tager udgangspunkt i den unges ønsker og behov²⁹.

Det er et lovkrav, at kommunen så vidt muligt inddrager den unge i sin sag også inden, at den unge fylder 18 år.

BARNET ELLER DEN UNGE SKAL INDDRAGES LØBENDE

Det fremgår af servicelovens § 1, stk. 3, at hjælp efter denne lov skal tilrettelægges i samarbejde med borgeren – i dette tilfælde barnet eller den unge. Derudover angiver serviceloven § 46, stk. 3, blandt andet, at barnets eller den unges synspunkter altid skal inddrages med passende vægt i overensstemmelse med alder og modenhed. Det gælder både i forbindelse med

- valg af indsatser, herunder efter § 52
- udarbejdelse og revidering af handleplanen efter § 140
- opfølgning efter § 70.

Kommunen skal desuden ifølge serviceloven

²⁸ Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale

²⁹ Socialstyrelsen (2021): Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale

- tale med barnet om den påtænkte foranstaltning før der træffes afgørelse, jf. § 48
- i anbringelsessager foretage mindst to årlige tilsynsbesøg på anbringelsesstedet, hvor der tales med barnet eller den unge. Det kaldes også det personrettede tilsyn.

Ankestyrelsen lavede i 2021 en undersøgelse om inddragelse af børn og unge ved valg af indsats og opfølgning³⁰. Undersøgelsen er baseret på 16 interview med børn og unge, som har en foranstaltning efter § 52, stk. 3, i serviceloven grundet sociale udfordringer. Selvom undersøgelsen handler om en anden målgruppe, kan der trækkes paralleller til inddragelse af børn og unge med handicap. Undersøgelsen viser, at god inddragelse for de interviewede børn var kendetegnet ved følgende:

- At blive spurgt
- At blive hørt
- At blive set
- At blive orienteret

Derudover viser undersøgelsen, at relationen og kontakten til rådgiveren er afgørende for god inddragelse. I Ankestyrelsens undersøgelse fra 2021 er der flere beskrivelser af erfaringer med, hvad der betyder noget for inddragelse af unge i deres egen sag.

I forhold til unge med handicap kan der være barriere i forhold til inddragelse grundet deres handicap, hvilket vi beskriver senere i dette kapitel.

Vigtigt at forberede den unge på den øgede inddragelse

Når den unge fylder 18 år, bliver den unge myndig. Det betyder blandt andet, at den unge er part i sine sager hos kommunen, og kommunikationen med kommunen skal som udgangspunkt foregå gennem den unge

PART I EGEN SAG

Forvaltningsloven indeholder i §§ 19 og 20 regler om myndighedens pligt til at foretage partshøring. Partshø-

³⁰ Ankestyrelsen (2021): Inddragelse af børn og unge ved valg af indsats og opfølgning

ringen skal sikre, at den, der er part i en sag, får mulighed for at gøre sig bekendt med og kommentere myndighedens beslutningsgrundlag, inden der træffes afgørelse.

I interviewet med Socialstyrelsen fortæller de, at det er afgørende for en god overgang for både den unge og forældrene, at rådgiveren i højere grad inddrager den unge og forbereder den unge på at tage mere ansvar for beslutninger om sit eget liv. Denne udvikling afhænger selvfølgelig af, i hvor høj grad den unge formår det. Socialstyrelsen har erfaring med, at det kan være en lang proces, da det tager lang tid at gå fra, at det er forældrene, der tager beslutningen, til, at den unge selv kan give udtryk for, hvad han eller hun har af ønsker for sit liv. Det er derfor vigtigt, at rådgiveren inddrager den unge så tidligt som muligt i processen, så den unge kan nå at omstille sig til at skulle være med til at træffe beslutninger.

I Aalborg Kommune har de gode erfaringer med gradvist at øge inddragelsen af de unge, når de fylder 15 år og overgår til ungeteamet. Aalborg Kommune oplever, at det gør det nemmere for den unge at fylde 18 år og blive myndig, hvis den unge allerede fra det fyldte 15. år, har været vant til at blive inddraget i sin sag.

"Vi forsøger at tage udgangspunkt i de unges stemme. Hvis vi kun tager udgangspunkt i forældrenes stemme, når den unge bliver 18, så står man på et helt nyt grundlag, hvor det kan være rigtig svært, hvis ikke den unge er blevet hørt som ung." (Rådgiver, Aalborg Kommune)

I Frederiksberg Kommune, som ikke har en ungeafdeling, fortæller rådgiverne, at de har mere og mere fokus på at inddrage den unge, fra den unge fylder 16 år.

Vigtigt at afklare hvor meget og hvordan, den unge kan inddrages inden sit fyldte 18. år

Som beskrevet tidligere i kapitlet, er det ikke alle unge med handicap, der er i stand til at deltage ved møder med deres rådgivere. I disse tilfælde kan den unges forældre varetage kontakten enten ved en fuldmagt fra den unge eller et værge-mål. Flere rådgivere på voksenområdet fortæller, at de gerne vil møde den unge i forbindelse med overgangen for selv at danne sig et indtryk af i hvor høj grad, det er muligt at inddrage den unge:

"Jeg personligt har altid haft det sådan, at jeg i hvert fald skal møde den unge ved overgangen. Det har jo nok noget med at gøre, at jeg ved at møde den unge, selv får lov at

danne mit eget indtryk af den unge, så jeg kan lave den her vurdering af, om jeg overhovedet kan stille nogle spørgsmål til den unge selv, eller om det simpelthen ikke kan lade sig gøre, og hvis jeg en gang har set en multihandicappet dreng uden sprog, så behøver jeg ikke sige til mor og far, at husk nu han skal med, fordi så er det ikke relevant. Så det har været mit princip som voksensagsbehandler, at jeg ville se den unge.” (Rådgiver, Frederiksberg Kommune)

Samarbejdet om indsatsen med den unge er afgørende

På tværs af de fem kommuner er der enighed om, at det er vigtigt at få den unges perspektiv frem i forhold til, hvilke ønsker den unge har for sit liv, og hvilken støtte den unge efterspørger efter det fyldte 18. år. En rådgiver fra Næstved Kommune forklarer, at det er afgørende for, at en indsats skal lykkes, at den unge vil samarbejde omkring indsatsen:

”Hvis det nu er, at der er lagt op til, at en kontaktperson-ordning skal sættes i gang efter det fyldte 18. år, så spørger jeg rigtig meget ind til, hvad er dine egne ønsker, hvad er det du ønsker med dit liv. Det kan være uddannelsesmæssigt, men også i forhold til bolig, personligt og socialt. Hvad er det, du tænker, at en kontaktperson ville skulle hjælpe dig med? Altså prøve at få dem til selv at sætte ord på, fordi vi kan jo som forældre have rigtig mange ønsker på vores børns vegne, men det er bare super vigtigt at få de unge i tale i forhold til, hvad er det de selv ser og ønsker at samarbejde om, fordi det er dem, der skal samarbejde omkring det, [...] fordi samarbejder de ikke omkring det, og kan de ikke se nogen mening med det, så slutter det jo. Vi fortsætter jo ikke bare en indsats for at sige, at den er der.” (Rådgiver, Næstved Kommune)

Barrierer for at inddrage den unge

Flere kommuner nævner, at der trods intentionerne om at inddrage den unge kan være flere barrierer, når man arbejder med målgruppen unge med betydelig og varig nedsat funktionsniveau. Aalborg Kommune fortæller, at det kan være en udfordring at inddrage den unge, hvis den unge ikke er så langt i sin forståelse af sit handicap. Odense Kommune oplever, at det kan være en udfordring at få de unge på banen. Det kan skyldes, at den unge ikke har ressourcer til eller forudsætninger for at deltage, og det kan også skyldes, at forældrene er overbeskyttende og har svært ved at give plads til den unge. En rådgiver fra Odense Kommune fortæller, at disse sager er dilemmafyldte og svære at håndtere:

”Vi kan stå i nogle dilemmaer [...] hvor forældrene er så engagerede på en uhensigtsmæssig måde. Vi har sager, hvor det er svært, at få den unge selv på banen, fordi der er

nogle forældre, som ligesom går ind [i sagen]. De unge bliver meget påvirket af forældrenes holdning, og det synes jeg er svært i forhold til, at man kan have nogle gisninger om, hvor meget er det deres holdninger, og hvor meget de selv i stand til at give udtryk for, hvor meget kan de selv give et informeret samtykke omkring og forstå konsekvensen af nogle ting, og hvor meget af det er tillært eller noget man har fået at vide. Det synes jeg kan være nogle svære dilemmaer. Det er selvfølgelig ikke særlig mange sager, men det fylder meget, når de er der.” (Rådgiver, Odense Kommune)

Rådgiveren forklarer, at de forsøger at løse disse dilemmafyldte sager ved at tale med de unge og inddrage dem så meget som muligt for at prøve at få en fornemmelse af, hvad der er på spil. Rådgiveren fortæller, at de i disse sager gerne vil iværksætte en form for støtte til den unge, så kommunen kan sikre sig, at den unge kan få en relation til og blive fortrolige med nogle andre end sine forældre.

Frederiksberg Kommune fortæller, at mange rådgivere oplever modstand fra forældrene i forhold til at tale med barnet eller den unge:

”Der er mange sagsbehandlere, der oplever, at forældrene kan have stor modstand mod, at vi snakker med barnet, da det forstyrrer barnet. Specielt børn med autisme eller angst. Jeg havde en forælder engang, der sagde, at hvis du kommer og taler med ham bare et kvarter, så sover han jo ikke hele natten, så skal jeg sidde oppe med ham. [...] Jeg bliver altid forbløffet, når jeg oplever modstand mod, at vi taler med barnet, men alligevel kan jeg jo godt forstå det. Der kan jo være nogle ting, der gør, at barnet bliver uroligt og pludselig bliver svært at håndtere. Det er svært, og det er en afvejning fra sag til sag.” (Leder, Frederiksberg Kommune)

Metoder og redskaber til inddragelse af den unge

De fem kommuner bruger forskellige redskaber og metoder til at inddrage unge med handicap. Frederiksberg Kommune fortæller, at de bruger De Tre Huse og bamsekort til mindre børn og unge med lav kognitivt funktionsniveau. Odense Kommune bruger Den Motiverende Samtale. I Viborg bruger de Den Løsningsfokuserede Tilgang (LØFT) og Den Inddragende Metode samt Signs Of Safety i forhold til, hvad der fungerer og ikke fungerer. Næstved Kommune anvender den metodiske tilgang fra Integrated Child System (ICS), børnesamtaler og observationer i inddragelsen af den unge. De har fokus på, at det afhængigt af den unges funktionsniveau kan være nødvendigt at inddrage den unges netværk i samtaler for at skabe tryghed

og en højere inddragelsesgrad. Næstved kommune pointerer også, at det er vigtigt, at rådgiverne er erfarne for at kunne varetage samtalerne med de unge.

En rådgiver fra Aalborg Kommune fortæller, at hendes vigtigste redskab i samtaler med unge er klarhed og tydelighed i kommunikationen. Samtidig er hun opmærksom på at have øjenkontakt og skabe tryghed for den unge ved for eksempel at komme hjem til den unge.

Socialstyrelsen oplever, at inddragelse af unge med kommunikative vanskeligheder er en særlig udfordring, der gør sig gældende i mange kommuner, og at kommunerne ofte efterspørger specifikke redskaber til dette. I interviewet med Socialstyrelsen bliver der sat fokus på, at det er tidskrævende at inddrage en ung, som ikke har et sprog, og at der er en tæt kobling mellem tid og kvalitet i inddragelsen af denne målgruppe.

DE UNGES OPLEVELSER MED INDDRAGELSE I OVERGANGSPROCESSEN

Overgangen fra børnebestemmelserne til voksenbestemmelserne kræver en god dialog mellem den unge og rådgivere hos kommunen om støttemulighederne. Nogle unge oplever, at samarbejdet med kommunen kan være udfordrende i denne sammenhæng, mens andre unge har oplevet gode overgangsprocesser. Hertil kan bemærkes, at de interviewede unges erfaringer med overgangen er fra før reglerne i servicelovens § 19 a trådte i kraft.

Line føler sig inddraget af sin rådgiver

Line har autisme og psykisk funktionsnedsættelse, og hendes oplevelser er tidligere beskrevet i kapitel 2. Line fortæller, at det er vigtigt for hende at opleve medbestemmelse og være inddraget i de beslutninger, der er en del af overgangen til voksenlivet. Hun har generelt haft gode oplevelser med overgangsprocessen, og Line er også glad for sine nuværende støttemuligheder.

INTERVIEW MED LINE

Line beskriver, at hun føler sig hørt af sin rådgiver på voksenområdet om sine ønsker for fremtiden. Line fortæller, at hun og rådgiveren har haft samtaler om, hvad Line ville efter efterskolen. Line oplever medbestemmelse og udtrykker, at det er rart, at rådgiveren taler med hende om hendes fremtidsønsker, så hun kunne forbedre sig på, hvad der skulle ske, når hun fyldte 18 år.

For Line handler inddragelse om mulighed for medbestemmelse og at tage del i vigtige beslutninger. Det er utrolig vigtigt for Line at blive inddraget i beslutninger, der påvirker hendes liv:

"Altså jeg synes bare, at det føles godt, at jeg selv kan være med til at tage nogle beslutninger, og at min mor ikke skal tage dem alle for mig."

Line oplever også, at personalet på botilbuddet lytter til, hvad hun har at sige.

Jonas føler sig ikke anerkendt som menneske

Modsat Line har Jonas oplevet store udfordringer i samarbejdet med kommunen, hvilket har haft stor betydning for hans oplevelse af overgangen fra barn til voksen. Jonas føler ikke, at kommunen respekterer ham som et menneske med behov, følelser og holdninger til sin hverdag, men snarere ser ham som et økonomisk problem, der skal løses. Samtidig beskriver Jonas, at han oplever, at han er dybt afhængig af hjælp og støtte fra kommunen for at få sin hverdag til at hænge sammen. Jonas oplever derfor kommunen som en modspiller i stedet for en medspiller i hans liv. Jonas' fortælling fremgår nedenfor:

INTERVIEW MED JONAS

Jonas på 21 år har cerebral parese og sidder i kørestol. Han har boet på to forskellige bosteder, siden han flyttede hjemmefra som 18-årig, og bor nu på andet år på et botilbud, som han er glad for.

Jonas' oplevelser med overgangen til voksenlivet handler i høj grad om, at han er frustreret over samarbejdet med kommunen. Han giver udtryk for, at han ofte føler, at han bliver opfattet som et tal i kroner og ører og ikke som en person:

Når Jonas oplever, at beslutningerne udelukkende bygger på økonomiske overvejelser, gør Ankestyrelsen opmærksom på følgende. Det fremgår af Ankestyrelsens principmeddelelse 87-09, at udmåling af hjælpen i hjælperordning skal ske efter en nøje individuel behovsvurdering med udgangspunkt i, hvad borgeren selv kan klare.

Desuden bemærker Ankestyrelsen, at reglerne om hjælpemidler er de samme uanset borgerens alder.

"De skal tænke over, at det er mennesker, de har med at gøre. Jeg tænker, at man skal lægge vægt på, at man skal have det, man er berettiget til, og kommunerne og staten skal ikke prøve at spare alt for meget."

Jonas har oplevelsen af, at hans sagsbehandling har været påvirket af økonomiske overvejelser i kommunen. Da Jonas fyldte 18 år, var der et år til, at han kunne flytte ind på det botilbud, som han var på venteliste til. Her oplevede han, at kommunen ikke ville tildele ham 24-timers støtte i hjemmet, indtil hans lejlighed stod klar. Jonas forklarer, at kommunen vurderede, at han kunne klare sin egen personlige pleje, hvilket Jonas ikke forstår. Han har en oplevelse af, at beslutninger om hans støttetilbud udelukkende er økonomiske overvejelser. Jonas oplever ikke, at der bliver overvejet, hvordan disse beslutninger har afgørende betydning for hans liv og hverdag. Jonas sammenligner samarbejdet med kommunen med en kamp:

"Det er jo det der med penge, det kræver kroner og ører i stedet for, at de tænker på mig og min familie. [...] Og det har været en kamp. De sparer bare der, hvor de kan."

Jonas oplever, at det var nemmere at få bevilget støtte, da han var under 18 år end nu, hvor han er over 18 år. Hvis han skal søge om et nyt hjælpemiddel, så beskriver han, at han skal komme med de rigtige argumenter og derefter vente på svar fra kommunen. Hvis de ikke bevilger det, så skal han selv lægge pengene, men det kan være svært, når han får førtidspension. Han fortæller blandt andet, at hvis hans elektriske kørestol går i stykker, så kan der være lang ventetid, før den bliver ordnet, hvilket har stor betydning for hans hverdag.

Flere af de unge fortæller, at de ikke har haft meget kontakt med deres rådgivere i forbindelse med deres overgang til voksenlivet. For mange af de unge er det svært at huske alle omstændighederne omkring overgangen, mens flere af de unge også sætter fokus på, at de har haft mange rådgivere, og at de ikke altid kender deres nuværende rådgiver. Både Jonas og Storm og Emilie, som blev præsenteret i kapitel 4, fortæller, at de ikke ved, hvem deres nuværende rådgiver er. De har alle haft mange rådgivere og har mistet overblikket over, hvem deres rådgiver er nu. Katrine, som blev præsenteret i kapitel 3, kender sin rådgiver, men hun giver udtryk for, at rådgiveren

ikke spiller en afgørende rolle i hendes hverdag, og at hun heller ikke forstår de møder, som hun skal holde med rådgiveren. Karl fremhæver, at han bliver frustreret over sit samarbejde med sin rådgiver på grund af sit værgemål, fordi rådgiveren henvender sig til Karls væрге, også når det er besvarelser på henvendelser fra Karl selv.

For Sanne er samarbejdet med rådgiveren udfordrende

Sanne, som har muskelsvind, og hvis oplevelser vi også beskrev i kapitel 2, beskriver en begrænset kontakt til sin rådgiver. Sanne havde et møde med sin nye rådgiver kort inden sin 18-års fødselsdag, men siden da har deres kontakt kun været over mail. Generelt synes Sanne, at samarbejdet med hendes rådgiver omkring overgangen har været udfordrende.

INTERVIEW MED SANNE

Sanne fortæller, at det arbejde, der ligger i at holde kontakten til kommunen er noget, der altid fylder i hendes bevidsthed:

"Hos mig sidder det altid bag i mit hoved. Hver gang jeg laver noget som helst. Så det er jo noget, jeg altid tænker på. Det fylder meget."

Sanne har flere gange oplevet, at hendes rådgivere bliver skiftet ud på grund af sygdom eller stress, og at hun så skal starte forfra med at sende mails og forklare, hvorfor hun har brug for støtte. I den forbindelse oplever Sanne også udfordringer med at forstå, hvad kommunen skriver til hende; særligt når det handler om afslag på hendes forespørgsler:

"Det er stadig som at tale til en væg: Der kommer kun nej tilbage. Og spørger jeg hvorfor, så kommer de med en kilometerlang tekst, hvor der står en hel masse paragraffer, som jeg ikke forstår."

Sanne fortæller i interviewet, at hun ville ønske, at hun havde haft en blidere overgang med mere kommunikation fra kommunens side. Derudover ville Sanne gerne have haft flere møder med sin rådgiver, fordi hun tror, at det kunne have givet hendes rådgiver en bedre forståelse for hendes situation. Sanne ønsker desuden, at hun ikke selv havde fået hele ansvaret for sin sag fra den ene dag til den anden.

KAPITEL 5

Undersøgelsens metode

I dette kapitel beskriver vi de metoder, vi har brugt i undersøgelsen, og vores metodiske overvejelser. Undersøgelsen er baseret på følgende datakilder:

- Sagsgennemgang af 17 sager fra 10 kommuner
- Interview med henholdsvis ledere, koordinatore og rådgivere fra fem kommuner
- Interview med otte unge med handicap i alderen 18-23 år
- Interview med ansatte i Socialstyrelsen, herunder VISO
- Interview med jurister i Ankestyrelsen.

SAGSGENNEMGANG

Vi har i undersøgelsen gennemgået 17 sager om unge med handicap. Sagerne handler om unge, hvis forældre har modtaget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 og/eller personlig og praktisk hjælp eller støtte til den unge efter servicelovens § 44, jf. § 83 i et samlet omfang svarende til 20 timer eller mere ugentligt. Formålet med sagsgennemgangen er at belyse, hvilken støtte den unge får før og efter det fyldte 18. år, og om der er indikationer på, om den støtte, som den unge modtager efter det fyldte 18. år, er tilstrækkelig.

Udvælgelse af kommuner

Vi har indkaldt sager fra 10 kommuner blandt landets 15 største kommuner for at sikre, at kommunerne har nok relevante sager at indsende. Vi har desuden fravalgt kommuner, som har været eller aktuelt er i gang med et taskforce forløb på handicapområdet³¹.

Udvælgelse af sager

Sagerne er valgt ud fra et kriterium om, at én eller begge forældre har modtaget tabt arbejdsfortjeneste efter servicelovens § 42 og/eller personlig og praktisk hjælp eller støtte efter servicelovens § 44, jf. § 83 i et samlet omfang svarende til 20 timer eller mere ugentligt. Vi har valgt dette for at sikre, at den unge har et omfattende støttebehov.

³¹ Taskforcen på handicapområdet er et samarbejde mellem Ankestyrelsen og Socialstyrelsen. Formålet med taskforcen er at styrke kommunernes sagsbehandling på handicapområdet for både børn og voksne. Taskforcen tilbyder kommunerne korte formidlings- og læringsforløb og længerevarende analyse- og udviklingsforløb. Taskforcen indsamler desuden løbende gode eksempler på redskaber fra de kommuner, som taskforcen samarbejder med.

For at sikre aktuelle sager, har vi valgt, at sagerne skal handle om unge, der er blevet 16 år efter den 1. marts 2017. Kommunerne er blevet bedt om at indsende sager, hvor den unges 16-års fødselsdag ligger tættest muligt på den 1. marts 2017, men ikke før denne dato. Derudover skal kommunen også være handlekommune frem til 1. marts 2020. Vi har med dette forsøgt at undgå at se på sager, hvor overgangen har været præget af den særlige situationen med restriktioner grundet covid-19.

Endelig måtte sagerne ikke have været påklaget til Ankestyrelsen.

Relevante sagsakter

Kommunerne blev bedt om at sende os alle relevante akter i den enkelte sag, hvilket ville sige hele journalen. Vi har bedt om akter tilbage fra den unge er fyldt 14 år for at være sikre på, at vi har alle oplysninger om overgangsperioden.

Antallet af sager

Hver kommune er blevet bedt om at sende to sager til Ankestyrelsen, og der er således blevet indkaldt 20 sager til undersøgelsen. Det har ikke været muligt for alle kommuner at indsende sager, der levede op til indkaldelseskriterierne. Ankestyrelsen har efterspurgt og fået nogle erstatningssager i indkaldelsesperioden. Sagerne er indkaldt i perioden juli til september 2021. Undersøgelsen er endt med at bygge på 17 sager.

Sagsgennemgang

Formålet med sagsgennemgangen er at vise konkrete eksempler med beskrivelser af:

- Hvilken støtte den unge har fået som 16-17 årig efter serviceloven og anden relevant lovgivning
- Hvilken støtte den unge har fået som 19-20 årig efter serviceloven og anden relevant lovgivning
- Om der er indikationer på, at den støtte, som den unge modtager efter serviceloven, når den unge er 19-20 år, modsvarer den unges behov.

I undersøgelsen har vi fokus på udvalgte støttemuligheder efter serviceloven og anden relevant lovgivning. Støttemulighederne er udvalgt efter, hvilke støttemuligheder Ankestyrelsen har erfaring med, at unge med handicap får fra de er 16 til 20 år, altså to år før og efter de fylder 18 år. Vi har helt konkret undersøgt, om der er blevet givet støtte efter bestemmelser oplistet i tabel 5.1. I gennemgangen af sagerne laver vi ikke en vurdering af, om afgørelserne er i overensstemmelse med regler og praksis.

TABEL 5.3 UDVALGTE STØTTEMULIGHEDER FØR OG EFTER DET FYLDTE 18. ÅR

Før det fyldte 18. år	Både før og efter det fyldte 18. år	Efter det fyldte 18. år
• Netværks- eller samtale grupper, SEL §11, stk. 3 • Samtaleforløb, SEL §11, stk. 7 • Særlige dagtilbud og hjemmetræning, SEL §§ 32 og 32 a • Merudgifter, SEL § 41 • Tabt arbejdsfortjeneste, SEL § 42 • Personlig og praktisk hjælp og støtte, SEL § 44, jf. § 83 • Aflastning/afløsning, SEL § 44, jf. § 84, stk. 1 • Vedligeholdelsestræning, SEL § 44, jf. 86, stk. 2 • Ledsagelse (12-18 år), SEL § 45 • Foranstaltninger, SEL § 52	• Hjælpe midler, SEL § 112 • Forbrugsgoder, SEL § 113 • Støtte til køb af handicapbil, SEL § 114 • Boligindretning, SEL § 116 • Særlig tilrettelagt ungdomsuddannelse, STU § 2	• Efterværn, SEL § 76 og § 76 a • Personlig og praktisk hjælp og støtte, SEL § 83 • Rehabiliteringsforløb, SEL § 83 a • Afløsning/aflastning, SEL § 84 • Socialpædagogisk støtte og ekstern bistøtte, SEL § 85 • Genoptræning og vedligeholdelsestræning, SEL § 86, stk.2 • Selvudpeget hjælp, SEL § 94 • Kontant tilskud, SEL § 95 • Borgerstyret personlig assistance (BPA), SEL § 96 • Ledsagelse, SEL § 97 • Merudgifter, SEL § 100 • Beskyttet beskæftigelse, SEL § 103 • Aktivitets- og samværstilbud, SEL § 104 • Midlertidigt botilbud, SEL § 107 • Længerevarende botilbud, SEL § 108 • Pasning af nærtstående med handicap, SEL § 118 • Virksomhedspraktik, LAB § 57 • Ansættelse med løntilskud, LAB § 66 • Vejledning og opkvalificering, LAB § 91 • Ressourceforløb, LAB § 112 • Fleksjob, LAB § 116 • Revalidering, LAB § 142 • Mentorstøtte, LAB § 167 • Førtidspension, PSL § 20

Note: SEL er en forkortelse for serviceloven, STU er en forkortelse for lov om ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, LAB er en forkortelse for Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats og PSL er en forkortelse for pensionsloven.

Kvalitative sagsforløb

På baggrund af en gennemgang af de indsendte sager, har vi udarbejdet 17 konkrete og anonymiserede kvalitative sagsbeskrivelser, der illustrerer de unges funktionsnedsættelse og livssituation såvel som den støtte, de unge modtager før og efter deres fyldte 18. år. Endelig indeholder sagsbeskrivelserne beskrivelser af, hvordan overgangen er forløbet, og om der er indikationer på, at de unges støtte modsvarer deres behov efter deres fyldte 18. år.

Sagsbeskrivelserne har til formål at vise variationen i sager, hvor unge med handicap overgår fra børneområdet til voksen-

området. 17 sager giver ikke mulighed for udtale sig om, hvilken støtte kommunerne generelt giver til unge med handicap før og efter, de unge fylder 18 år. Derfor afdækker undersøgelsen ikke, i hvilket omfang den praksis, som vi ser i de gennemgåede sager, gør sig gældende generelt. Vi afdækker heller ikke, hvor mange unge, der får den ene eller anden støtte.

INTERVIEW MED KOMMUNER

Undersøgelsen bygger på 10 interview med henholdsvis ledere og rådgivere fra 5 kommuner. Interviewene har til formål at bidrage med viden om kommunernes håndtering af overgangen mellem børne- og voksenhandicapområdet samt overvejelser, gode erfaringer og eventuelle oplevede udfordringer i forbindelse med overgangen. Herunder giver interviewene indblik i, hvilke muligheder og udfordringer kommunerne vurderer, at deres organisering og lovens rammer giver for overgangen. Interviewene giver desuden indblik i:

- hvornår kommunerne begynder at forberede overgangen
- hvilke arbejdsgange kommunerne har i forbindelse med, at de forbereder overgangen, og når de overleverer sagerne til voksenområdet
- hvilke andre interne og eksterne aktører kommunerne inddrager i overgangen
- hvordan de unge og deres pårørende bliver inddraget i overgangen.

I hver kommune har vi gennemført to interview med henholdsvis ledere og rådgivere i kommunen. Alle interview er foretaget som virtuelle gruppeinterview og har gået på tværs af børne- og voksenhandicapområdet. Det vil sige, at der til gruppeinterviewene har været henholdsvis rådgivere eller ledere til stede fra både børne- og voksenhandicapområdet. I en enkelt kommune var det ikke muligt at have repræsentanter fra voksenområdet til stede under interviewet med rådgivere. I gruppeinterview med ledelsen i kommunerne har der også været eventuelle overgangskoordinatorer til stede, hvis kommunen har haft en sådan organisering.

Udvælgelse af kommuner

Kommunerne, der har deltaget i interviews, er udvalgt blandt landets 15 største kommuner. Vi har i undersøgelsen interviewet Frederiksberg, Næstved, Odense, Aalborg og Viborg Kommune. Interviewene er foretaget i august og september 2021. interviewdeltagerne har efterfølgende haft bidrag fra deres interview i faktuel høring.

INTERVIEW MED UNGE MED HANDICAP

Undersøgelsen inddrager otte enkeltinterview med unge med handicap, som belyser, hvordan de unge oplever overgangen fra støtte efter børnebestemmelserne til støtte efter voksenbestemmelserne.

I interviewene har vi spurgt ind til:

- Hvordan har de unge oplevet den hjælp og støtte, som de har modtaget før og efter, at de fyldte 18 år. Herunder om de oplever, at hjælpen har dækket deres behov.
- Hvordan har de unge oplevet overgangsprocessen. Herunder om de oplever, at overgangen er blevet forberedt i god tid, inden de fyldte 18 år, og om de er blevet godt forberedt på skiftet i ydelser.
- Hvilken betydning har overgangen haft for de unges hverdag.
- Er de unge blevet inddraget i de beslutninger, der er truffet i forbindelse med overgangen.
- Hvad mener de unge, der skal til for at blive hjulpet tilstrækkeligt, når man overgår fra børnehandicap- til voksenhandicapbestemmelserne i serviceloven.

Interviewene med de unge er foretaget i perioden august til oktober 2021.

Udvælgelse af de unge

De unge er udvalgt ud fra kriteriet om, at den unge har en betydelig og varig psykisk eller fysisk funktionsnedsættelse. Derudover er de unge udvalgt ud fra kriteriet om, at de skal være fyldt 18 år inden for de seneste år for at sikre, at de unge kan huske overgangen ved det fyldte 18. år. De otte unge, der er blevet interviewet er alle mellem 18 og 23 år.

Det har yderligere været et kriterie for udvælgelsen af de unge, at de skulle være i stand til at besvare vores spørgsmål under et interview. Det har også været en mulighed, at de unge kunne blive støttet af en bisidder under interviewet for at være i stand til dette.

For at få undersøgelsens målgruppe bredt repræsenteret i undersøgelsen, har vi interviewet unge med forskellige betydelige og varige funktionsnedsættelser. Vi har interviewet unge med autismespektrum forstyrrelse, mental retardering, udviklingshæmning, cerebral parese og muskelsvind. Blandt de otte interview har fem unge kognitive funktionsnedsættelser, og tre unge har fysiske funktionsnedsættelser. Undersøgelsens interviewspørgsmål er blevet tilpasset den unges kognitive funktionsniveau.

Blandt de interviewede unge er seks udeboende på botilbud, mens to unge er hjemmeboende hos deres forældre.

En enkelt af de interviewede unge havde svært ved at gennemføre interviewet, og derfor indgår denne unges oplevelser ikke i undersøgelsen.

Rekruttering af de unge

Rekrutteringen af de unge til interview er sket både gennem kontakt til kommuner og botilbud. Rekrutteringen er sket ved, at vi har udformet et brev henvendt til den unge med information om undersøgelsen og interviewet, som den unges rådgiver eller kontaktperson på bostedet har vist til unge i målgruppen. Hvis den unge har tilkendegivet, at den unge gerne vil deltage i et interview, har sagsbehandler eller kontaktperson videregivet den unges kontaktinformationer til os, og vi har taget kontakt til den unge.

I de tilfælde, hvor kommunen har formidlet kontakt, har sagsbehandleren vurderet, om den unge kunne deltage i et interview. I de tilfælde, hvor vi er gået gennem et botilbud, har vi brugt to strategier i forhold til at sikre, at den unge var i stand til at deltage i interviewet, alt afhængig af, om den unge havde en personlig værge eller ej. Hvis den unge havde en personlig værge, har vi fået samtykke fra værgen om, at den unge er i stand til at deltage i interviewet. Hvis den unge ikke havde en personlig værge, har vi gennem dialog med den unge og eventuelt kontaktperson på botilbuddet sikret os, at den unge forstår, hvad interviewet indebærer og har lyst og funktionsniveau til at deltage.

Interviewene er foregået ansigt-til-ansigt. Nogle unge er efter eget ønske blevet støttet af deres forælder, kontaktperson eller anden nær pårørende undervejs i interviewet.

INTERVIEW MED SOCIALSTYRELSEN

Vi har foretaget to virtuelle gruppeinterview med repræsentanter fra Socialstyrelsen. Det ene interview er med medarbejdere fra daværende Center for Handicap og Psykisk Sårbarhed (CHPS), mens det andet interview er med medarbejdere fra VISO.

Interviewet med repræsentanter fra CHPS giver indblik i, hvordan kommunerne på tværs håndterer overgangen fra barn til voksen for unge med betydelig og varigt nedsat funktionsevne. Derudover bidrager interviewet med viden om gode erfaringer og udfordringer, der er kendt på tværs af kommunerne, i forhold til overgangen fra barn til voksen. Det drejer sig både om gode erfaringer og udfordringer i forhold til kommunernes

håndtering og organisering samt de rammer, som loven på området sætter for kommunernes arbejde. I interviewet referer medarbejderne til Socialstyrelsens udgivelse fra 2021 "Overgangen til voksenlivet for unge med handicap - et inspirationsmateriale". Referencer til dette materiale indgår derfor også i undersøgelsen. Kommentarerne fra CHPS fremgår undervejs i undersøgelsens kapitler. Interviewet med CHPS blev foretaget i august 2021. CHPS har efterfølgende haft bidrag fra deres interview i faktuel høring.

Interviewet med medarbejdere fra VISO bidrager med en socialfaglig vinkel på de sagsbeskrivelser, der indgår i undersøgelsen. Til undersøgelsen blev medarbejderne præsenteret for seks af undersøgelsens konkrete og anonymiserede sagsbeskrivelser. Sagerne er udvalgt på baggrund af, at der var en særlig socialfaglig problematik til stede i sagerne. VISO's kommentarer er indarbejdet i vurderingerne i sagsbeskrivelserne. Interviewet giver også et socialfagligt perspektiv på overordnede udfordringer på tværs af kommunerne i forbindelse med at sikre en god overgang for unge med handicap. Disse betragtninger fremgår undervejs i undersøgelsens kapitler. Interviewet med VISO blev foretaget i oktober 2021. VISO har efterfølgende haft bidrag fra deres interview i faktuel høring.

INTERVIEW MED UDVALGTE JURISTER I ANKESTYRELSEN

Undersøgelsen trækker på et gruppeinterview med udvalgte jurister fra forskellige fagkontorer i Ankestyrelsen. Interviewet var et hybridmøde, hvor der både var fysisk og virtuel deltagelse. I interviewet deltog jurister med erfaring fra områderne om henholdsvis børnehandicap, voksenhandicap og beskæftigelse. Interviewet giver indblik i, om den praksis, som sagsbeskrivelserne eksemplificerer, er i overensstemmelse med Ankestyrelsens erfaringer med, hvad der er god praksis i overgangen. Til interviewet blev juristerne præsenteret for de konkrete og anonymiserede sagsforløb, og juristerne har kommenteret på sagerne ud fra deres erfaringer i forhold til, hvad vi som klageinstans kan udtale os om. Ankestyrelsens vurderinger fremgår af sagsbeskrivelserne. Derudover har sekretariatet for Nævnet for Specialundervisning efterfølgende kommenteret udvalgte sagsbeskrivelse angående bevilling af STU.

I gennemgangen af sagsbeskrivelserne har vi i drøftelserne haft fokus på:

- Valget af støtte inden det 18 år og evt. tilpasninger af denne op til overgangen ved det 18 år.
- Samarbejdet i forbindelse med overgangen – herunder rettidig og tværgående forberedelse af overgangen inklusiv

udredning i forhold til overgangen til voksenbestemmelserne.

- Hvorvidt der er indikationer på, at den støtte, som de unge modtager efter serviceloven, når de er 19-20 år, modsvarer de unges behov.